

Virumaa Koostöökogu strateegia 2015–2022

Sisukord

Sisukord	2
Lühendid ja mõisted	4
Sissejuhatus	6
1. Virumaa Koostöökogu ülevaade	7
1.1 Tegevusgrupp ja liikmeskond	7
1.2 Juhtimine ja töökorraldus	10
1.3 Eelmise strateegia täitmine	11
1.4 Tegevuspiirkonna hetkeolukorra analüüsi kokkuvõte	14
1.4.1 Arenguvajadused	14
1.4.2 Arengupotentsiaal	18
1.5 Tegevuspiirkonna erisuse põhjendus	21
2. Strateegia 2015-2022	23
2.1 Visioon ja arenguvaldkonnad	23
2.2 Strateegilised eesmärgid, mõõdikud ja meetmed	23
2.2.1 Eesmärgid ja mõõdikud	23
2.2.2 Meetmed	24
2.3 VIKO strateegiakaart	25
2.4 Strateegia uuendusliku ja integreeritud olemuse kirjeldus	26
2.5 Strateegia koostamise protsess	27
3. Strateegia elluviimise tegevuskava	29
3.1 Meetmete valiku üldine põhjendus	29
3.2 Meetmete kirjeldus	29
3.2.1 Meede 1 – Mikroettevõtlike arendamine	29
3.2.2 Meede 2 – Turismiteenuste ja –toodete arendamine	32
3.2.3 Meede 3 – Nutikate energialahenduste kasutusele võtmine	33
3.2.4 Meede 4 – Maaelu ja turismi kompetentside tõstmine	35
3.2.5 Meede 5 – Noorte aktiveerimine ja kaasamine	36
3.3 Võrgustumine ja koostöö	39
3.3.1 VIKO piirkonna võrgustike arendamine	39
3.3.2 VIKO-välise võrgustike arendamine	40
4. Strateegia rakendamise juhtimine ja seire	42
4.1 Strateegia rakendamine	42
4.2 Projektide hindamine	42
4.2.1 Hindamisprotsess	42
4.2.2 Hindamise korraldus ja kriteeriumid	44
4.3 Seire ja uuendamise kord	45
5. Strateegia rahastamiskava	47
6. Sidusus teiste arengudokumentidega	48
Kasutatud materjalid	53
Lisa 1. Tegevuspiirkonna hetkeolukorra analüüs (koostatud 2014)	54
1. Elanikkond	54
2. Majandus	60
2.1 Majanduse üldisloomustus	60
2.2 Ettevõtlus omavalitsustes	65

2.3 Turism	66
2.4 Omavalitsuste finantsid ja võimekus	70
3. Avalikud teenused	73
3.1 Alusharidus	73
3.2 Üld- ja huviharidus	73
3.3 Sotsiaalvaldkond	74
3.4 Sport ja vaba aeg	75
4. Kodanikuliikumine	77
Lisa 1.1 Elanikkonna dünaamika perioodil 2005-2014 – täiendav tabel	79
Lisa 1.2 Sünnid, surmad ja loomulik iive perioodil 2005-2013 – täiendav tabel	81
Lisa 1.3 Töötus perioodil 2005-2014 – täiendav tabel	82
Lisa 2. Virumaa LEADER tegevusgruppide koostöökokkulepe	83
Lisa 3. Memorandum tegevusgruppide koostööst kalanduse tegevusgrupiga	85
Lisa 4. Koostööprogramm Viru Toit	86
Lisa 5. Koostööleping Ungari tegevusgrupiga	87
Lisa 6. Koostööleping Soome tegevusgrupiga	88
Lisa 7. Seletuskiri strateegia uuendamisele 2019. aastal	89

Lühendid ja mõisted

- ❖ **VIKO** – Virumaa Koostöökogu
 - ❖ **EL** – Euroopa Liit
 - ❖ **MAK** – Eesti Maaelu Arengukava 2014-2020
 - ❖ **KOV** – kohalik omavalitsus
 - ❖ **MTÜ** – mittetulundusühing
 - ❖ **SA** – sihtasutus
 - ❖ **KIKO** – Kirderanniku Koostöökogu
 - ❖ **IVEK** – Ida-Viru Ettevõtluskeskus
 - ❖ **VRKÜ** – Virumaa Rannakalurite Ühing
-
- **Leader** (Prantsuse keeles: *Liaison entre Actions de Developpement de l'Economie Rurale* - seosed erinevate maamajanduse arengu tegevuste vahel) – Euroopa Liidu algatusprogramm, mille abil edendatakse elu maapiirkonnas. Programmi rakendatakse piirkonna arengustrateegia kaudu, mis on ettevalmistatud kohalike inimeste algatusel ja koostöös. Programmi ülesehitus soosib kohalike inimeste algatusvõimet ja teotahet oma kodukoha arendamiseks läbi erinevate võimaluste ja koostöövõrgustike.
 - **Maapiirkond** – haldusüksus, kuhu alla kuuluvad külad, alevikud/alevid ning alla 4000 elanikuga linnad.
 - **Koostöövõrgustik** – vabatahtlikkuse alusel koondunud ühiste huvide ja tegevusvaldkonnaga inimeste/organisatsioonide kogum, kus toimub eesmärgipärane suhtlemine ja tegevus uue teadmise loomiseks, vastastikuseks õppimiseks, arenguks jne.
 - **Indikaator (mõõdik)** – mingi nähtuse olemasolu näitaja, vahend mingi suuruse ligikaudseks mõõtmiseks. Indikaatoriga saab objektiivselt mõõta, kas tegevuse mõjul on soovitud muudatused toimunud. Indikaatorid jagunevad:
 - **väljundindikaatoriteks** – mõõdab programmi/projekti abil rahastatud tegevusi ehk otseseid tulemusi (nt tee ehitamine, koolitatute arv);
 - **tulemusindikaatoriteks** – iseloomustab programmi/projekti tulemusel loodud kasu või hüve, mis on mõõdetav vahetult või teatud aja möödudes pärast programmi/projekti lõppemist (nt täienduskoolituse edukalt läbinute osakaal, loodud töökohtade arv);
 - **mõjuindikaatoriteks** – iseloomustab programmi rakendamisel saavutatud pikaajalisi positiivseid üldisi trende (nt elanikkonna kasv, keskmiste sissetulekute kasv jms).
 - **Innovatiivsus (uuenduslikkus)** – uus või olulisel määral parendatud toode (kaup või teenus) või protsess, uus turundusmeetod või uus organisatsiooniline meetod, äri võtte, töökoha organiseeritus või välissuhe (ELi ja OECD ühine definitsioon).
 - **Ettevõtlikkus** – inimest iseloomustav ja tema käitumist suunav hoiakute kogum, mida iseloomustab tahan-suudan-teen suhtumine. Ettevõtlikkus võib väljenduda erinevates ühiskonnaelu vormides, sh nii ettevõtluses, kodanikuühiskonnas kui ka avalikus sektoris.

- **Ühisprojekt** – projekt, millesse on kaasatud vähemalt kaks üksust, kellest vähemalt üks ei ole kohalik tegevusgrupp. Ühisprojekt viiakse ellu tegevuskava raames, mille kestvus on kuni kolm aastat.
- **Koostööprojektid** - koostööprojektid on tegevusgruppide vahelised ja rahvusvahelised projektid. Koostööprojektide esitamise otsustab üldkoosolek. Projektide eelarvevahendid eraldatakse vastava aasta projektitaotlustele ettenähtud summast üldkoosoleku otsusega.
- **Kogukonnateenus** – kogukonna liikmelt kogukonna liikmetele pakutav teenus, mis lähtub kogukonna vajadustest. Tegu on mittemateriaalse väärtusega, mis on suunatud külakogukondade, kus tururegulatsioon mingites valdkondades ei toimi, arengule ja seal töökohtade loomisele. Kogukonnateenusteks võib teatud tingimustel lugeda näiteks avalikku kööki, lastehoidu, pesumaja jms¹.
- **Kohaliku tegevusgrupi toetuse jooksvad kulud** – kulud, mis on seotud kohaliku arengu strateegia rakendamise juhtimisega, sh tegevuskulud, personalikulud, koolituskulud, suhtekorraldusega seotud kulud, finantskulud, võrgustikutööga seotud kulud.
- **Kohaliku tegevusgrupi toetuse elavdamiskulud** – kulud, mis tehakse eesmärgil soodustada sidusrühmade teabevahetust ja edendada strateegiat ning toetada potentsiaalseid toetuse saajaid tegevuste väljatöötamisel ja taotluste koostamisel.

¹VIKO piirkonnas pole strateegia koostamise raames konkreetselt määratletud kogukonnateenuseid, mille järgi on vajadus ette tuvastatud. Sellest tulenevalt käsitletakse kogukonnateenustele võimalikke projekte juhtumipõhiselt.

Sissejuhatus

Virumaa Koostöökogu strateegia 2015-2023 on aluseks kohaliku Leader-grupi tegevustele nimetatud perioodil. Strateegia kirjeldab piirkonna arendamiseks püstitatud eesmärke ning nende saavutamiseks rakendatavaid meetmeid. Strateegia elluviimine toimub Euroopa Liidu Leader-programmi toel.

VIKO strateegia loob aluse eesmärkide saavutamiseks ning selleks vajalike tegevuste teostamiseks, keskendudes põhiliselt mikroettevõtlike toetamisele eeskätt turismivaldkonnas, kogukonnale vajaliku elukeskkonna kvaliteedi kujundamisele, noortele ning nutikatele energialahendustele. Need on olulised arengusuunad, et pakkuda lahendusi piirkonna kõige olulisematele väljakutsetele – elanikkonna vähenemisele ja vananemisele.

Strateegia dokument koosneb kuuest osast ja lisadest. Esimeses osas antakse ülevaade VIKOst Leader-tegevusgrupina, tuues sh välja piirkonna peamised arenguvajadused ja -potentsiaali. Teine osa sisaldab strateegiat, käsitledes visiooni ja strateegilisi eesmärke. Strateegia elluviimise tegevuskava on ära toodud kolmandas osas, sh võrgustumise ja koostöö kava. Neljas osa keskendub strateegia rakendamisele ning seirele ning viiendas osas on välja toodud rahastamiskava. Kuuendas osas vaadeldakse VIKO strateegia seoseid teiste asjakohaste arengudokumentidega. Dokumendi lisa 1 asub põhjalikum hetkeolukorra analüüs koos andmetabelitega.

Lähtuvalt strateegiast koostatakse vastavalt Leader-meetme määrusele iga-aastased rakenduskavad.

Strateegia on koostatud koostöös piirkonna ettevõtjate, valitsusväliste organisatsioonide esindajate, kohalike omavalitsuste ja teiste asjast huvitatud isikutega. Strateegia koostamise protsessi aitaks läbi viia SA Ida-Viru Ettevõtluskeskus, analüüsi ja eesmärke täiendas OÜ Cumulus Consulting.

Kuna endine Kohtla vald (haldusreformi järgselt osa Toila vallast) liitus 2019. a. jaanuaris teise Leader-tegevusgrupiga (Kirderanniku Koostöökogu), viidi perioodil veebruar – mai 2019 läbi strateegia uuendamine. Selle raames täpsustati dokumenti ka haldusreformist ning strateegia rakendamisest saadud kogemustest lähtuvalt (vt ka lisa 5 - strateegia uuendamise seletuskiri).

Muudetud strateegia on vastuvõetud MTÜ Virumaa Koostöökogu üldkoosoleku otsusega **xy** mai 2019.

1. Virumaa Koostöökogu ülevaade

1.1 Tegevusgrupp ja liikmeskond

MTÜ Virumaa Koostöökogu (VIKO) asutati 01. juunil 2006. a Aseri, Lüganuse, Maidla, Rägavere ja Sonda valdade ning Püssi linna, nendes tegutsevate ettevõtete ning mittetulundusühingute poolt. VIKO põhikirjaliseks põhieesmärgiks on kohaliku initsiatiivi ja kohaliku elu arendamine, tegevuspiirkonna integreeritud strateegia koostamine, elluviimine ning arendamine, tuginedes kolme sektori partnerlusele.

2017. aasta haldusreformi järgselt hõlmab tegevuspiirkond kolme kohaliku omavalitsuse territooriumeid – Lüganuse vald² Ida-Virumaalt (v.a. Kiviõli linn) ning Vinni³ (endise Rägavere valla osa) ja Viru-Nigula⁴ (endise Aseri valla osa) vald Lääne-Virumaalt. Piirkonda kuulub vallasisesena ka Püssi linn (vt joonis 1).

Joonis 1. VIKO piirkonna kaart

² 2017. aastal ühinesid Lüganuse ja Sonda vald ning Kiviõli linn Lüganuse vallaks

³ 2017. aastal ühinesid Laekvere, Rägavere ja Vinni vallad Vinni vallaks

⁴ 2017. aastal ühinesid Aseri ja Viru-Nigula vald ning Kunda linn Viru-Nigula vallaks

VIKO tegevuspiirkond asub Virumaa südames Soome lahe rannikul. Tegevuspiirkonna loodus on väga mitmekesine, seal asub palju jõgesid, järvesid, metsi ja soid, samuti on territooriumil merepiir. Piirkonda iseloomustab ja ühendab suurtööstuslik pärand – paiknemine põlevkivi kaevandamise aladel – ja strateegiliste maavarade (fosforiit ja põlevkivi) olemasolu. Strateegia koostamise hetkeks on mitmed endistest tööstusladest võetud taaskasutusse aktiiv- ja seiklustegevusteks (nt Kiviõli Seiklusturismikeskus).

Piirkonna omavalitsused, ettevõtted ja vabaühendused on ühiselt tegutsenud aastast 2006. Piirkonnas on tekkinud ühised traditsioonilised üritused (nt PurFest, Aidu veefestival, Viru Maraton, Kiviõli motofestival), mis elanikkonda ühendavad. VIKO algatusel on loodud SüdameTee võrgustik, mis seob kohalikke (turismi)ettevõtteid ja kodanikuühendusi. Koostöös naabertegevusgrupiga (Kirderanniku Koostöökogu) on käivitatud koostöövõrgustik Viru Toit (MTÜ Kohalik Toit), mis tegeleb kohaliku toidu propageerimisega ühendades vastavaid Virumaa ettevõtjaid.

Eelnevalt kirjeldatu on kujundanud piirkonnas sarnased väärtused ning loonud tugeva meele- tunde. Seega on VIKO sisemiselt sidus ja koostööaltis piirkond.

Tegevuspiirkonnas elas Rahvastikuregistri andmetel seisuga 1.01.2019 enam kui 6100 inimest (vt tabel 1). Piirkonna territooriumi suurus on 827,9 km², keskmiseks asustustiheduseks on ca 7,4 inimest km² kohta. Võrreldes Ida- ja Lääne-Virumaa keskmise asustustihedusega on see väike.

VIKO piirkonna keskel asub ligi 5000 elanikuga Kiviõli linn, mis on piirkonna tõmbekeskus ning haldusreformi järgselt ka Lüganuse valla keskus. 2019. a. alguse seisuga on VIKO tegevusgrupi liikmed üksmeelselt nõus, et ka Kiviõli linna peaks kuuluma VIKO tegevuspiirkonda. Eelnevast tulenevalt on analüüsis käsitletud ka selle omavalitsuse peamisi näitajaid.

Tabel 1. VIKO tegevuspiirkonna omavalitsused²

Omavalitsus	Rahvaarv 2019	Osakaal rahvastikust	Pindala (km ²)	Asustustihedus (in/km ²)
Lüganuse vald	2918	33%	439	6,6
Sonda vald	855	10%	148,1	5,8
Kiviõli linn	4984	57%		
Lüganuse vald	8736	100%		
Aseri vald	1500	25%	67,1	22,4
Kunda linn	3118	53%		
Viru-Nigula vald	1305	22%		
Viru-Nigula vald	5923	100%		
Laekvere vald	1464	21%		
Rägavere vald	845	12%	173,7	4,9
Vinni vald	4636	67%		
Vinni vald	6945	100%		
VIKO kokku	6118	28%	827,9	7,4
VIKO koos Kiviõliga	11102	51%		

² Rahvastikuregistri, andmed. Täiendatud aprill 2019

Alates 2006. aastast on VIKO on tegutsenud vastavalt seitsmele Leader-põhimõttele:

1. strateegiate välja töötamine ja rakendamine alt üles;
2. avaliku ja erasektori kohalik partnerlus;
3. integreeritud ja mitut valdkonda hõlmavad meetmed;
4. uuendused;
5. koostöö;
6. võrgustikutöö;
7. piirkonnapõhised kohaliku arengu strateegiad.

Lisaks Leader-meetme üldeesmärgile (tegevuspiirkondade tasakaalustatud arendamine läbi Leaderi põhielementide rakendamise) on VIKO lähtunud oma tegevuses Leaderi spetsiifilistest eesmärkidest:

- ettevõtjate konkurentsivõime tõstmine, eelkõige läbi ühistel tegevustel põhinevate tegevuste rakendamise;
- sotsiaalse kaasatuse edendamine;
- piirkondlike eripärade parem rakendamine;
- uuenduslike lahenduste leidmise ja kasutuselevõtmise soodustamine sh kogukonnateenuste arendamisel;
- kohaliku tasandi valitsemise parendamine läbi erinevate osapoolte kaasamise.

VIKO on olnud laekunud rahastustaotluste hindaja ja vastavate otsuste langetaja kohalikul tasandil. Seisuga 4.04.2019 on VIKOl kokku 52 liiget, sh 3 kohalikku omavalitsust, 27 ettevõtet ja 22 vabaühendust (vt allolev loetelu). Lisaks teeb VIKO koostööd Kiviõli linnaga (piirkonnasisene omavalitsus) ning aktiivsete inimestega, kellel on soov ühiselt piirkonda arendada.

Omavalitsused

1. Lüganuse Vallavalitsus
2. Vinni Vallavalitsus
3. Viru-Nigula Vallavalitsus

Ettevõtted

1. Miila Viss OÜ
2. Upline Grupp OÜ
3. Aero Grupp OÜ
4. Mereoja Kämping OÜ
5. Nameteks OÜ
6. R.K.Riikal OÜ
7. Valdus OÜ
8. Janapa OÜ
9. Pagarikoda OÜ
10. Viru Haljastus OÜ
11. Purtse Mõis OÜ
12. Tertur OÜ
13. Puhas Maja OÜ
14. Trogar OÜ

Kolmanda sektori organisatsioonid

1. MTÜ Erra Kultuuriselts
2. MTÜ Sonda Arenduskoolituskeskus
3. MTÜ Kõrtsialuse Küla Selts
4. MTÜ Püssi Päevakeskus
5. MTÜ Rägavere Valla Huviklubi
6. MTÜ Miila Hiiemäe
7. MTÜ Maidla Jahimeeste Selts
8. MTÜ Lüganuse Küla Selts
9. MTÜ Purtse Jõe Arenduskeskus
10. MTÜ Maidla Mõisa Arendus
11. MTÜ Kalvi Külaselts
12. MTÜ Purtse Vabatahtlik Merepääste
13. MTÜ Aseri Spordiklubi
14. MTÜ Maidla Noored
15. MTÜ Ojasaare Loodusmatk
16. MTÜ Mõedaku
17. MTÜ Kiviõli Jahimeeste Ühing
18. SA Aidu Veespordikeskus
19. MTÜ Külaselts KAI
20. MTÜ Rannu Külaselts

15. Erra Agro OÜ
16. Kalwi Kinnisvara OÜ
17. Valaste Puhkeküla OÜ
18. Remetok OÜ
19. Eviss OÜ
20. KaupeX Arendus OÜ
21. Aseri Tööstuspark OÜ
22. Viru Maamajanduse OÜ
23. Honey Wolf OÜ
24. Meistrimööbel OÜ
25. Fonda Invest OÜ
26. Trist OÜ
27. Booty OÜ

21. SAKukruse Polaarmõis
22. MTÜ Askele Loovuskeskus

1.2 Juhtimine ja töökorraldus

VIKO kõrgeimaks juhtimisorganiks on üldkoosolek, mille pädevusse kuulub organisatsiooni põhikirja ja eesmärgi muutmine, strateegia, tegevuskava ja eelarve vastuvõtmine ning muutmine. Samuti kinnitab üldkoosolek juhatuse liikmete arvu ja selle liikmed. Üldkoosoleku pädevuses on ka kõik teised seadusest tulenevad õigused. Üldkoosoleku moodustavad VIKO liikmed.

Kontrollorganiks on kolmeliikmeline revisjonikomisjon, mille ülesandeks on monitoorida ja kontrollida juhatuse ning töötajate tegevust.

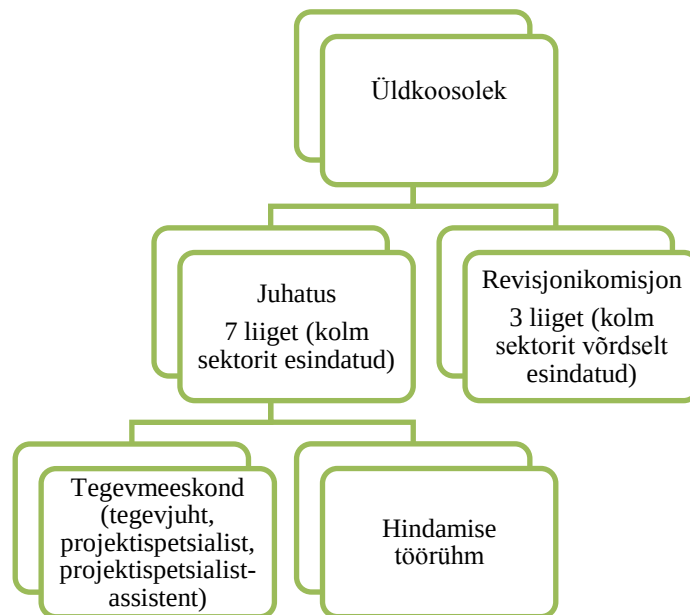
Organisatsiooni igapäevast tegevust korraldab viieks aastaks valitav viie kuni seitsmeliikmeline juhatus, mida juhib esimees. Juhatuse pädevusse kuulub ühingu tegevuse korraldamine, liikmete vastu võtmine ja välja arvamine, strateegia ja tegevuskava koostamise korraldamine, raamatupidamise korraldamine ning aastaaruande esitamine üldkoosolekule. Juhatus vastutab ka põhivara soetamise ja laenude võtmise eest. Juhatuse otsusega võetakse tööle töötajad ning määratakse neile tasu. Juhatuse pädevusse kuulub ühtlasi tegevusgrupi toetuse ja projektitoetustega seotud otsuste langetamine ning komisjonide moodustamine.

Strateegia elluviimise toetamiseks on moodustatud kaks komisjoni:

1. hindamise töörühm, mis valitakse üldkoosolekul ja mis vastutab esitatavate projektaotluste hindamise eest;
2. seirekomisjon, mis kontrollib rahastatud projektide elluviimist.

Kõikide VIKO juhtimisstruktuuride juures peetakse kinni põhimõttest, et kolmanda ja erasektori esindajad koos peavad moodustama vähemalt 51% igast otsuseid tegeva tööorgani kinnitatud koosseisust.

Organisatsiooni igapäevast tööd juhib tegevmeeskond, kes kinnitatakse ametisse juhatuse poolt. Meeskonna liikmeteks on tegevjuht, projektispetsialist ja projektispetsialist-assistent. VIKO struktuuri kujutab joonis 2.

Joonis 2. VIKO struktuur

1.3 Eelmise strateegia täitmine³

Eelmise perioodi strateegia toimivust võib üldjoontes hinnata heaks. Meetmete jaotus oli tegevmeeskonna ja juhatuse hinnangul sobilik ja need toimisid. Rohkem oleks võinud olla ettevõtluse valdkonda kuuluvaid taotlusi.

Väljakutseks saab pidada kattuvust teiste fondidega: kui raha on võimalik mujalt saada, ei peaks Leader-meetmest projekti toetama (nt traktori ostmise).

Esimese strateegiaperioodi positiivsed küljed⁴:

- ❖ tegevusgrupi intriigivaba olemus ja stabiilsus, alt-üles otsustamine;
- ❖ organisatsiooni kompaktsus, liikmete teadlikkus tegevustest;
- ❖ sihipärane liikumine, inimeste kogunemine ühe teema ümber (SüdameTee), koostöö osapoolte vahel (ilma Leader-meetmeta poleks tekkinud);
- ❖ suhteliselt kõrge aktiivsus väikese tegevusgrupi jaoks, üle keskmise koostöövõimekus;
- ❖ kolme sektori võrdne kaasatus võrreldes algusaegadega, ka ressursside suhteliselt võrdne jaotumine.

Eelmise perioodi strateegia negatiivsed küljed:

- ❖ tegevusgrupi väiksus, vähe ressursi kasutamiseks, grupp ise saab vähe tegevusi ellu viia;
- ❖ piirkonna rahvaarv – pidevalt tuli tegeleda abikõlblikkuse tõestamisega;
- ❖ haldusleping ja PRIA-poolne kontroll – suurendas halduskoormust; samas on tänu kontrollile tegevusgrupi asjad korras;
- ❖ ühe olulise objekti (Kiviõli Seiklusturismi Keskus) ning Kiviõli linna mittekuulumine piirkonda.

³ Eelmisel perioodil ei olnud Kohtla vald tegevusgrupi liige, seega käesolevas peatükis selle näitajaid kajastada võimalik ei ole – meetmed ei olnud üheselt võrreldavad.

⁴ Leader-meetme strateegiate vahehindamine, Cumulus Consulting OÜ, 2013. Strateegia juhtgrupi arutelu 15.10.14

Perioodil 2009-2014 esitati VIKOle kokku 138 projekttaotlust kogumahas ligi 3,7 miljonit eurot (vt tabel 2). Nendest toetati 99 projekti, mis teeb rahastatud projektide määraks 71,7%. Rahastatud projektide kogumahuks oli enam kui 2,5 miljonit eurot.

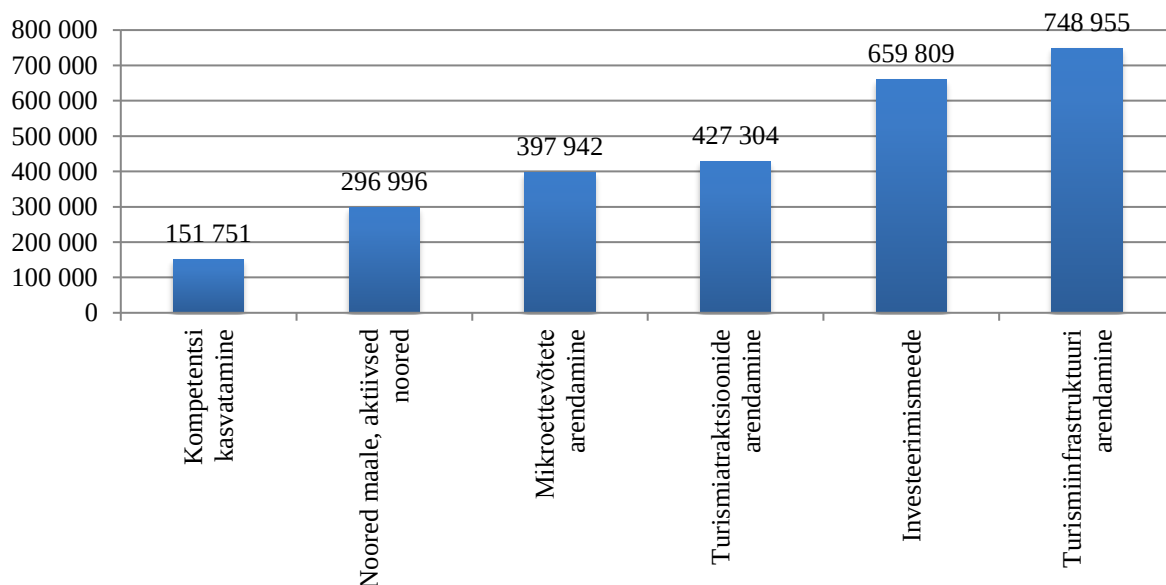
Tabel 2. Ülevaade VIKOle esitatud projekttaotlustest

	Projektide arv	Projektide kogumaksumus (EUR)
Esitatud projekte	138	3 493 821
Rahastatud projekte	95	2 324 432
Mitterahastatud projekte (sh 4 loobumist)	43	1 169 389

Eelmise strateegiaga rahastati kuut meetet:

1. kompetentsi kasvatamise meede - piirkonna omavalitsuste, ettevõtjate ja kolmanda sektori teadlikkuse ja piirkonna tuntuse suurendamine ning piirkonna arengule kaasa aitamine;
2. mikroettevõtete arendamise meede - piirkonna ettevõtete arengueelduste parema ärakasutamise kaudu töökohtade loomine;
3. turismi infrastruktuuri arendamine - piirkonna turismiressursside parem ärakasutamine;
4. turismi atraktsioonide arendamine - piirkonna atraktiivsuse suurendamine külastajatele suundatud toodete ja teenuste väljaarendamise kaudu;
5. aktiivsed noored (algses strateegias "Noored maale") - noorte kaasmine kogukonna tegevustesse läbi ürituste, koolituste jms aktiivse tegevuse;
6. investeerimisemeede - investeeringuline toetus kooskõlmiskohtade võrgustiku arendamiseks ning loodus- ja kultuuriressursside rakendamiseks turismimajanduses (strateegia uuendatud versioonis enam ei rakendatud).

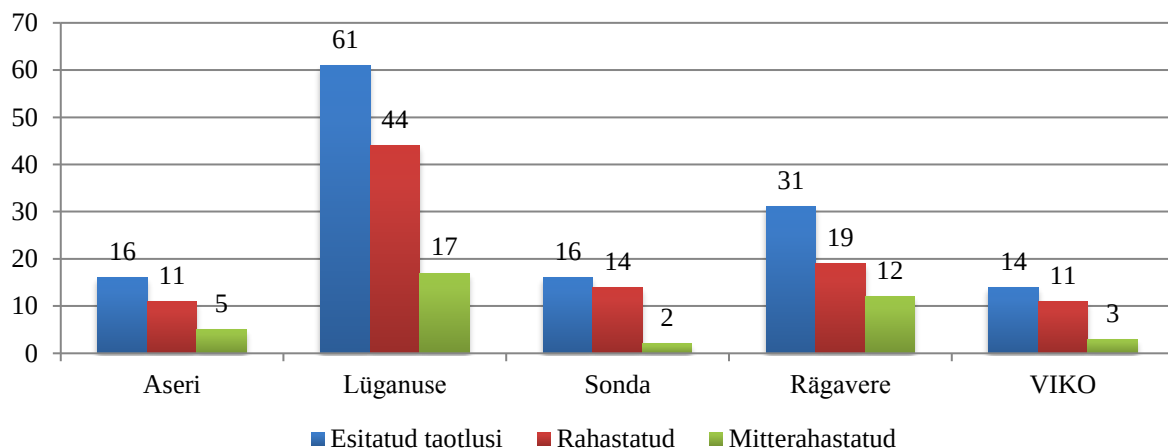
Ootuspäraselt eraldati kõige rohkem rahalisi vahendeid investeeringuteks (vt joonis 3). Kõige enam suunati vahendeid turismiinfrastruktuuri arendamisele ning seejärel investeerimisemeetmesse. Kõige väiksem osa toetustest kulus kompetentside arendamiseks.

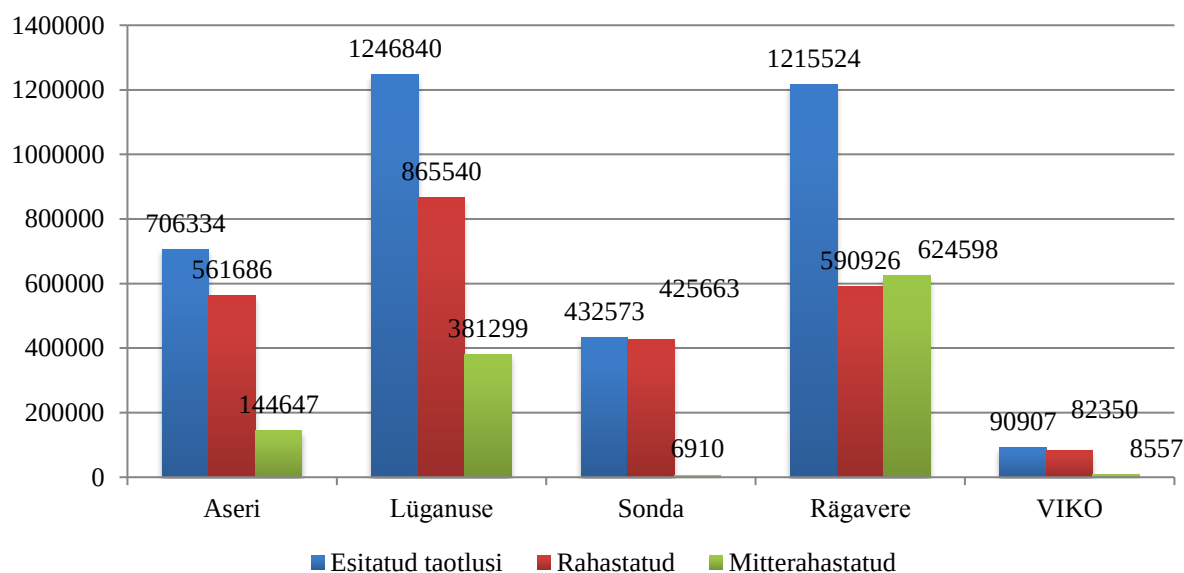
Joonis 3. Vahendite jagunemine meetmete lõikes (EUR)

Kõige enam on toetusi saanud Lüganeuse vald, sh ühinenud Püssi linn ja Maidla vald, mis on selle suurust arvestades ka loogiline (kokku esitati 61 projekti, millest rahastati 44 kogumahas 865 tuhat eurot). Kõige vähem on toetusi saanud Sonda. Seejuures on aga tähelepanuväärne, et

edukate projektide osakaal on viimase puhul kõige suurem (16 esitatud projektist rahastati 14 kogumalus 425 tuhat eurot). Aseri vallast esitati 16 taotlust, millest rahastati 11, Rägavere vallast 31, rahastati 19 (vt joonised 4 ja 5).

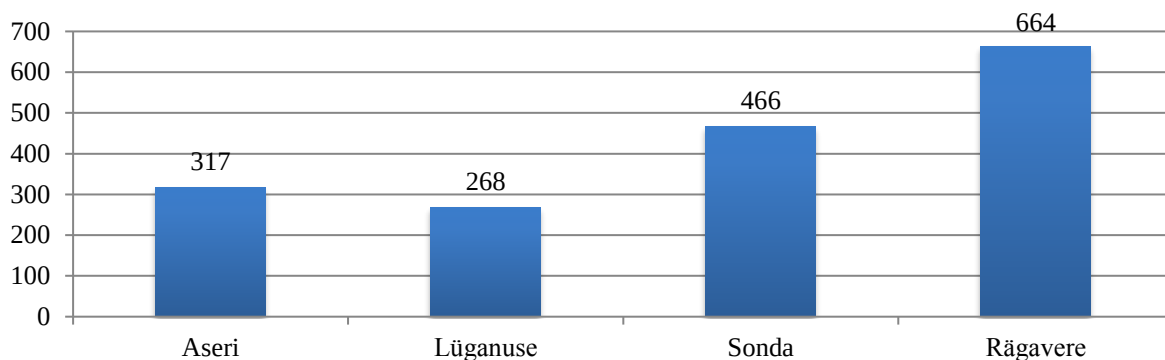
Joonis 4. Taotluste jagunemine omavalitsuste lõikes

Joonis 5. Toetuste jagunemine omavalitsuste lõikes

Hinnates toetuste jagunemist elaniku kohta omavalitsuste lõikes⁵, avaneb küllaltki heterogeenne pilt (vt joonis 6). Ilmneb, et Rägavere puhul on toetus elaniku kohta suurem kui teistes omavalitsustes (nt Lügánuse on saanud 2,5 korda vähem toetusi).

⁵ Aluseks on elanike arv seisuga 1.01.2014.

Joonis 6. Toetuse maht elaniku kohta

Selgelt kõige aktiivsemad toetuste taotlejad on olnud vabaühendused, kes on perioodi jooksul esitanud 97 taotlust, millest rahastust sai 73 (74% heakskiidetud taotlustest) kogusummas 1 713 882 eurot (ligi 70% rahastatud projektide kogumahust). Omavalitsuste taotluste arv on olnud väike (vt tabel 3).

Tabel 3. Esitatud taotlused ja maksumused sektorite lõikes

Taotleja	Esitatud taotlusi	Rahastatud	Mitterahastatud
Omavalitsus	5 / 89113	2 / 27187	3 / 61927
Vabaühendus	97 / 2551613	73 / 1713882	24 / 837731
Ettevõtte	36 / 1051451	24 / 790363	12 / 261087

Eeltoodut arvesse võttes on järgmise perioodi väljakutseteks tasakaalu leidmine nii omavalitsuste kui ka sektorite lõikes.

Samuti tuleb kaaluda strateegia täpsemat fookuseerimist ning toimiva tulemuste mõõtmise süsteemi rakendamist. Otstarbekas on määratleda võtmeindikaatorid meetmete lõikes, hinnates selgelt nende täitumist.

1.4 Tegevuspiirkonna hetkeolukorra analüüsi kokkuvõte

1.4.1 Arenguvajadused

Tabelis 4 on välja toodud VIKO piirkonna, Lääne- ja Ida-Viru maakonna ning Eesti peamised statistilised näitajad⁶. **Tähelepanuväärseimaks on asjaolu, et tegevuspiirkonna elanike arv on viimase kümne aasta jooksul oluliselt vähenenud (1850 inimese ehk 24% võrra).** Elanikkonna vähenemine on tingitud negatiivsest loomulikust iibest ja väljarändest.

Eestis on viimase kümne aasta jooksul kasvanud ainult kõige vanem vanusegrupp (65+). VIKO tegevuspiirkonnas on aga läbivaks tendentsiks olnud kõikide vanusrühmade vähenemine. Kõige rohkem on kahanenud kooliealiste (7-18) grupp -37% ehk 348 noore ja lapse võrra. Lasteaia- (vähenemine 117 lapse ehk 28% võrra) ja kooliealiste vanusegruppide kahanemine on endaga kaasa toonud väheneva nõudluse haridusasutuste kohtade järele. See tähendab, et perspektiivis peavad omavalitsused tühjaks jäävatele hoonetele alternatiivseid rakendusi leidma.

⁶ Detailsem ülevaade asub dokumendi lisa 1 "Tegevuspiirkonna hetkeolukorra analüüs" (koostatud 2014. a. seisuga)

Kooliealise vanusegrupi vähenemine kajastub ka õpilaste arvudes. Kui 2008/2009 õppeaastal õppis piirkonna koolides 526 õpilast, siis õppeaastaks 2018/2019 oli see number kahanenud 263 õppurini (vähenemine 263 õpilase ehk 50% võrra). Samas tuleb arvestada, et osa Lüganuse valla lapsi käib Kiviõli linna koolides. Õpilaste arv jätkab kahanemist, millest tulenevalt on väljakutseks võimaluste loomine igale õpilasele kohapealse, võimetekohase ja kvaliteetse hariduse omandamiseks, mis võib tingida vajaduse koolivõrgu ümber hindamiseks.

Maksumaksjate (vanusegrupp 19-64) hulga vähenemine 1119 inimese ehk 23% võrra toob endaga kaasa surve omavalitsuste tulubaasile, seda ei kompenseeri täielikult ka perspektiivne palgatõus. Aastal 2016 erines tegevuspiirkonna üksikisiku kohta laekunud tulumaks riigi keskmisest 117 euro võrra (VIKO keskmine oli 556 eurot inimese kohta ja riigi oma 673). Samuti jäi keskmine brutokuupalk hoolimata suurest tõusust viimase kümne aasta jooksul 2016. a igas omavalitsuses alla Eesti keskmist (1085 eurot kuus), olles samas Sonda, Rägavere ja Lüganuse valdade puhul kõrgem vastavate maakondade keskmisest. **Oluliseks väljakutseks on siiski piirkonna omavalitsuste palgataseme tõstmine võrreldes Eesti keskmisega.**

Vanemaealiste grupp on püsinud stabiilne (lisandus 11 inimest ehk kasv 1%), mis tähendab, et neile mõeldud teenuste nõudluses pole siiani olulist kasvu olnud, kuigi lähitulevikus on vastav vanusegrupp siiski pigem suurenev.

Kõikide piirkonna omavalitsuste vanusstruktuuri kestlikkus on surve all, sest igal pool jääb demograafilise tööturururindeksi väärtus alla ühe. Viimase dekaadi jooksul on indeksi väärtus vähenenud 0,16 punkti võrra tasemele 0,55, jäädes 2017. a alla ka riigi keskmisele (0,83).

Statistikaameti prognoosi kohaselt jätkab maakondade elanike arv vähenemist, jõudes aastaks 2040 umbes 111 500 inimeseni Ida-Virumaal ja u 45 500 Lääne-Virumaal. **Siit tuleneb ka VIKO piirkonna suurim väljakutse – tulla ühelt poolt toime kvaliteetsete ja kättesaadavate avalike teenuste pakkumisega ning teisalt uute töökohtade loomisega, pidurdamaks elanikkonna kiiret vähenemist ning suurendamaks kogu regiooni kestlikkust.**

Tabel 4. VIKO piirkonna peamised näitajad ja nende muutus

Näitaja	VIKO	Ida-Virumaa	Lääne-Virumaa	Eesti
Rahvaarv 01.2009	7 829	168 136	66 833	1 364 265
Rahvaarv 01.2019	6 118	140 389	60 184	1 359 742
Rahvaarvu muutus	-1 711	-27 747	-6 649	-4 523
	-22%	-17%	-10%	0%
Demograafiline tööturururindeks aastal 2007	Aseri: 0,56	0,71	0,98	0,86
	Lüganuse: 0,78			
	Rägavere: 0,92			
	Sonda: 0,60			
Demograafiline tööturururindeks aastal 2017	Aseri: 0,54	0,55	0,75	0,83
	Lüganuse: 0,44			
	Rägavere: 0,60			
	Sonda: 0,46			
Majanduslikult aktiivsete ettevõtete arv aastal 2007	77	2743	1685	56 139

Majanduslikult aktiivsete ettevõtete arv aastal 2016	199	5513	3136	100 045
Majanduslikult aktiivsete ettevõtete arvu muutus kordades	2,6	2,0	1,9	1,8
Majanduslikult aktiivsete ettevõtete arv 1000 elaniku kohta 2016. a	32	38	51	74
Keskmine brutopalk aastal 2016	Aseri – 866 €	926 €	972 €	1 085 €
	Lüganuse – 955 €			
	Rägavere – 1000 €			
	Sonda – 965 €			
Elaniku kohta laekunud tulumaks 2016. a	556 €	485 €	574 €	673 €
MTÜde ja SAde arv aastal 2007	81	2582	1090	24 956
MTÜde ja SAde arv aastal 2017	122	2489	1237	27 527
MTÜde ja SAde arvu muutus kordades	1,5	1,0	1,1	1,1
MTÜde ja SAde arv 1000 elaniku kohta 2017. a	20	17	20	20

Ida-Virumaa sisemajanduse kogutoodang (SKT) moodustas 2016. a 6% kogu Eesti SKTst, Lääne-Virumaa oma 2,8%. Arvestades, et VIKO piirkond moodustab maakondadest väikese osa, võib eeldada, et viimase osatähtsus riigi SKTs on marginaalne.

SKT võrdluses elaniku kohta positioneeruvad Lääne- ja Ida-Virumaa vastavalt seitsmendaks ning üheteistkümnendaks, moodustades Eesti keskmisest 63% ja 56%. **Seega on oluliseks väljakutseks töötajate poolt loodava lisandväärtuse tõusule kaasa aitamine vähendamaks sh ka VIKO piirkonnas loodava lisandväärtuse mahajäämust Eesti keskmisest.**

Majanduslikult aktiivsete ettevõtete arv on küll perioodil 2007-2017 kasvanud, kuid siiski jääb nende arv 1000 elaniku kohta oluliselt alla Eesti keskmisele näitajale (vastavalt 32 ja 74 ettevõtet 1000 inimese kohta aastal 2017). **Selgeks väljakutseks on siinkohal ettevõtlusaktiivsuse tõstmine piirkonnas.**

Piirkonna oluline potentsiaal peitub turismisektoris. Igas VIKO piirkonna omavalitsuses on olemas vähemalt üks majutus- ja toitlustusteenust pakkuv ettevõtte, huvipakkuvaid ning omanäolisi turismiobjekte ja aktiivse puhkuse veetmise võimalusi on mitmeid. Piirkonnas on piisavalt spordirajatisi, välja on kujunenud traditsioonilised suursündmused, rajatud on uusi turismivõrgustikke (SüdameTee). Põhirõhk on asetatud erinevate tegevuste pakkumisele. Lääne- ja Ida-Virumaal on kasvanud majutatute arv, seda eeskätt Venemaalt pärit turistide osas. **Väljakutseks on siinkohal oma potentsiaali maksimaalne rakendamine ja turistide külastuskestvuse pikendamine.**

Peamised sotsiaal- ja tervishoiu valdkonna teenused on VIKO piirkonnas rohkemal või vähemal määral kättesaadavad. Väljakutseks on aga nende kättesaadavuse jätkuv tagamine, teenuste edasine arendamine ja kvaliteedi parendamine.

Valitsusväliste organisatsioonide arenguid võib lugeda positiivseiks, nende arv 1000 elaniku kohta on samaväärne kui Eesti keskmine (20). Igas suuremas keskus on olemas seltsi- ja/või rahvamaja, seega on võimalused tegevuste läbiviimiseks loodud. **Väljakutseks on organisatsioonide võimekuse kasvatamine ning seeläbi nende majandusliku toimetuleku tõstmine.**

VIKO strategiaprotsessi alguses viidi avatud ruumi meetodil läbi probleemipüstituse seminar⁷. Saadud tulemustele tuginedes võib välja tuua järgmised probleemid:

- ❖ **noored** – piirkonna jätkusuutlikkuse tagamiseks on oluline leida atraktiivseid võimalusi noortele nii töövõtja, ettevõtja ning kolmanda sektori esindajana. Eelistatuim arenguvaldkond noorte kaasamise kontekstis on mikro- ja väikeettevõtlus ning turism;
- ❖ **mikroettevõtjate toetamine** on oluline läbi mitmete arenguvaldkondade. Mikroettevõtja tasandil on Leader-toetuste ergutav mõju kõige mõjusam;
- ❖ **VIKO tegevuste** eesmärgistamine – tarvis on selgeid eesmärke, indikaatoreid nende tulemuste mõõtmiseks ning seoste loomist konkreetsete projektide ja strateegiliste eesmärkide vahel.

Ülaltoodust tulenevalt arenguvajaduseks eelkõige noortele suunatud töökohtade loomine ning selleks mikroettevõtjate toetamine.

Strategiaprotsessi raames viidi läbi ka kolm fookusgrupi intervjuud ettevõtjate, avaliku- ja kolmanda sektori esindajate ning noortega.

Ettevõtjate fookusgrupp rõhutas vajadust võrdse konkurentsi tagamiseks nii turumoonutuste vältimisel kui ka MTÜde ettevõtluslaadsete tegevuste elluviimisel. Ettevõtjate taotluste hindamisel peetakse oluliseks lihtsa äriplaani olemasolu, mis annaks võimaluse esitada paremini sisulist informatsiooni taotluse kohta ning teeks lihtsamaks ka taotluste hindamise. Oluline on ettevõtjate ja noorte vahelise koostöösideme tugevdamine.

Tulevasel perioodil on vaja endiselt ettevõtlusprojekte toetada, samas tuleb toetust paremini fokusseerida kohaliku ressursi väärindamise ja kasutamisega seotud projektidele. Lisaks vajavad toetust võrgustikud - nii Viru Toit kui ka SüdameTee. Lisaks investeeringutele on ettevõtjatele vaja kindlasti juurde ka teadmisi ja oskusi.

Kolmanda sektori toel on teostatud mitmeid investeeringuid. Vabaühendused on oluliseks partneriks avalikule võimule ning ettevõtjatele. Investeeringud on olnud kolmanda sektori projektides sageli turismivaldkonna arengut toetavad. Oluline on leida lahendus MTÜde ettevõtluslaadsete projektide määratlemiseks, et neid saaks hinnata võrdsetel alustel ettevõtlusprojektidega.

Kolmas sektor vajab lisaks investeeringutele ka panustamist oskusteabe arengusse ning teadmistesse, mis on seotud intellektuaalomandiga. Uuel perioodil on oluline näha sotsiaalset ettevõtlust ning seda õiglaselt toetada. Kolmas sektor peaks senisest rohkem panustama innovatsiooni, sh loomemajandusse.

Vältida tuleb omavalitsuste projektide rakendamist läbi mittetulundusühingute, see rikub konkurentsipilti ning teeb projektide hindamise keeruliseks.

Energiasääst on oluline kõigis sektorites, kuna omab pikaajalist majanduslikku ja keskkonnavalast mõju piirkonnale.

VIKO on toetanud **noorsootegevusi ning noortekeskuste arengut**. Piirkonna noortekeskustel on välja kujunenud spetsialiseerumine.

⁷ Avatud ruum viidi läbi koostöös Kirderanniku Koostöökoguga (naabruses tegutsev Leader-tegevusgrupp).

Noortel on huvi töövõimaluste vastu, siinkohal on oluline teha koostööd ettevõtjatega. Otstarbekas on eelistada projekte, mis on laiema kõlapinnaga ning hõlmavad mitmeid partnereid, see suurendab noorteprojektide mõjusust. Noorte jaoks on oluline, et nende initsiatiivid saaksid alati vastuse.

Arenguvajadusena saab käsitleda vajadust kohaliku ressursi paremaks rakendamiseks ning väärindamiseks, samuti turismivaldkonna arendamiseks. Ettevõtjatel on jätkuvalt vajadus investeeringutoetuste järele.

1.4.2 Arengupotentsiaal

Peamise arengupotentsiaalina saab VIKO piirkonna puhul käsitleda turismiressursi olemasolu, samuti unikaalset kogemust kasutusest väljas olevate kaevandus- ning tööstusalade kasutamisel (Kiviõli poolkoksi mägi, Aidu karjäär).

Arengupotentsiaaliks on ka eri sektoreid ühendavate võrgustike olemasolu ja nende toimimine (nt SüdameTee turismivõrgustik ja kohaliku toidu võrgustik Viru Toit).

Kõige olulisemate tugevustena saab VIKO piirkonna puhul markeerida piirkonna maastiku mitmekesisuse ja tugevate kohapealsete võrgustike olemasolu. **Olulisimad nõrkused** on noorte vähene pealekasv ning julguse puudumist uusi asju ette võtta.

Tähtsaimateks võimalusteks on VIKO piirkonna “värskus” turistide jaoks, samuti veel vähene konkurentsiturve. **Tähtsaimate ohtudena** saab defineerida hooajalisuse ja ilmastikust sõltuvuse ning kaevandustegevuse edasised arengud koos kaasnevate mõjudega.

Piirkonna kõige olulisemad tugevused, nõrkused, võimalused ja ohud on välja toodud tabelis 5, tabelile järgnev peamiste tegurite põhjalikum analüüs.

Tabel 5. VIKO piirkonna SWOT-analüüs

Tugevused	Nõrkused
Piirkonna maastiku mitmekesisus – piirkonnas on palju erinevaid maastikutüüpe. On meri, mererannik, jõgi, järved, metsad sood, tehispinnavormid (karjäärid uute veealadena, aheraine- ja poolkoksi mäed) Tugevad kohapealsed võrgustikud, nt Viru toit, SüdameTee – piirkonna erinevad organisatsioonid jagavad võrgustikes ühiseid väärtusi ning toimivad sidusalt ning koostöös Piirkonnas on erinevaid turismiteenuseid – olemasolevate teenusepakkujate toel on piirkonnas võimalik tarbida mitmesuguseid teenuseid (majutus, toitlustus, väiketooted, kaubandus, aktiivpuhkuse teenused, jahindusteenused jms) Piirkonnas on hea infrastruktuur – piirkonnas on hea teedevõrk (raudtee ning maanteed), ligipääs energiavarustusele. Samuti on piirkonnas palju erinevaid sportimisvõimalusi ja -rajatisi	Ettevõtlikkusjulgusest jääb puudu – sageli jääb inimestel algatusvõimest olemasoleva ressursi ärakasutamiseks puudu Elanike väike arv – piirkonnas on vähe elanikke Omavalitsuste ja ettevõtete vaheline vähene koostöö – koostööoskused piirkonna avaliku võimu ja piirkonna ettevõtjate vahel võiksid olla paremad Noori kasvab vähe peale – tulenevalt piirkonna demograafilisest olukorrast on noorte juurdekasv vähene Hajutatatus – piirkonna objektid on hajutatud ning see raskendab koostööd Tugeva linnalise keskuse puudumine piirkonnas – vähe on erinevaid teenuseid, mis vastaksid ka turistide ootustele, nt söögikohad, õhtune meelelahutus jms

5. Piirkonnas on pühendunud inimesed, tegijad on valmis uuenduslike (nõ „hullude“) ideedega kaasa minema – piirkonnas leidub inimesi, kes on valmis pühendunult oma eesmärgi saavutama ning on palju asju juba ära teinud – on kogemustega arendajad. Piirkonnas on kogemus ideede realiseerimisel eelkõige kaevandus- ja tööstusmaastike rekreatiivsel ärakasutamisel 6. Piirkond on saanud palju meedikajastusi – piirkonna objektid on leidnud korralikku meedikajastust (Kiviõli Seikluskeskus, Jõefestival PurFest, Aidu veesportikeskus, Purtse mõis, Lüganuse kirik jm) 7. Soome ja Vene piiri lähedus – Soome ja Vene piiri lähedus loob asukoha elise turismimajandusega tegelemiseks	
Võimalused	Ohud
1. VIKO piirkonna lähedal asuvad suured turismiturud – VIKO piirkond asub St. Peterburi ja Tallinna vahel Eesti olulisel turismiarteril, huvi piirkonna vastu on suur 2. VIKO piirkond on turistide jaoks veel avastamata ja „värske“ – piirkonnast läbi liikuvatele turistidele on võimalik pakkuda algupäraseid ja atraktiivseid teenuseid ja elamusi 3. Loometegevuste potentsiaal piirkonnas on veel avastamata – loomemajanduse arendamine võimaldaks oluliselt parandada piirkonnas tehtavate toodete ja osutatavate teenuste mitmekesisust ja kvaliteeti 4. Atraktiivsus noortele – keskendumine seiklustegevustele ja –objektidele loob piirkonnas noortele atraktiivseid töökohti 5. Vähene konkurentsivõime – turismivaldkonnas (ka üldse väikeettevõtluses) on veel kasutamata nišše ning katmata valdkondi ja teenuseid, mida on võimalik VIKO piirkonna baasil pakkuda. Konkurents turismiturul piirkonnas pole veel tihedaks muutunud	1. Turismi negatiivsed mõjud – turistide arvu kasvuga võivad kaasneda ka negatiivsed mõjud (prügi- ja helireostus, negatiivne keskkonnamõju, turvalisus jms) 2. Vene piiri lähedus - võib välispoliitiliste komplikatsioonide puhul muuta VIKO piirkonna turismi mõttes tupikuks, kui peatuvad Eesti ja Venemaa vahelised turismivood 3. Kaevandustegevuste areng ning sellega seotud piirangud– toob kaasa negatiivseid keskkonnamõjusid ning sotsiaalseid mõjusid, piirab mh ka ehitustegevust nii varasematel kui ka tulevastel kaevandusaladel 4. Hooajalisus (sh turismivaldkonnas) ja sõltuvus ilmastikust – turismihooaeg on selgete piiridega ning osa atraktsioone on otseselt sõltuvad ilmaoludest (nt talvised mäest laskumise alad) 5. Külastajate huvi langus – kui pole võimekust pakkuda piisavalt kvaliteetseid ja arenevaid turismitooteid ja –teenuseid 6. Meedia negatiivne hoiak – võib kaasneda koos kaevandustegevuse negatiivse keskkonnamõjuga 7. Eelarvamused piirkonna suhtes – vanade eelarvamuste taasloomine seoses kaevandus- ja tööstusmaastike saastatusega jms

Arengupotentsiaali analüüs

Piirkonna maastiku mitmekesisus võimaldab külastajatele pakkuda uuenduslikke atraktsioone ja teenuseid. Piirkond omab unikaalset kogemust põlevkivi kaevandamise ja töötlemise järgsete maastike rekreatsiooni otstarbel ärakasutamiseks. Selle kogemuse edasine arendamine annab piirkonnale turismivaldkonnas konkurentsivõime. Vähene konkurents turismiteenuste osas jätab avatuks seni veel mitmeid nišše kohalikele ettevõtjatele ja

väljastpoolt piirkonda saabuvatele investoritele/ettevõtjatele. Puudu on nii turistidele osutatavatest teenustest kui ka kvaliteetsetest majutuskohadest. Selleks, et teenuste arvu ja kvaliteeti kasvatada, tuleb suurendada piirkonna elanike ettevõtlikkust ning leida meetmeid väikeettevõtluse toetuseks. Selleks on oluline baasinfrastruktuuri vastavus ettevõtluse väljakutsetele, samuti elu- ja ettevõtluskeskkonda toetava taristu kestlikkus, mille üheks teguriks on energiasäästu võimaluste rakendamine.

Pärssivalt võib mõjuda turismi arengule uute kaevanduste loomine, mis tekitab kindlasti teatud piiranguid ning võib mõjuda ka mainele negatiivselt. Selle vältimiseks on mõistlik tegeleda rekreatiivobjektide parema tutvustamise ja turundamisega, rõhutades just nende seost kaevandamise ja tööstusmaastikega. See näitab, et kaevandamise ja tööstusliku aktiivsuse järel on võimalik kasutada alasid ja objekte atraktiivsel ja inimestele meeldival moel. Oluliseks ohuks on hooajalisuse ja ilmastiku mõju teenuste osutamisele. Ohu minimeerimiseks tuleb arendada ilmastikust vähe sõltuvaid tooteid ja teenuseid (nt kohalik toit).

Vähene konkurents turismivaldkonnas on loonud eeldused turismivõrgustiku koostööks, kuna võrgustiku partnerite vaheline konkurentsitunnetus pole olnud väga tugev. Juhul kui piirkonnasisene konkurents tugevneb, on võrgustiku jätkusuutlikkuse ja arengu mõttes oluline leida konkreetne ühishuvi. Oluline on tagada kolme erineva sektori õiglane ja tõhus koostöö. Oluline on turu moonutamise olukordi, kus toetusraha abil tekitatakse ebaõiglast konkurentsi.

Uute teenuste ja toodete loomine hoiab **piirkonna värskust** turistide jaoks ka pikema aja jooksul. Võrgustiku olemasolu võimaldab paremini hajutada hooajalisusest ja ilmastikust tulenevaid riske. Kaevandustegevuste planeerimise ja elluviimise käigus saab toimiv piirkondlik võrgustik olla tõsiseltvõetavaks partneriks ka kaevandusettevõtetele, tagades vajadusel ka võimekuse kvaliteetsema läbirääkimisprotsessi ülesehitamiseks ning oma huvide paremaks kaitsmiseks kaevandajate ees.

Vähene noorte osakaal on piirkonna lahendamist vajav põhiprobleem. Selleks, et noorte osakaalu suurendada, on praktikas vaja mitte ainult kohalike noorte hõivamist kodupiirkonnas, vaid ka väljastpoolt pärit noorte elama asumist. Selleks loob võimalusi turismiteenuste ja –toodete areng piirkonnas. Arvesse võttes VIKO piirkonna turismivaldkonna olulist orienteeritust seikluslikule tegevusele, võib eeldada, et töökohtade teke selles valdkonnas võib ahvatleda noori piirkonda tööle ja ka elama tulema. Teisalt on lisaks töökohtadele vaja tagada ka elukeskkonna piisav kvaliteet selleks, et lisaks „töökoha otsusele“ saaks noor teha ka „elukoha otsuse“. Teisalt pakub hetkel veel vähene konkurentsiturve noortele (ja mitte ainult) ka võimalust oma ettevõtlusprojektiga alustamiseks ning selleks peab olema tagatud võrgustiku poolt pakutav ettevõtluse algfaasi toetus (eelkõige mentorlus ja teabetoetus).

Turistide huvi piirkonna vastu ning vähene konkurentsiturve loob eeldusi uueks ettevõtluseks, kuid samas on vajalik ka rohkem väikeettevõtjate edulugusid. Oluline on **soodustada ettevõtlikkushoiakute kujunemist** juba alg- ja põhihariduse astmes ning ka hiljem.

1.5 Tegevuspiirkonna erisuse põhjendus

Kuigi VIKO tegevuspiirkonnas on elanikke vähem kui 10 000, on tegevusgrupi jätkamine Eesti Leader-maastikul põhjendatud erinevate aspektidega.

1. Tegevuspiirkonna väike asustustihedus

Rahvastiku tihedus on VIKO piirkonnas väike, võttes aluseks Rahvastikuregistri andmed on piirkonnas elanikke **7,4 inimest ruutkilomeetri kohta** ning rahvaarvu edasisel kahanemisel vastav näitaja langeb veelgi.

Põllumajandusministri määruse „LEADERi kohaliku arengu strateegia ettevalmistamise toetuse saamise nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise kord” § 3 lõige 3 kohaselt on kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonna elanike arvus lubatud põhjendatud erandid mh juhul, kui kohaliku tegevusgrupi tegevuspiirkonna asustustihedus **on alla kümne elaniku ruutkilomeetril. Antud juhul on seega tegevuspiirkonna erisus vastava näitajaga põhjendatud.**

Samas, kui arvestada VIKO piirkonna hulka selle loomulik tõmbekeskus Kiviõli linna (ligi 5000 elanikku) oleks piirkonnan elanike arv ca 11 000 ning seega oleks elanike arv Leader-tegevusgrupi jaoks piisav.

2. Tegevuspiirkonna sotsiaalmajanduslik, maastikuline ja kultuuriline eripära

Virumaa Koostöökogu piirkond jääb nii endisele kui ka tänasele tööstusmaastikule, piirkonda ühendab tööstusest tulenev pärand ning traditsioonid. Piirkonnas asub kolm tuhamäge, kaks savikarjääri, kaks kruusakarjääri ning üks põlevkivikarjäär. Samuti jääb VIKO territooriumile suletud põlevkivikarjäär Aidus ning ka maaalused kaevandused Lüganuse vallas. Hetkel omab suurt tähtsust piirkonnas Kiviõli keemiatööstus, mis on tööandjaks ligi 700 piirkonna elanikule. Samas pole piirkonnas suuri linnalisi asulaid, mis avaldab mõju mitmete teenuste kättesaadavusele.

Piirkonna ühiseks väljakutseks on olnud kaevanduste sulgemise ja tööstuse osakaalu vähenemisega toimetulek, mis teisalt pakub unikaalseid võimalusi erinevateks arendustegevusteks, nt turismisektoris. Tänu VIKOle kui piirkonda ühendavale Leader-tegevusgrupile on võimalik tegevuspiirkonna eripärast tulenevaid probleeme ühiselt lahendada ning soodsaid võimalusi fookuseeritult ära kasutada, mis suurema ning vähem ühtse tegevuspiirkonna puhul oleks komplitseeritud.

3. Piirkonna funktsionaalne sidusus

Ida-Virumaa, mis on Eesti suuruselt teine maakond, jaguneb traditsiooniliselt neljaks funktsionaalseks alapiirkonnaks:

- ❖ idaregioon – haldusreformi järgselt Narva, Narva-Jõesuu ja Sillamäe linnad;
- ❖ keskregioon – haldusreformi järgselt Kohtla-Järve linn ning Jõhvi ja Toila vald;
- ❖ **Kiviõli regioon** – haldusreformi järgne Lüganuse vald;
- ❖ lõunaregioon – haldusreformi järgne Alutaguse vald.

Igal piirkonnal on väljakujunenud oma eripära, funktsionaalsed sidemad ning ka (väiksemad) piirkondlikud/regionaalsed keskused.

VIKO tegevuspiirkond moodustab pea täielikult Kiviõli regiooni ning on omavahel otseselt seotud, kuna Kiviõli linn on piirkonnale funktsionaalseks keskuseks, pakkudes ühelt poolt VIKO piirkonna elanikele mitmeid avalikke teenuseid (nt gümnaasiumiharidus, teatud tervishoiuteenused jne) ning teisalt töökohti (Kiviõli Keemiatööstus, avalik sektor jne). Lisaks jääb Kiviõli linna territooriumile üks perspektiivikamaid arendusprojekte kogu Ida-Eestis – Kiviõli Seiklusturismi Keskus – mille arengud mõjutavad otseselt kogu VIKO piirkonda.

Kiviõli regioonil on pikaajaline koostöökogemus erinevate tegevuste ja projektide ühisel kavandamisel ja elluviimisel, nt ühine tänavavalgustuse rekonstrueerimine, ühise jäätmete kogumispunkti rajamine, ühine kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamine Kiviõli regioonis jne. Varasemalt on toimunud regulaarsed kokkusaamised Kiviõli Regiooni Omavalitsuste Liidu raames, hetkel on toimivate ühisteks algatusteks nt Kiviõli regiooni omavalitsuste noori ühendavad laagrid jms.

2019. a mais toimus strateegia uuendamise raames toimunud aruteludel leiti üksmeelselt, et VIKO piirkonna terviklikuks arenguks on mõõdapääsmatu koostöö ja funktsionaalne sidususe jätkuv süvendamine Kiviõli linnaga. Arvestades piirkonna rahvaarvu hulka ka Kiviõli linna elanike arvu (u 5000 elanikku) oleks VIKO tegevuspiirkonnas u 11 000 elanikku.

4. VIKO piirkonna senine kogemus ühtse Leader-tegevuspiirkonnana

VIKO kui Leader-tegevusgrupp on toiminud alates 2006. aastast. Senine koostöökogemus on olnud nii liikmete, taotlejate kui ka väliste osapoolte vahel positiivne, sujuv ja üksmeelne, suuremaid vaideid vms pole tegevusgrupis olnud. Hoolimata väiksusest on tegevusgrupil suhteliselt palju liikmeid (52), kellest arvestatav osa on aktiivsed ning osalevad erinevates tegevustes.

Piirkonnas on käivitatud mitmed ühised algatused, millest prioriteetseim on olnud turismivõrgustiku SüdameTee väljaarendamine, millesse kuulub mitukümmend majutus- ja toitlustusasutust, erinevad aktiivse puhkuse pakkujad jt organisatsioonid.

VIKO senist positiivset kogemust ühtse Leader-tegevuspiirkonnana on võimalik fookuseeritud edasiarendada uuel Leader-perioodil, keskendudes piirkonna eripära, funktsionaalse sidususe ning juba algatatud koostöötegevuse süsteemsele edasiarendamisele.

Eeltoodut arvesse võttes saab väita, et VIKO tegevuspiirkonna erisus on põhjendatud nii vormiliselt (väike asustustihedus) kui ka sisuliselt (sotsiaalmajanduslikult, maastikuliselt ja kultuuriliselt eripärane, funktsionaalselt sidus ning varasema positiivse koostöökogemusega piirkond).

Lähtvalt piirkonna arenguvajadustest, -potentsiaalidest ning eripärast on koostatud VIKO visioon ja strateegilised eesmärgid koos mõõdkutega (vt ptk 2).

2. Strateegia 2015-2022

2.1 Visioon ja arenguvaldkonnad

Visioon

Aastal 2022 on Virumaa Koostöökogu territooriumil välja arendatud Eesti tuntuim seikluslik puhke- ja turismipiirkond koos uute ja huvitavate toodete ning teenustega. Piirkond on maailma mastaabis unikaalne, põimides põlevkivikaevandamise ning mitmekesise looduse keskkonnasõbralikul moel üheks tervikuks. VIKO toel on regioonist kujunenud atraktiivne ning hinnatud elu- ja ettevõtluskeskkond.

Visiooni täitmiseks on VIKOl tarvis panustada kolme arenguvaldkonda:

1. ettevõtlus ja turism – (turismi)teenuste arendamine, kohaliku tooraine väärindamine mikroettevõtluse tasandil, innovatsioon ettevõtluses, võrgustikutöö, turundus, tootearendus, teenuste kvaliteedi tõstmine, kultuuri (sh suurürituste) ja sporditegevuse sulandamine turismivaldkonda;
2. taristu – uuenduslike planeeringute läbiviimine, vajaliku uue (turismi)taristu arendamine, energiasäästu ja taastuvenergia arendamine;
3. kompetentsid – elanike kompetentside tõstmine, sh ettevõtlikkushoiakute kujundamine alates koolist, noorte ja alustavate ettevõtjate mentorlus jms.

2.2 Strateegilised eesmärgid, mõõdikud ja meetmed

2.2.1 Eesmärgid ja mõõdikud

VIKO visiooni saavutamiseks on püstitatud viis strateegilist eesmärki (E1-E5).

E1. Piirkonnas on kasvanud jätkusuutlike töökohtade arv ja/või tõusnud uuenduslike kohalikul ressursil põhinevate teenuste ja toodete arv ning mitmekesisus.

Tulemusmõõdikud ja soovitud sihttasemed:

- ❖ Toetusmeetme mõjul loodud töökohtade arv (vähemalt kolm aastat püsiv töökoht). Sihttase: 10 uut töökohta.
- ❖ Uute/parendatud teenuste ja toodete arv. Sihttase: 20 uut/parendatud teenust/toodet.

Väljundmõõdik ja soovitud sihttase:

- ❖ Parendatud/rajatud objektide/teenuste arv. Sihttase: parendatud/loodud 20 objekti/teenust.

E2. Piirkonna võimekus turistide teenindamiseks on kasvanud.

Tulemusmõõdikud ja soovitud sihttasemed:

- ❖ Toetusmeetme mõjul loodud töökohtade arv (vähemalt kolm aastat püsiv töökoht). Sihttase: 15 uut töökohta.
- ❖ Ööbimiste arv piirkonnas. Sihttase: ööbimiste arv on 2020. aastaks võrreldes 2013. aastaga kasvanud 50%.

Väljundmõõdik ja soovitud sihttase:

- ❖ Turistidele suunatud uute/parendatud toodete ja teenuste arv piirkonnas. Sihttase: 20 uut/parendatud teenust/toodet.

E3. Piirkond kasutab nutikaid energialahendusi.

Tulemusmõõdikud ja soovitud sihttasemed:

- ❖ Investeeringu mõjul saavutatud energiasääst. Sihttase: energiasääst aastas 10 000 kW
- ❖ Omatarbeks toodetud ja tarbitud taastuenergia hulk. Sihttase 200 000 KW

Väljundmõõdikud ja soovitud sihttase:

- ❖ Nutikaid energialahendusi kasutavate objektide arv. Sihttase: 12 objekti.

E4. Kogukonna ettevõtlikkushoiakud on kõrged, elanike silmaring on lai ja oskusteadmiste tase kõrge.

Tulemusmõõdikud ja soovitud sihttase:

- ❖ VIKO piirkonna elanike arv, kes on ühistesse tegevustesse kaasatud. Sihttase: 1000.

Väljundmõõdikud ja soovitud sihttasemed:

- ❖ Läbi viidud koostatuste ja sündmuste arv. Sihttase: 15 koostatust/sündmust.
- ❖ projektide arv, mille raames on soetatud aktiivses kasutuse olevat tegevusvarustust (spordivahendid, kunsti-, muusika vahendid, jms). Sihttase: 5 projekti.

E5. Noorte ettevõtlikkushoiakud on kõrged, silmaring lai ning oskusteadmiste tase kõrge.

Tulemusmõõdikud ja soovitud sihttase:

- ❖ VIKO piirkonna noorte arv, kes on ühistesse tegevustesse kaasatud. Sihttase: 600 noort.

Väljundmõõdikud ja soovitud sihttasemed:

- ❖ ellu viidud noortealgatuste (laagrid, koostatused arv. Sihttase: 10 noortealgatust.
- ❖ projektide arv, mille raames on soetatud aktiivses kasutuse olevat tegevusvarustust (spordivahendid, kunsti-, muusika vahendid, jms). Sihttase: 5 projekti.

Püstitatud eesmärkidest on rahalises mahus kõige olulisem panustamine piirkonna võimekuse kasvatamisse turistide teenindamiseks, kuhu suunatakse 35% vahenditest. Vastav valdkond on prioriteetne ka VIKO visioonist tulenevalt. Oluline prioriteet on ka muu mikroettevõtluse arendamine, milleks on kavandatud 30% meetmete eelarvest. Nutikate energialahenduste kasutuselevõtmiseks on suunatud 15% vahenditest, seega moodustavad peamiselt investeeringutele suunatud eesmärgid ja meetmed kokku 80% rahalisest mahust. Kompetentside tõstmise eesmärkide täitmiseks suunatakse 20% vahenditest, sh piirkonna kompetentside jaoks 13% ning noorte aktiveerimiseks ja kaasamiseks 7%.

2.2.2 Meetmed

Strateegilistest eesmärkidest lähtuvalt rakendatakse viite meetet (M1-M5).

Ettevõtluse ja turismi ning taristu arendamise valdkonnas rakendatakse kolme investeeringumeedet:

- M1. Mikroettevõtluse arendamine;
- M2. Turismiteenuste ja –toodete arendamine;
- M3. Nutikate energialahenduste kasutusele võtmine.

Kompetentside tõstmise valdkonnas rakendatakse kahte peamiselt tegevusi toetavat meetet:

- M4. Piirkonna kompetentside tõstmine;
- M5. Noorte aktiveerimine ja kaasamine.

2.3 VIKO strategiakaart

VIKO STRATEEGIA 2015-2023					
VISIOON AASTAKS 2023	Aastal 2023 on Virumaa Koostöökogu territooriumil välja arendatud Eesti tuntuim seikluslik puhke- ja turismipiirkond koos uute ja huvitavate toodete ning teenustega. Piirkond on maailma mastaabis unikaalne, pöimides põlevkivikaevandamise ning mitmekesise looduse keskkonnasõbralikul moel üheks tervikuks. VIKO toel on regioonist kujunenud atraktiivne ning hinnatud elu- ja ettevõtluskeskkond.				
VALDKONNAD	<u>Ettevõtlus, turism ja taristu (80%)</u>			<u>Kompetentsid (20%)</u>	
STRATEEGILISED EESMÄRGID	E1. Piirkonnas on kasvanud jätkusuutlike töökohtade arv ja/või tõusnud uuenduslike kohalikul ressursil põhinevate teenuste ja toodete arv ning mitmekesisus	E2. Piirkonna võimekus turistide teenindamiseks on kasvanud	E3. Piirkond kasutab nutikaid energialahendusi	E4. Kogukonna ettevõtlushoiakud on kõrged, elanike silmaring on lai ja oskusteadmiste tase kõrge	E5. Noorte ettevõtlikkushoiakud on kõrged, silmaring lai ning oskusteadmiste tase kõrge.
SEOSSED					
MEETMED	M1. Mikroettevõtluse arendamine (30%)	M2. Turismiteenuste ja -toodete arendamine (35%)	M3. Nutikate energialahenduste kasutusele võtmine (15%)	M4. Piirkonna kompetentside tõstmine (13%)	M5. Noorte aktiveerimine ja kaasamine (7%)

2.4 Strateegia uuendusliku ja integreeritud olemuse kirjeldus

VIKO strateegia 2015-2023 keskendub oma olemuselt uuenduslikule võrgustikupõhise arengu toetamisele. Selleks keskendutakse maapiirkonnas olulisele kolmele arenguvaldkonnale:

1. ettevõtluse ja turismi arendamine;
2. taristu arendamine;
3. kompetentside tõstmine.

Edu nendes valdkondades võib saavutada, arendades eelkõige erinevate partnerite koostööd, võimaldamaks paremat võrgustumist ning seeläbi nii olemasoleva ressursi efektiivsemat ärakasutamist kui ka uute ressursside kaasamist.

Valdkondlikult on strateegia üheks selgeks uuenduslikuks fookuseks VIKO kui **seiklusliku puhke- ja turismipiirkonna** arendamine, mis rakendab põlevkivikaevandamise ning piirkonna loodusressursi võimalusi keskkonnasõbralikul moel. Tegemist on VIKO piirkonna eripäraga, mis on unikaalne mitte ainult Eestis, vaid ka maailmas.

Strateegia integreeritust toetab meetmeid läbiv põhimõte – **uuenduslike ja keskkonnasõbralike energialahenduste rakendamine kõikides valdkondades** (nutikad lahendusi toetab omakorda selleks puhuks välja töötatud meede).

Strateegia on tervikvaates üles ehitatud integreeritult. Kolmele arenguvaldkonnale vastab viis strateegilist eesmärki, millest kolm katavad ettevõtlust, turismi ja taristut ning kaks kompetentside arendamist. Seega on tegevuspiirkonna toimekeskkonna analüüsi ja seminaride tulemusel formuleeritud arenguvaldkonnad kõik seostatud ja eesmärgistatud.

Visiooni ja viie strateegilisele eesmärgi elluviimiseks on kavandatud viis meetet, mille raames on selgelt määratletud, kellele ja milleks vastav toetus on mõeldud. Meetmed on välja töötatud vastavalt Leader-lähenemise printsiibile “integreeritud ja mitut valdkonda hõlmavad meetmed” – iga toetatav tegevus on läbi mõeldud, panustamaks strateegilise valdkonna edendamisse ja seeläbi visiooni saavutamisse.

Mikroettevõtluse arendamine meede panustab kohaliku ressursi rakendava ettevõtluse (mikroettevõtted) arendamisse ning töökohtade loomisesse. Turismiteenuste ja –toodete arendamise meede panustab turismivaldkonna mikroettevõtete võimekuse kasvatamisele ning seda toetava tursimitaristu arendamisse (sh avalik ja kolmas sektor). Nutikate energialahenduste kasutuselevõtmise toetamiseks on välja töötatud eraldi meede. Kompetentside arengusse panustavad kaks strateegia meetet – piirkonna kompetentside tõstmise ja noorte aktiveerimise ja kaasamise meede.

Meetmetest on võimalik toetust taotleda nii äriettevõtetel, kodanikuühendustel kui ka kohalikel omavalitsustel. Arvesse on võetud, et ka kolmanda sektori organisatsioonid ja kohalikud omavalitsused saaksid soovi korral panustada turismisektori toetava taristu arendamisse, samuti seda, et nutikaid energialahendusi kasutaksid erineva taustaga taotlejad. Seega on meetmed (toetatavad tegevused) üles ehitatud eesmärgi-, mitte taotlejapõhiselt. Selline lähenemisviis vastab ka Leader-lähenemise printsiibile “integreeritud ja mitut valdkonda hõlmavad meetmed”.

2.5 Strateegia koostamise protsess

Strateegia koostamise protsessi raames kaasati eri osapooli mitmetel tasemetel kasutades selleks erinevaid meetodeid:

- ❖ **huviliste teavitamine läbi VIKO kodulehe ja sotsiaalmeedia** – strateegia koostamisega seotud materjalid riputati üles kodulehele, samuti teavitati läbi kodulehe ja sotsiaalmeedia strateegia koostamisega seotud kokkusaamistest ning sündmustest;
- ❖ **tagasiside kogumine läbi liikmete ning mitteliikmetest kasusaajate küsitluse** – viidi läbi internetipõhine küsitlus VIKO teenuste, klientide rahuolu ning tulevikuootuste kohta;
- ❖ **erinevate huvigruppide sisendi kogumine läbi fookusgruppide intervjuude** – intervjuud viidi läbi eelmises strateegias prioriteetseks määratud sihtgruppidega - noorte, ettevõtjate ja vabaühendustega. Intervjuud võimaldasid saada huvigrupi põhiste tagasisidet ning kaardistada huvigruppide ootusi uue perioodi osas;
- ❖ **liikmetele suunatud strateegiaseminaride läbiviimine** – avatud ruumi formaadis strateegiaprotsessi algatuskoosolek, strateegiaseminarid ning strateegiakoosolekud, kus osalesid VIKO liikmed ning piirkonna ettevõtjad, vabaühendused ja elanikud.

Tabel 6. VIKO strateegia koostamise protsess

Aeg	Sündmus	Sisu	Inimeste arv
31.05.2013	Virumaa Koostöökogu üldkoosolek	Strateegia algatamine, tööprotsessi tutvustamine	38
10.12.2013	Strateegiaprotsessi algatuskoosolek	Avatud ruumi meetodil läbi viidud probleemipüstituse seminar VIKO liikmetele, piirkonna ettevõtjatele, vabaühendustele ja elanikele. Viidi läbi koostöös KIKOga	16
Jaauar 2014	Veebipõhine ankeetküsitlus	Ankeetküsitlus VIKO taotlejatele, liikmetele, elanikele.	20
31.01.2014	Strateegiaseminar Lüganuse rahvamajas	Strateegiaseminar koostöös KIKOga. Strateegia eesmärgid ja nende saavutamise mõõtmise vahendid	28
11.02.2014	Fookusgruppide intervjuud	Huvigruppide (noored, ettevõtjad, avaliku- ja kolmanda sektori esindajad) strateegia koostamiseks sisendi saamine – probleemid ja ootused	25
2.04.2014	Strateegiaseminar Hirvemäel	SWOT, eesmärgid ja meetmete hulk	22
15.04.2014	Strateegiaseminar Kõrtsialusel	Meetmed	24
13.06.2014	Strateegia koosolek IVEK ja VIKO juhatus, tegevtootajad	Strateegia tööversiooni täpsustused ja parandused	10
17.06.2014	Strateegia koosolek IVEK ja VIKO juhatus, tegevtootajad	Strateegia tööversiooni täpsustused ja parandused	10
24.09.2014	Õppereis Virumaa Rannakalurite Ühingu projektidega tutvumiseks	Virumaa Koostöökogu, Kirderanniku Koostöökogu ja Virumaa Rannakalurite Ühingu koostöö ja ühiste valdkondade väljaselgitamise eesmärgil õppereis. Kohalik Toit ühendav teema.	31
15.10.2014	Strateegiaseminar Ulvis	1. Hetkeolukorra analüüsi kokkuvõtte ja peamiste järelduste ülevaatamine 2. Kogemused eelmisest Leader-perioodist, eelmise strateegia täitmine	18

		3. Piirkonna arenguvajaduste ja arengupotentsiaali ning uue strateegia peamiste väljakutsete määratlemine	
04.11.2014	Strateegiaseminar Kiviõli Seiklusturismikeskuses	Meetmed, mõõdikud ja seire	17
11.-12.11.14	Meeskonnakoolitus	Turismivõrgustiku meeskonna koolitus	25
25.11.2014	Strateegiaseminar Kõrtsialusel	Meetmed, seire ja hindamine	16
27.-28.11.14	Õppereis Võrtsjärve piirkonda	Turismivõrgustiku tutvumine Leader-projektidega Võrtsjärve piirkonnas. SüdameTee võrgustiku arendamise seminar	22
04.-05.12.14	Kohaliku Toidu teemaline õppereis Peipsimaa piirkonda	VIKO, KIKO, VRKÜ ja MTÜ Kohalik Toit koostöö arendamine, ühisprojektid uuel programmiperioodil	25
10.12.2014	Viru Toit vahehindamine	Strateegia ühe prioriteetse valdkonnaga tegelemine	15
10.03.2015	Strateegia seminar Kukruse mõisas	Strateegia arutelu koos tegevusgrupiga liitunud Kohtla valla esindajatega	27
23.03.2015	Meetmete seminar Kõrtsialusel	Meetmete täpsustamine koos juhtgrupiga	11
01.04.2015	Strateegia täiendamiseminar Saka rahvamajas	Meetmete ja hindamiskriteeriumide arutelu	26
07.04.2015	Koostöö ja võrgustumise seminar	VIKO, KIKO ja VRKÜ ühine seminar koostöövaldkondade määratlemiseks ning – tegevuste planeerimiseks	14

Kokku osales erinevatel aruteludel üle 300 inimese⁸, sh nii tegevuspiirkonna omavalitsuste, ettevõtete ja kolmanda sektori organisatsioonide kui ka peamiste koostööpartnerite esindajad.

Strateegia uuendamise kava on kogu protsessi vältel olnud kättesaadav ka VIKO kodulehel, seega on kõikidel huvitatud osapooltel olnud võimalik näha, millises etapis parasjagu ollakse ning soovi korral üritustel osaleda.

Strateegia kinnitati VIKO üldkoosolekul 2015. aasta juunis.

Kuna endine Kohtla vald (haldusreformi järgselt osa Toila vallast) liitus 2019. a. jaanuaris teise Leader-tegevusgrupiga (Kirderanniku Koostöökogu), viidi perioodil veebruar – mai 2019 läbi strateegia uuendamine. Selle raames täpsustati dokumenti ka haldusreformist ning strateegia rakendamisest saadud kogemustest lähtuvalt (vt ka lisa 5 - strateegia uuendamise seletuskiri).

Muudetud strateegia on vastuvõetud MTÜ Virumaa Koostöökogu üldkoosoleku otsusega **xy** mai 2019.

⁸ Erinevate inimeste hulk on väiksem (ühte inimest on erinevate ürituste lõikes loetud mitu korda).

3. Strateegia elluviimise tegevuskava

3.1 Meetmete valiku üldine põhjendus

VIKO eelmise perioodi strateegia rakendamise kogemus näitas, et meetmeid oli palju (ning tegevused olid killustatud, mis põhjustas osaliselt dubleerimist. Piirkonna arengupotentsiaali arvesse võttes jõuti strateegiat koostades arusaamisele, et põhirõhk tuleb panna ettevõtluse ja turismi arendamisele.

VIKO tegevuspiirkonna peamiseks arenguvaldkondadeks on:

1. ettevõtlus ja turism;
2. taristu;
3. kompetentsid.

Tulenevalt sotsiaalmajandusliku olukorra analüüsist ning määratletud arenguvaldkondadest on VIKO fookusteks kohalikul ressursil põhinevate toodete ja teenuste arendamine ning jätkusuutlike töökohtade loomine (sh neid toetava taristu arendamine). Samuti on vajadus kasvatada piirkonnas võimekust turistide teenindamiseks. Elanikkonna kompetentside tõstmine loob aga head eeldused regiooni konkurentsivõime kasvuks. Tulenevalt noorte vähesusest ja jätkuvast väljarändest on neile tarvis eraldiseisvalt tähelepanu pöörata.

Eeltoodust, strateegia kaasamisüritustest, strateegiaseminaridest ning eelneva perioodi kogemusest tulenevalt rakendatakse **viit meetet**:

1. **mikroettevõtluse arendamine** (kavandatud peamiselt kohalikul ressursil (kohalik toit, puit jms) põhinevate toodete ja teenuste arendamiseks ning vastava infrastruktuuri arendamiseks);
2. **turismiteenuste ja –toodete arendamine** (kavandatud turismisektori arendamiseks nii era- kui ka avaliku ja kolmanda sektori poolt);
3. **nutikate energialahenduste kasutusele võtmine** (kavandatud uudsete energialahenduste kasutuselevõtuks ning sellealaste tehnoloogiate tutvustamiseks piirkonnas);
4. **piirkonna kompetentside tõstmine** (kavandatud elanike teadmiste ja oskuste arendamiseks);
5. **noorte aktiveerimine ja kaasamine** (kavandatud eksklusiivselt noortele).

3.2 Meetmete kirjeldus

3.2.1 Meede 1 – Mikroettevõtluse arendamine

VIKO tegevuspiirkonna rahvaarv väheneb ja vananeb võrreldes Eesti keskmisega kiiresti, surve tööealisele elanikkonnale kasvab. Majanduslikult aktiivsete ettevõtete arv on nii Ida- kui Lääne-Virumaa ja Eesti keskmisega võrreldes madal. Brutokuupalga keskmine tase jääb Eesti omast maha. Teisalt iseloomustab tegevuspiirkonda tugev võrgustikutöö (nt Viru Toit) ning kohaliku ressursi (loodusressursid jm) mitmekesisus.

Eelnevast tulenevalt on tarvis senisest enam tähelepanu pöörata kestlike töökohtade loomisele ning mikroettevõtluse arendamisele, mis rakendab tulemuslikult kohalikku ressursi. Samuti on vajalik panustada vastava taristu arendamisse.

Meetme rakendamise peamiseks eesmärgiks on jätkusuutlike töökohtade arvu kasvatamine ja/või uuenduslike kohalikul ressursil põhinevate teenuste ja toodete arvu suurendamine. Meede on suunatud piirkonnas tegutsevatele mikroettevõtetele.

Meetme raames toetatakse ka ühisprojektide elluviimist.

MEEDE 1	Mikroettevõtluse arendamine
Vastab strateegia eesmärgile	E1. Piirkonnas on kasvanud jätkusuutlike töökohtade arv ja/või tõusnud uuenduslike kohalikul ressursil põhinevate teenuste ja toodete arv ning mitmekesisus
Meetme osakaal kogu rahastusest	30%
Abikõlblikud tegevused vastavalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse nr 1305/2013 ⁹ artiklitele nr 17, 19, 20 ja 35	❖ Investeeringud hoonetesse, taristusse, sisustusse ja seadmetesse ❖ Seadmete ekspluateerimisega seotud koolitused ❖ Investeeringut toetava tarkvara kasutusele võtmine ❖ Investeeringut toetavate turundustegevuste teostamine
Mitteabikõlblikud tegevused	❖ Turismiteenuste ja taristu arendamine (vt meede 2 toetatavad tegevused) ❖ Investeeringut ettevalmistavad tegevused (kinnistu ost, projekteerimine, jms) ❖ Mootorsõidukite ost, va kui need on vältimatult vajalikud teenuse osutamiseks ❖ Põllumajandustehnika ost, va väiksemahulised (maksumusega kuni 5000 eurot) põllumajanduslikud seadmed kohaliku toidu tootmiseks ❖ Üldharivad koolitused ❖ Projektijuhtimise kulud ning püsi- ja halduskulud ❖ Vabatahtlik töö ❖ Kõik muud Leader määrusest tulenevad mitteabikõlblikud tegevused ja kulud
Toetuse saajad	Mikroettevõtted
Abikõlblikkuse kriteeriumid	❖ Investeering teostatakse VIKO piirkonnas ❖ Vajalik esitada äriplaan koos finantsprognnoosidega ❖ Taotleja võib esitada taotlusvooru kohta ühe taotluse ❖ Taotlejal on kohustus üheksa kuu jooksul deklareerida 33% investeeringutest PRIA-le (kogu projekti maksumusest 33%). *Kui selgub, et investeeringute tegemist takistavad asjaolud on aktsepteeritavad siis võib taotleja selgituse esitada ning pikendada tegevuste elluviimist 3 kuud
Maksimaalne toetusmäär	50 000 €
Toetuse %	Kuni 60%
Indikaatorid ja sihttasemed	Tulemusmõõdikud ja soovitud sihttasemed: ❖ toetusmeetme mõjul loodud töökohtade arv (vähemalt kolm aastat püsiv töökoht). Sihttase: 10 uut töökohta. ❖ uute/parendatud teenuste ja toodete arv. Sihttase: 20 uut/parendatud teenust/toodet. Väljundmõõdikud ja soovitud sihttasemed: ❖ parendatud/rajatud objektide arv. Sihttase: parendatud/loodud 20 objekti.

⁹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013R1305&from=ET>

Meetme panus Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi (EAFRD) prioriteetide ellu viimise¹⁰

Antud meede vastab selgelt **EAFRD prioriteedile nr 6**: sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine. MAKi 2014-2020 eesmärgiks on antud valdkonnas, et maamajandus ja maapiirkonna elukeskkond on mitmekesised, pakuvad alternatiivseid tööhõivevõimalusi põllumajandusest vabanevale tööjõule ning tuginevad kohalikul ressursil ja potentsiaalil põhinevatele lahendustele.

Prioriteedi 6 raames panustab meede otseselt **sihtvaldkonda 6A**: tegevusvaldkondade mitmekesistamise, väikeettevõtete loomise ja arendamise ning töökohtade loomise hõlbustamine. Maaelu arengukava eesmärgiks on on antud sihtvaldkonna osas toetatud projektide läbi vähemalt 225 töökohta loomine 2020. aastaks, VIKO soovib meetmega 1 luua kokku vähemalt 10 uut töökohta (vt ka indikaatorid ja sihttasemed), mis baseeruvad eelkõige kohalikku ressursi väärindavatel tegevustel.

Antud meede (sh kohaliku toidu arendamine) vastab ka **EAFRD prioriteedile nr 3**: toiduahela korraldamise, sealhulgas põllumajandustoodete töötlemise ja turustamise, loomade heaolu ja riskijuhtimise edendamine põllumajanduses.

Prioriteedi 3 raames panustab meede otseselt **sihtvaldkonda 3A**: toormetootjate konkurentsivõime parandamine nende parema integreerimise abil põllumajanduslike toiduainete tarneahelasse kvaliteedikavade kaudu, mis annavad põllumajandustoodetele lisaväärtuse, kohalike turgude edendamise ja lühikeste tarneahelate ning tootjarühmade ja -organisatsioonide ning tootmisharudevaheliste organisatsioonide kaudu. VIKO soovib meetme abil aidata kaasa kohaliku toidu töötlemisele ja arendamisele. Seejuures on oodatud taotlejad, kes lühendaksid tarneahelat, muutes kohapealsed kaubad ja teenused elanikele kättesaadavaks.

Meetme abikõlblikud kulud vastavad Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse nr 1305/2013 **artiklitele nr 17** (Investeeringud materiaalsesse varasse), **nr 19** (Põllumajandusettevõtete ja ettevõtluse areng), **nr 20** (Põhiteenused ja külauuendus maapiirkondades) ja **nr 35** (Koostöö).

¹⁰EAFRD prioriteedid ja sihtvaldkonnad, määrus 1305/2013 artikkel 5,
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013R1305&from=ET>

3.2.2 Meede 2 – Turismiteenuste ja –toodete arendamine

VIKO tegevuspiirkonna oluline potentsiaal peitub turismisektoris. VIKO piirkonnas on mitmeid huvipakkuvaid ning omanäolisi turismiobjekte ja aktiivse puhkuse veetmise võimalusi. Piirkonda iseloomustab ainulaadne suurtööstuslik pärand, mille võimaluste rakendamine avab kohalike turismiettevõtete jaoks mitmeid uusi võimalusi. Piirkonnas on käivitatud turismisektoris tegutsevate organisatsioonide koostöövõrgustik SüdameTee. Peamiseks väljakutseks on olemasoleva potentsiaali võimalikult tõhus rakendamine, uute, mitmekesiste ja atraktiivsete teenuste ja toodete arendamine ning seeläbi turistide arvukuse ja külastuskestvuse pikendamine.

Meetme rakendamise peamiseks eesmärgiks on tõsta tegevuspiirkonna võimekust turistide teenindamiseks.

Meetme raames toetatakse ka ühisprojektide elluviimist.

MEEDE 2	Turismiteenuste ja –toodete arendamine
Vastab strateegia eesmärgile	E2. Piirkonna võimekus turistide teenindamiseks on kasvanud
Meetme osakaal kogu rahastusest	35%
Abikõlbulikud tegevused vastavalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse nr 1305/2013 artiklitele nr 17, 19, 20 ja 35	❖ Investeeringud majutus- ja toitlustusasutuste ning muude turismitoodete ja -teenuste arendamisse ❖ Investeeringud turismitaristu rajamisse/parendamisse (nt viidastamine) ❖ Investeeringut toetava tarkvara kasutusele võtmine ❖ Investeeringut toetavate turundustegevuste teostamine
Mitteabikõlbulikud tegevused	❖ Investeeringut ettevalmistavad tegevused (kinnistu ost, projekteerimine jms) ❖ Mootorsõidukite ost, va kui need on vältimatult vajalikud teenuse osutamiseks ❖ Põllumajandustehnika ost ❖ Üldharivad koolitused ❖ Projektijuhtimise kulud ning püsi- ja halduskulud ❖ Vabatahtlik töö ❖ Kõik muud Leader määrusest tulenevad mitteabikõlbulikud tegevused ja kulud
Toetuse saajad	Mikroettevõtted, kolmanda sektori organisatsioonid, kohalikud omavalitsused, VIKO
Abikõlbulikkuse kriteeriumid	❖ Investeering teostatakse VIKO piirkonnas ❖ Ettevõtjate ja ettevõtlusprojektide puhul on vajalik esitada äriplaan ja finantsprognosisid ❖ Taotleja võib esitada taotlusvooru kohta ühe taotluse (välja arvatud juhul, kui taotleja on VIKO) ❖ Taotlejal on kohustus üheksa kuu jooksul deklareerida 33% investeeringutest PRIA-le (kogu projekti maksumusest 33%). *Kui selgub, et investeeringute tegemist takistavad asjaolud on aktsepteeritavad siis võib taotleja selgituse esitada ning pikendada tegevuste elluviimist 3 kuud
Maksimaalne toetusmäär	60 000 €
Toetus %	Kuni 60%, va VIKO poolt elluviidavad kogu piirkonda hõlmavad projektid (kuni 90%)
Indikaatorid ja sihttasemed	Tulemusmõõdikud ja soovitud sihttasemed:

	❖ Toetusmeetme mõjul loodud töökohtade arv (vähemalt kolm aastat püsiv töökoht). Sihttase: 15 uut töökohta. ❖ Ööbimiste arv piirkonnas. Sihttase: ööbimiste arv on 2020. aastaks võrreldes 2013. aastaga kasvanud 50%. Väljundmõõdik ja soovitud sihttase: ❖ Turistidele suunatud uute/parendatud toodete ja teenuste arv piirkonnas. Sihttase: 20 uut/parendatud teenust/toodet.
--	---

Meetme panus Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi (EAFRD) prioriteetide elluviimisse

Antud meede vastab selgelt **EAFRD prioriteedile nr 6**: sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine. Prioriteedi 6 raames panustab meede otseselt **sihtvaldkonda 6A**: tegevusvaldkondade mitmekesistamise, väikeettevõtete loomise ja arendamise ning töökohtade loomise hõlbustamine. VIKO soovib meetmega 2 luua kokku vähemalt 15 uut töökohta (vt ka indikaatorid ja sihttasemed).

Meetme abikõlblikud kulud¹¹ vastavad Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse nr 1305/2013 artiklitele **nr 17** (Investeeringud materiaalsesse varasse), **nr 19** (Põllumajandusettevõtete ja ettevõtlike areng), **nr 20** (Põhiteenused ja küla uuendus maapiirkondades) ja **nr 35** (Koostöö).

3.2.3 Meede 3 – Nutikate energialahenduste kasutusele võtmine

Energiasääst on kogu maailmas muutunud üha aktuaalsemaks. Energiahindade tõus, samuti energiapuudus on tinginud järjest suureneva taastuvenergia lahenduste kasutusele võtmise. Lahenduste alla kuuluvad ka mitmesugused kontrollid ja seadmed, mis aitavad energiatarbimist optimeerida. Hoolimata tehnoloogia arenemisest on aga lahendused siiski konventsionaalsetega võrreldes veel suhteliselt kallid. Samuti on elanikkonna teadlikkus nutikatest energialahendustest veel küllaltki madal.

Meetme rakendamise peamiseks eesmärgiks on toetada nutikate energialahenduste laiemat kasutusele võtmist piirkonnas.

Meetme raames toetatakse ka ühisprojektide elluviimist.

MEEDE 3	Nutikate energialahenduste kasutusele võtmine
Vastab strateegia eesmärgile	E3. Piirkond kasutab nutikaid energialahendusi
Meetme osakaal kogu rahastusest	15%
Abikõlblikud tegevused vastavalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse nr 1305/2013 artiklitele nr 14, 17 ja 20	❖ Investeeringud taastuvenergia tootmiseks vajalike seadmete soetamiseks ja paigalduseks ❖ Investeeringud muude keskkonnasäästlike lahenduste kasutusele võtmiseks, va hoonete soojustamine ❖ Investeeringu objektiga seotud koolitused ❖ Energiaaudit ❖ Tasuvusanalüüs toetatava tegevuse kohta
Mitteabikõlblikud tegevused	❖ Võrguinverterid üle 15KW või mis ületavad tootmisprotsessis või hoonetes kuluvat energia hulka aastas üle 10%

¹¹ EAFRD prioriteedid ja sihtvaldkonnad, määrus 1305/2013, III jaotis (maaelu arengu toetus)

	❖ Hoonete soojustamine ❖ Ettevalmistavad tegevused (projekteerimine, uuringud jms) ❖ Projekteerimine ❖ Projektijuhtimise kulud ning püsi- ja halduskulud ❖ Vabatahtlik töö ❖ Kõik muud Leader määrusest tulenevad mitteabikõlblikud tegevused ja kulud
Toetuse saajad	Mikroettevõtted, kolmanda sektori organisatsioonid, kohalikud omavalitsused, VIKO
Abikõlblikkuse kriteeriumid	❖ Hoonetele (millel on nõutav energiamärgis vastavalt määrusele „Nõuded energiamärgise andmisele ja energiamärgisele1“), kuhu seade paigaldatakse on väljastatud energiamärgis ❖ Muude lahenduste puhul, energiaaudit** (kui seda on võimalik antud seadmele koostada) või projekt toetatava tegevuse kohta (tootmisprotsessid või muud lahendused) ❖ Kui taotlus nõuab seadusest tulenevalt projekteerimist siis on taotlusele lisatud projekt ❖ Tasuvusanalüüs ❖ Taotluses on välja toodud soetatava seadme kasulik eluiga, mis ületab tasuvusaja vähemalt 1,5 kordselt ❖ Ehitusluba, kui see on seadusega nõutud või KOV-i teatis, et ei vaja ehitusluba ❖ Projektid viiakse ellu VIKO piirkonnas ❖ Taotleja võib esitada taotlusvooru kohta ühe taotluse ❖ Taotlejal on kohustus üheksa kuu jooksul deklareerida 33% investeeringutest PRIA-le (kogu projekti maksumusest 33%). *Kui selgub, et investeeringute tegemist takistavad asjaolud on aktsepteeritavad siis võib taotleja selgituse esitada ning pikendada tegevuste elluviimist 3 kuud
Maksimaalne toetusmäär	25 000€
Toetuse %	Kuni 60%
Indikaatorid ja sihttasemed	Tulemusmõõdikud ja soovitud sihttasemed: ❖ Investeeringu mõjul saavutatud energiasääst. Sihttase: energiasääst aastas 10 000 kW ❖ Omatarbeks toodetud ja tarbitud taastuvenergia hulk. Sihttase 200 000 KW Väljundmõõdik ja soovitud sihttase: ❖ Nutikaid energialahendusi kasutavate objektide arv. Sihttase: 12 objekti.

Meetme panus Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi (EAFRD) prioriteetide elluviimisse

Antud meede vastab selgelt **EAFRD prioriteedile nr 6**: sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine ning sh **sihtvaldkonnale 6B**: maapiirkondade kohaliku arengu soodustamine.

Lisaks vastab meede **EAFRD prioriteedile nr 5**: ressursitõhususe edendamine ning vähese CO₂-heitega ja kliimamuutuste suhtes vastupidavale majandusele ülemineku toetamine põllumajanduses ning toiduainete- ja metsandussektoris.

Meetme abikõlblikud kulud¹² vastavad Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse nr 1305/2013 artiklitele **nr 14** (Teadmussiire ja teavitus), **nr 17** (Investeeringud materiaalsesse varasse) ja **nr 20** (Põhiteenused ja külauuendus maapiirkondades).

3.2.4 Meede 4 – Maaelu ja turismi kompetentside tõstmine

Kolmanda sektori organisatsioonide arenguid saab VIKO tegevuspiirkonnas positiivseiks lugeda. Samas jääb nende arv 1000 elaniku kohta Eesti keskmisele näitajale alla. Lisaks investeeringutele on oluline panustada organisatsioonide oskusteabe arengusse ning seeläbi jätkusuutlikkusse rakendades seejuures VIKO piirkonna spetsiifilisi ressursse. Väljakutseks on organisatsioonide (nii kogukondlike kui ka näiteks ettevõtjate ühenduste) võimekuse kasvatamine, ettevõtlikkuse suurendamine ning teadmiste taseme tõstmine.

Meetme rakendamise peamiseks eesmärgiks on tõsta kogukonna ettevõtlushoiakuid ja oskusteadmiste taset ning laiendada inimeste silmaringi.

Meetme raames toetatakse ka ühisprojektide elluviimist.

MEEDE 4	Piirkonna kompetentside tõstmine
Vastab strateegia eesmärgile	E4. Kogukonna ettevõtlushoiakud on kõrged, inimeste silmaring on lai ja oskusteadmiste tase kõrge
Meetme osakaal kogu rahastusest	13%
Abikõlblikud tegevused vastavalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse nr 1305/2013 artiklitele nr 14 ¹³ , 20, 35 ja 44	Eelistatud on kogu piirkonda katvad tegevused, sh: ❖ Õppereisid ja koolitused ❖ Õppeprogrammide ettevalmistamine ja läbiviimine ❖ Keskkonnateemalised sündmused ❖ Ökoinnovaatiliste- ja nutilahenduste väljatöötamine ❖ Koostöö haridus- ja teadusasutustega ❖ Uuringud ja analüüsid ❖ Võrgustike ja koostöö arendamisega soetud tegevused ja sündmused ❖ Tegevuste elluviimiseks vajaliku inventari soetamine ❖ Koostööprojektide kavandamine ja elluviimine, sh rahvusvaheliselt
Mitteabikõlblikud kulud	❖ Ehitustegevus ❖ Külapidude ja muude tähtpäevade korraldamine ❖ Mootorsõidukite ost ❖ Stipendiumid ❖ Projektijuhtimine ❖ Kõik muud Leader määrusest tulenevad mitteabikõlblikud tegevused ja kulud
Toetuse saajad	Ettevõtjad, kolmanda sektori organisatsioonid, kohalikud omavalitsused, VIKO
Abikõlblikkuse kriteeriumid	❖ Taotlejad ja kasusaajad tegutsevad VIKO piirkonnas ❖ Koostööprojektide ja välisõppereiside elluviijaks saab olla vaid VIKO¹⁴

¹² EAFRD prioriteedid ja sihtvaldkonnad, määrus 1305/2013, III jaotis (maaelu arengu toetus)

¹³ Vastavalt määruse nr 1305/2013 artiklile nr 14 on toetuse saajaks koolituse või muu teadmussiirde ja teavituse osutaja.

¹⁴ Koostööprojektid on tegevusgruppide vahelised ja rahvusvahelised projektid. Koostööprojektide esitamise otsustab üldkoosolek.

	❖ Eelistatud on kogu piirkonda katvad tegevused ❖ Taotleja võib esitada taotlusvooru kohta ühe taotluse (välja arvatud juhul, kui taotleja on VIKO) ❖ Ühisprojektide tegevuskava (2-4 aastat) – eelistatud on kogu piirkonda katvad tegevused. Ühisprojektide puhul peab kirjas olema projekti partneri tegevused ja rahaline/mitterahaline panus
Maksimaalne toetusmäär	15 000 €, sh võivad inventari soetamise kulud toetuse mahust moodustada kuni 20%, kuid mitte üle 2000 €
Toetuse %	VIKO, Mittetulundusühingud, sihtasutused ja omavalitsused –kuni 90% Ettevõtted – kuni 60%
Indikaatorid ja sihttasemed	Tulemusmõõdik: ❖ VIKO piirkonna elanike arv, kes on tegevustesse kaasatud. Sihttase: 500. Väljundmõõdikud: ❖ läbi viidud koolituste ja sündmuste arv. Sihttase: 15 koolitust/sündmust; ❖ projektide arv, mille raames on soetatud aktiivses kasutuse olevat tegevusvarustust (spordivahendid, kunsti-, muusika vahendid, jms). Sihttase: 5 projekti. ❖ Rahvusvaheliste koostööprojektide arv. Sihttase: 2 projekti.

Meetme panus Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi (EAFRD) prioriteetide elluviimise

Antud meede vastab EAFRD **prioriteedile nr 6**: sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine, sh **sihtvaldkonda 6B** (maapiirkondade kohaliku arengu soodustamine).

Täiendavalt vastab meede EAFRD **prioriteedile nr 1**: teadmussiirde ja innovatsiooni parandamine põllumajanduses, metsanduses ning maapiirkondades. Meede panustab **sihtvaldkonda 1A** - innovatsiooni ja koostöö toetamine ning teadmistebaasi arendamine maapiirkondades.

Meetme abikõlblikud kulud¹⁵ vastavad Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse nr 1305/2013 artiklitele **nr 14** (Teadmussiire ja teavituse), **nr 20** (Põhiteenused ja külaelu arendamine maapiirkondades), **nr 35** (Koostöö) ja **nr 44** (LEADERi koostöötegevus).

3.2.5 Meede 5 – Noorte aktiveerimine ja kaasamine

Vähene ja kiirelt vähenev noorte osakaal on VIKO tegevuspiirkonna jaoks üheks lahendamist vajavaks põhiprobleemiks. Piirkonna jätkusuutlikkuse tagamiseks on oluline leida atraktiivseid võimalusi noortele nii töö- kui ka ettevõtja, samuti kolmanda sektori esindajana. Selleks on tarvis kujundada neis ettevõtlikkushoiakuid ning siduda neid tihedamalt oma kodukohaga.

Meetme rakendamise peamiseks eesmärgiks on tõsta noorte ettevõtlushoiakuid ja oskusteadmiste taset ning laiendada nende silmaringi.

MEEDE 5	Noorte aktiveerimine ja kaasamine
Vastab strateegia eesmärgile	E4. Noorte ettevõtlikkushoiakud on kõrged, silmaring lai ning oskusteadmiste tase kõrge

¹⁵ EAFRD prioriteedid ja sihtvaldkonnad, määrus 1305/2013, III jaotis (maaelu arengu toetus)

Meetme osakaal kogu rahastusest	7%
Abikõlbulikud tegevused vastavalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse nr 1305/2013 artiklitele nr 14 ¹⁶ , 20, 35 ja 44	❖ Noortelaagrite, -malevate jms korraldamine ning nendega seotud kulud ❖ Ettevõtlikkust arendavad tegevused ning nendega seotud kulud ❖ Oskuste arendamisega seotud tegevused ning nendega seotud kulud (koolitused jms) ❖ Siseriiklike õppereisidega seotud kulud ❖ Tegevuste elluviimiseks vajaliku inventari soetamise kulud ❖ Võrgustike ja koostöö arendamisega seotud tegevused ja sündmused ❖ Koostööprojektide kavandamine ja elluviimine, sh rahvusvaheliselt
Mitteabikõlbulikud tegevused	❖ Ehitustegevus ❖ Külapidude ja muude tähtpäevade korraldamine ❖ Mootorsõidukite ost ❖ Stipendiumid ❖ Projektijuhtimine ❖ Kõik muud Leader määrusest tulenevad mitteabikõlbulikud tegevused ja kulud
Toetuse saajad	Mikroettevõtted, kolmanda sektori organisatsioonid, kohalikud omavalitsused, VIKO
Abikõlbulikkuse kriteeriumid	❖ Taotlejad ja kasusaajad tegutsevad VIKO piirkonnas ❖ Koostööprojektide ja välisõppereiside elluviijaks saab olla vaid VIKO¹⁷ ❖ Tegevuste sihtgrupiks peavad olema 7-26-aastased VIKO piirkonna elanikud, eelistatud on noorte poolt algatatud projektid
Maksimaalne toetusmäär	Kuni 15 000 eurot, sh investeeringud kuni 5000 eurot Juhul, kui taotleja on VIKO, siis on toetuse määr kuni 30 000 €, kuid investeeringud pole lubatud
Toetus %	Mittetulundusühingud, sihtasutused ja omavalitsused - kuni 90 % Ettevõtted - kuni 60 %
Indikaatorid ja sihttasemed	Tulemusmõõdik: ❖ VIKO piirkonna noorte arv, kes on tegevustesse kaasatud. Sihttase: 600 noort. Väljundmõõdikud: ❖ ellu viidud noortealgatuste (laagrid, koolitused arv. Sihttase: 10 noortealgatust. ❖ projektide arv, mille raames on soetatud aktiivses kasutuse olevat tegevusvarustust (spordivahendid, kunsti-, muusika vahendid, jms). Sihttase: 5 projekti.

Meetme panus Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi (EAFRD) prioriteetide elluviimisse

Antud meede vastab EAFRD **prioriteedile nr 6**: sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine, sh **sihtvaldkonda 6B** (maapiirkondade kohaliku arengu soodustamine).

¹⁶ Vastavalt määruse nr 1305/2013 artiklile nr 14 on toetuse saajaks koolituse või muu teadmussiirde ja teavituse osutaja.

¹⁷ Koostööprojektid on tegevusgruppide vahelised ja rahvusvahelised projektid. Koostööprojektide esitamise otsustab üldkoosolek.

Täiendavalt vastab meede EAFRD **prioriteedile nr 1**: teadmussiirde ja innovatsiooni parandamine põllumajanduses, metsanduses ning maapiirkondades. Meede panustab **sihtvaldkonda 1A** - innovatsiooni ja koostöö toetamine ning teadmistebaasi arendamine maapiirkondades.

Meetme abikõlblikud kulud¹⁸ vastavad Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse nr 1305/2013 artiklitele **nr 14** (Teadmussiire ja teavitus), **nr 20** (Põhiteenused ja küla uuendus maapiirkondades), **nr 35** (Koostöö) ja **nr 44** (LEADERi koostöötegevus).

¹⁸ EAFRD prioriteedid ja sihtvaldkonnad, määrus 1305/2013, III jaotis (maaelu arengu toetus)

3.3 Võrgustumine ja koostöö

3.3.1 VIKO piirkonna võrgustike arendamine

VIKO rolliks piirkonnas on lisaks Leader-meetme rakendamisele proaktiivsete tegevuste, mis on olulised piirkonnale kui tervikule, kavandamine ja elluviimine.

Vastavateks võrgustikeks on eelkõige:

- SüdameTee turismivõrgustik;
- koostöövõrgustik “Viru Toit” (koostööprojekt Kirderanniku Koostöökoguga).

Mainitud võrgustike arendamine toimub nii läbi konkreetsete projektide kui ka VIKO poolt teostatud tegevuste. Üldiseks eesmärgiks on mõlema võrgustiku laiendamine ning nende jätkusuutlikkuse tagamine.

Strateegiaperioodil 2015-2022 lähtutakse mõlema võrgustiku arendamisel vastavatest tegevuskavadest, kus sätestatakse mh VIKO roll ja ülesanded. SüdameTee puhul on arendamise aluseks vastava turismitoote kontseptsioon¹⁹, mida uuendatakse 2015. aasta suvel. Viru Toidu kontseptsiooni uuendatakse koostöös Kirderanniku Koostöökoguga.

Viru Toidu koostöövõrgustiku peamiseks arenguülesanneteks on (vt ka lisa 4):

- kohaliku mikroettevõtluse aktiveerimine;
- kohaliku toidu tarbimise suurendamine;
- uute toodete ja tootjate tekkimine;
- Viru Toidu brändimärgi tuntuse saavutamine;
- võrgustiku laiendamine ja koostöö tugevdamine turismiettevõtjatega.

Vajadusel ja võimalusel osaleb ja algatab VIKO ka teistes piirkonnasisestes koostöövõrgustikes.

Lisaks konkreetsetele koostöövõrgustikele teeb VIKO koostööd pidevat nii oma liikmete kui ka teiste piirkonnas tegutsevate organisatsioonidega. Eduka koostöö aluseks on VIKO-poolne aktiivne gruppide kaasamine, sh otsuste tegemisel ning piirkonna olukorra analüüsimisel.

VIKO piirkonnasisesteks partneriteks on liikmesorganisatsioonid, sh kohalikud omavalitsused, kodanikuühendused ja ettevõtted. VIKO olulisemateks maakondlikeks koostööpartneriteks on:

- SA Ida-Viru Ettevõtluskeskus – maakondlik arenduskeskus, mis tegeleb maakonna ettevõtjate, omavalitsuste ja kodanikuühenduste nõustamisega ning lisaks ka maakonna turismiklastri arendamisega;
- Erinevad maakondlikud organisatsioonid (nt maavalitsused, omavalitsuste liidud, – tegeleb maakonna tervikliku ja tasakaalustatud arengu tagamisega;
- Muud koostööpartnerid ja –võrgustikud nii Ida- kui ka Lääne-Virumaalt (nt ettevõtliku kooli võrgustik jms).

Piirkondliku ja organisatsioonisisese koostöö üheks väljundiks on ka ühisprojektid, mida on võimalik realiseerida kõikide meetmete raames.

¹⁹ <http://viko.ee/upload/files/VIKO%20SüdameTee%20kontseptsioon.pdf>

3.3.2 VIKO-väliste võrgustike arendamine

Koostöö teiste Leader-tegevusgruppidega

Koos VIKOga tegutseb Eestis 26 kohalikku tegevusgruppi, luues mitmekülgselt koostööks tugeva baasi. VIKO teeb koostööd mh:

- naabruses asuvate tegevusgruppidega (nt Kirderanniku Koostöökogu, Peipsi-Alutaguse Koostöökogu, Partnerid) – peamiselt on koostöö aluseks ühised algatused kogu piirkonna konkurentsivõime suurendamisel;
- Virumaa Rannakalurite Ühingu – koostöös nt kohaliku toidu ja turismivaldkona arendamine.
- samalaadsete (nt rannikul paiknevate) tegevusgruppidega (nt Põhja-Harju Koostöökogu, Arenduskoda, Partnerid, Kirderanniku Koostöökogu) – peamiselt on koostöö aluseks võimaluste ühine ärakasutamine, nt ühiste turismarsruutide loomine vms;
- sarnaste strateegiliste valikutega tegevusgruppidega (nt tegevusgrupid, kes fokusseeritult tegelevad turismi ja kohaliku toidu arendamisega).

Koostöö tegemisel arvestatakse VIKO liikmete võimaluste ja vajadustega ning VIKO strateegiliste tegevussuundadega.

2015. aasta aprillis sõlmiti **Virumaa tegevusgruppide koostöökokkulepe** (vt strateegia lisa 2), kus lisaks VIKOle on parneriteks kõik teised piirkonna tegevusgrupid - MTÜ Arenduskoda, MTÜ Kirderanniku Koostöökogu, MTÜ PAIK, MTÜ Partnerid ning MTÜ Peipsi-Alutaguse Koostöökoda. Ühisteks kavandatud tegevusteks on mh koostööprojektide ettevalmistamine, kooskõlastamine ja teavitamine, eelkõige teemadel kohalik toit, turism, noored, ettevõtlus ja elukeskkond.

Koostöö arendamiseks kalanduse tegevusgrupiga sõlmiti VIKO, Virumaa Rannakalurite Ühingu, Kirderanniku Koostöökogu ja Partnerite poolt **piirkondliku koostöö memorandum**.

Strateegiaprotsessi raames määratles VIKO koos kahe naabertegevusgrupi (MTÜ Kirderanniku Koostöökogu MTÜ Partnerid) ning MTÜ-ga Virumaa Rannakalurite Ühing perioodiks 2015 – 2020 järgmised koostöötegevuste suunad (vt ka lisa 3):

- Kohaliku toidu valdkonna arendamine läbi kohaliku toidu tootmise (nii põllumajandusliku tootmise, kui kalapüügi), kohapeal toodetud toidu väärimise ning ühise brändimise ja turundamise.
- Turismi valdkonnas Virumaa rannikut tervikuna hõlmavate turismiteenuste, ja –toodete arendamine, ühiste sündmuste planeerimine ning turundamine.
- Piirkonna kompetentside ja ettevõtlikkuse ühine arendamine läbi ühiste noortele suunatud tegevuste ning ühiste koolituste ja õppereiside.
- Arendusressursside haldamise valdkonnas informatsiooni vahetamine taotlusprotsesside osas eesmärgiga vältida dubleerimist ning leida kohti võimenduseks, samuti ühiste hindamiskompetentside kasvatamine.

Koostöö teiste Leader-tegevusgruppidega (sh võrgustiku Viru Toit arendamine) toimub koostööprojektide raames, mida on võimalik ellu viia meetmete 4 ja 5 raames.

Rahvusvaheline koostöö

Rahvusvaheline koostöö tugineb ühelt poolt VIKO strateegias toodud suundadele (turismi arendamine, kohaliku toidu arendamine, nutikad energialahendused, kompetentside tõstmine, noorte ettevõtlikkus jms), teisalt aga liikmete juba olemasolevatele sidemetele ja varasematele koostöökogemustele.

Rahvusvahelise koostöö põhieesmärgiks on kogemuste vahetus, sh on oluline nii VIKO kui organisatsiooni arendamine kui ka VIKO liikmete võimekuse suurendamine. Rahvusvahelise koostöö puhul on strateegia koostamise raames kokku lepitud, et vastavate õppereiside osas saab toetust taotleda ainult VIKO ise.

2015. a. kevade seisuga on VIKO rahvusvaheliste suhete osas kokkulepe Ungari omavalitsusega Atkar Közseg. Tegemist on endise Maidla valla koostööpartneriga, kes soovis suhteid jätkata ning Leader tegevusgrupp on selleks üks võimalus. Hetkel on peamised teemad, mille osas koostööd kavandatakse, kogukond, ettevõtlus, kohalik toit, noored ja ettevõtlikkus. Perioodi alguses täpsustatakse konkreetseid ühistegevusi, mida hakatakse ellu viima.

Samuti on plaani edasi arendada eelmisel programmiperioodil alanud koostööd Ungari Leader tegevusgrupiga Börzöny-Duna-Ipoly piirkonnast (viimati käis VIKO Ungaris 2014. aastal vaatamas perioodi jooksul elluviidud projekte). Konkreetsed ühistegevused täpsustatakse perioodi käivitamise järgselt.

Lisaks Ungari partneritele kavandab VIKO koostööd Soome Leader tegevusgrupiga SEPRA. Ühisteks teemadeks on ettavõtluse arendamine ning ettevõtjatele omavaheliste koostöövõimaluste loomine; noored ja ettevõtlikkus jne.

Tänu Maidla Noortekeskusele on VIKO alustanud läbirääkimisi ka Portugali, Austria ja Itaalia koostööpartneritega. Üheks oluliseks eesmärgiks on koostöö arendamine noorte valdkonnas.

Ülalmainitud partnerite loetelu pole ammendav, uue programmiperioodi jooksul kavandatakse kindlasti ka koostööd teiste välispartneritega eeldusel, et need haakuvad VIKO arengusuundadega.

Rahvusvaheline koostöö toimub koostööprojektide raames, mida on võimalik ellu viia meetmete 4 ja 5 raames.

4. Strateegia rakendamise juhtimine ja seire

4.1 Strateegia rakendamine

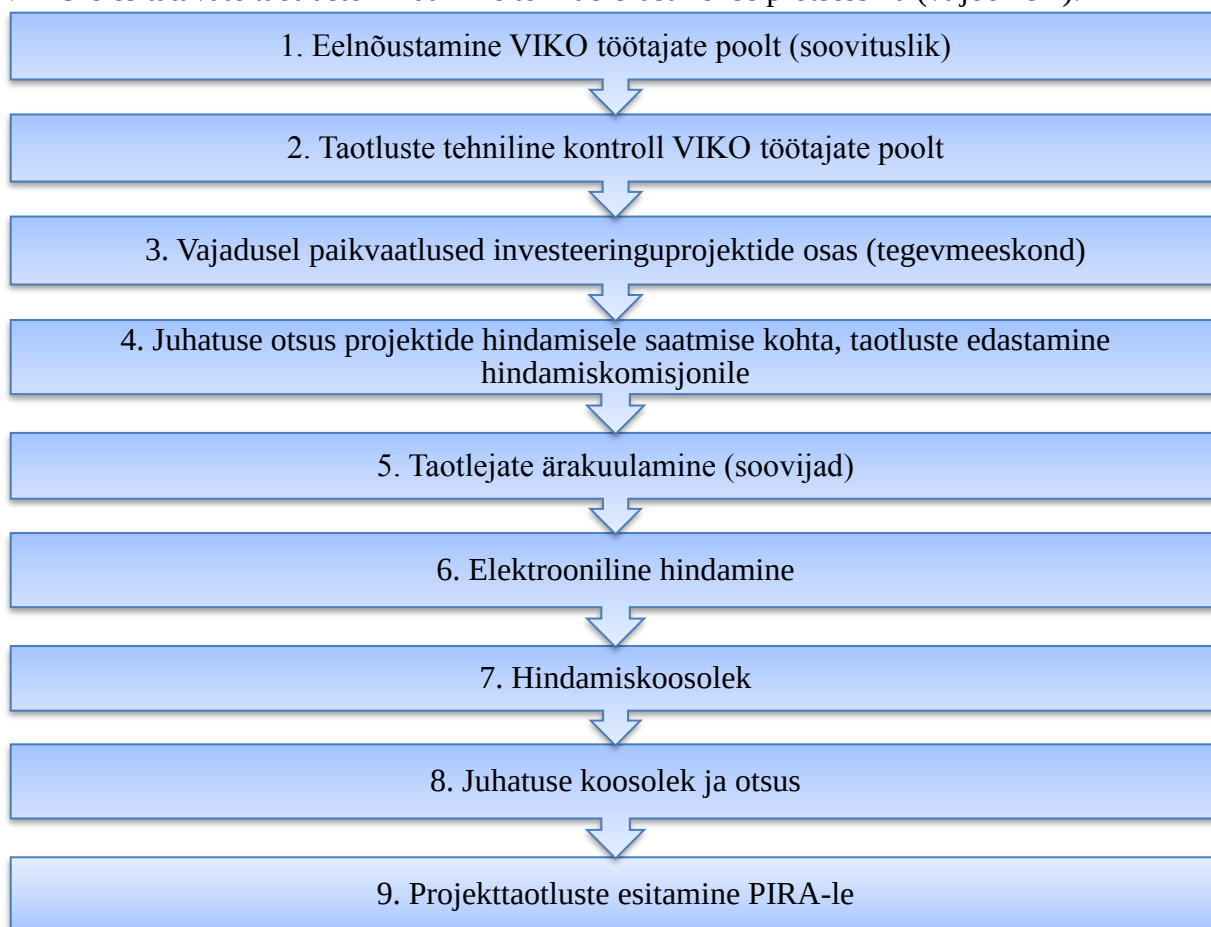
VIKO viib strateegiat ellu kuue omavahel seotud töopaketi kaudu. Pakettideks on:

1. juhtimine ja administreerimine (kirjeldatud peatükis 1.2) – strateegia täitmise tagamine ja selle edasiarendamine;
2. taotluste menetlemine ja hindamine (kirjeldatud peatükis 4.2) – strateegia elluviimiseks ette nähtud ressursside (Leader-meetme vahendid) suunamine projektidesse, mis on kooskõlas strateegia visiooni ja eesmärkidega;
3. teavitamine ja kaasamine – potentsiaalsete taotlejate ettevalmistamine kvaliteetsete projektide koostamiseks. Pakett hõlmab ka taotlejate nõustamist;
4. võrgustumine ja koostöö (vt ka ptk 3.3) – uute teadmiste saamiseks;
5. koolitused ja oskuste omandamine – nii tegevmeeskonna kui ka liikmete ja sihtgruppide võimekuse tõstmiseks;
6. seire ja hindamine (kirjeldatud peatükis 4.3) – strateegia tulemuslikkuse hindamiseks ning vigadest õppimiseks.

4.2 Projektide hindamine

4.2.1 Hindamisprotsess

VIKOLE esitatavate taotluste hindamine toimub 8-astmelise protsessina (vt joonis 7).

Joonis 7. Projektide hindamise korraldus

1. Eelnõustamine VIKO töötajate poolt (soovituslik)

Taotluste esitamisele eelneb taotlejate eelnõustamine, mille raames antakse VIKO tegevmeeskonna poolt infot VIKO strateegia, meetmete, tingimuste jms kohta ning vajadusel nõustatakse taotlejat projektiidee osas. Eelnõustamine on taotlejatele soovituslik, kuid mitte kohustuslik.

2. Taotluste tehniline kontroll VIKO töötajate poolt

Peale taotluste esitamist kontrollib VIKO tegevmeeskond nõutud dokumentide olemasolu. Vajadusel antakse taotluste esitajale aeg puuduste likvideerimiseks. Selles etapis ei anta hinnangut dokumentide sisule.

3. Vajadusel paikvaatlused investeeringuprojektide osas

Paikvaatlust teostatakse investeeringuprojektidele, ja juhul, kui see ei anna olulist lisainformatsiooni. Paikvaatluse viivad läbi seirekomisjon ja hindamise töörühm.

4. Juhatus otsus projektide hindamisele saatmise kohta

Taotluste tehnilise kontrolli ja paikvaatluste tulemustest lähtuvalt teeb juhatus otsuse projektide hindamisele saatmise kohta. Tehniliselt mittevastavad taotlused hindamisele ei kuulu. Tehnilise kontrolli läbinud taotlused esitatakse PRIA e-keskkonnas.

5. Taotlejate ärakuulamine (soovijad)

Kõigile taotlejatele antakse võimalus oma projekti hindamiskomisjonile tutvustada. Projektide tutvustamine on vabatahtlik. Koostatakse hindamise töörühma protokoll.

6. Elektrooniline hindamine

Hindamise töörühma liikmed täidavad e-PRIA keskkonnas oma hindamistabeli, mis moodustab esialgse pingerea.

7. Hindamiskoosolek

Hindamiskomisjoni liikmete osavõtul viiakse läbi koosolek, kus arutatakse moodustunud pingerida projektide kaupa. Hindamiskomisjoni protokoll esitatakse kinnitamiseks juhatusele.

8. Juhatus koosolek ja otsus

Hindamise töörühma paremusjärjestuse ettepaneku kinnitamine juhatuse poolt.

9. Projektitaotluste edastamine PRIA-le

VIKO tegevmeeskond edastab e-PRIA kaudu projektitaotlused koos ettepanekuga projektitaotluste paremusjärjestusse seadmise, iga projektitaotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise ja projektitaotluse rahastamise suuruse kohta koos hindamise töörühma ja juhatuse otsuse protokolliga.

4.2.2 Hindamise korraldus ja kriteeriumid

VIKO hindamise töörühma moodustamisel ning selle töö korraldamisel lähtutakse järgmistest põhimõtetest:

- ❖ VIKO hindamiskomisjon on kuni 15-liikmeline.
- ❖ VIKO üldkoosoleku otsusega valitakse komisjonile põhi- ja asendusliikmed.
- ❖ Hindamiskomisjoni liikmetega sõlmitakse hindamiskomisjoni liikmeleping, kus sisaldub õigus saada töötasu, saada asjakohast informatsiooni, kohustus osaleda koolitusel, kohustus teavitada enda taandamisest taasesitatavas vormis.
- ❖ Hindamiskomisjoni liikmetega sõlmitakse konfidentsiaalsusleping.
- ❖ Hinnatakse kõiki taotlusi, millele on teinud juhatus hindamisele saatmise otsuse.
- ❖ Hinnatakse hindamiskriteeriumite alusel (vt altpoolt).
- ❖ Hindamiskomisjon viib läbi hindamise käigus investeringuobjektide paikvaatluse.
- ❖ Projektid, mis ei vasta strateegiale, ei saa positiivset otsust.
- ❖ Projekte hinnatakse skaalal 0-5 (0 kõige madalam hinne, 5 kõige positiivsem hinne).
- ❖ Projektid, mille keskmine hinne jääb alla 50% (2,5 punkti), ei saa positiivset otsust.

Taotluste hindamise aluseks on hindamiskriteeriumid, mis on olemuslikult kaheks jaotatud:

1. projekti sisuga seotud hindamiskriteeriumid (osakaal kokku 70%), sh:
 - 1.1. vastavus VIKO strateegiale (15%);
 - 1.2. mõju VIKO meetme eesmärgile ja indikaatorite täitmisele (25%);
 - 1.3. koostöö ja innovaatus (15%);
 - 1.4. projekti jätkusuutlikkus (15%).
2. projekti vormi ja taustaga seotud hindamiskriteeriumid (osakaal kokku 30%), sh:
 - 2.1. projekti tegevuskava ja eelarve selgus (15%);
 - 2.2. taotleja kogemus/pädevus ja jätkusuutlikkus (15%).

Tabel 7. VIKO hindamiskriteeriumid

Hindamis-valdkond	Hindamis-kriteerium ja osakaal	Kirjeldus	Hindamisskaala ²⁰
1. Projekti sisuga seotud hindamis-kriteeriumid	1.1. Vastavus VIKO strateegiale (15% hindest) ²¹	❖ Kas ja mil määral on projekt seotud VIKO visiooni ja strateegiliste eesmärkidega?	0 – projekt ei ole VIKO strateegiaga seotud 5 – projekt panustab üheselt arusaadavalt VIKO visiooni, strateegiliste eesmärkide täitmisel
	1.2. Mõju VIKO meetme eesmärgile ja indikaatorite täitmisele (25% hindest)	❖ Mil määral panustab projekt meetmespetsiifiliste tulemus- ja väljundindikaatorite täitmisele?	0 – projekt ei panusta meetmespetsiifiliste indikaatorite täitmisel 5 - projekt panustab olulisel määral meetmespetsiifiliste indikaatorite täitmisel
	1.3. Koostöö ja innovaatus (15% hindest)	Innovaatus: ❖ Kas projekti tulemusena pakutakse VIKO piirkonnas uut toodet või teenust?	0 – projekt ei ole uuendusliku iseloomuga üheski aspektis kolmest, seda ei viida ellu koostöös ning projekt ei loo eeldusi ka koostööks tulevikus

²⁰ Täpsemalt kirjeldatakse skaalasid hindamisjuhendis.

²¹ Kriteeriumi puhul kehtestatakse lüvend. Juhul, kui projekt saab kriteeriumi lõikes keskmiseks hindeks vähem kui 2,5, ei kuulu projekt automaatselt rahastamisele.

		❖ Kas projekti tulemusena kasutatakse uuenduslikku tehnoloogiat? ❖ Kas projekti tulemusena pakutav teenus või toode võimaldab luua keskmisest kõrgema palgatasemega töökoha? Koostöö: ❖ Kas projekti elluviimisesse on kaasatud koostööpartnereid? ❖ Kas projekti elluviimisesse on kaasatud koostööpartnereid?	5 – projekt on innovaatiline kõigi kolme aspekti ulatuses, seda viiakse ellu koostöös ning projekt loob eeldusi ka koostööks tulevikus
	1.4. Projekti jätkusuutlikkus (15%)	❖ Kas projekti tulemused on püsivad ning jätkusuutlikud ka peale rahastamist?	0 – projekti tulemused ei ole jätkusuutlikud ja ei avalda pikemaajalist mõju. 5 - projekti tulemused on jätkusuutlikud ja avaldavad pikemaajalist positiivset mõju
2. Projekti vormiga ja taustaga seotud hindamiskriteeriumid	2.1. Tegevuskava ja eelarve selgus (15% hindest)	❖ Kas projekti tegevused on arusaadavalt ja piisavalt põhjalikult lahti kirjutatud? ❖ Kas projekti tulemused on välja toodud ning need on selgelt seotud tegevustega? ❖ Kas projekti ajakava on selge ja realistlik? ❖ Kas projekti eelarve on arusaadav ja põhjendatud?	0 – projekti tegevused pole selgelt lahti kirjutatud; tulemused pole välja toodud; projekti ajakava puudub või on ebarealistlik, eelarve on ebamõistlik 5 - projekti tegevuskava on arusaadav ja teostatav; kavandatud eesmärkide, tegevuste ja tulemuste vaheline seos on selge; ajakava on realistlik ja eelarve põhjendatud
	2.2. Taotleja kogemus ja pädevus (15% hindest)	❖ Kas taotleja on varasemate kogemustega? ❖ Kas projekti taotleja on piisavalt pädev projekti tegevuste elluviimiseks?	0 – taotleja pole usaldusväärne, puudub varasem kogemus ning vajalik pädevus tegevuste elluviimiseks. 5 - taotleja on usaldusväärne, varasemate kogemustega ning tegevuste elluviimiseks vajalike pädevustega.

4.3 Seire ja uuendamise kord

Strateegia seiret ja hindamist korraldatakse kahel tasandil:

1. Taotlusi (projekte) ja nendes välja toodud indikaatoreid seiratakse jooksvalt. Tegevjuht annab iga-aastaselt üldkoosolekule ülevaate lisaks rahade kasutamisele ka peamiste strateegia näitajate olukorrast (aluseks on rahastatud taotlustest saadud info);
2. kaks korda perioodi jooksul tehakse põhjalikum seire juba ellu viidud projektide tegelike tulemuste ja väljundite hindamiseks. Vastava tegevuse võib VIKO teenusena sisse osta.

Strateegia seiret korraldab VIKO juhatus ja viib ellu tegevmeeskond. Alusandmetena kasutatakse eelarve täituvust, projektide elluviimise edenemist ja projektide panust strateegia eesmärkide saavutamisse taotlustes toodud informatsiooni põhjal.

Strateegia seire on pidev, aruandlusperioodi pikkuseks on üks aasta. Seirearuanne esitatakse VIKO juhatusele ja üldkoosolekule, kes selle heaks kiidab. Seirearuandest lähtuvalt valmistatakse ette iga-aastased rakenduskavad ning täpsustatakse rakendamise korraldus.

Võimalik iga-aastase seirearuande struktuur

- ❖ Strateegia elluviimise sisuline edenemine meetmete kaupa:
 - Eesmärk
 - Ülevaade projektitaotluste esitamisest ja kinnitamisest
 - Strateegia mõõdikute sihttasemetele lähenemine taotluste info põhjal
 - Rahastatud projektide edenemine
 - Strateegia elluviimise panus üleriigilise Leader-meetme sihttasemetele saavutamisse
 - Strateegia eelarve kasutamise edenemine
 - Strateegia elluviimisel tekkinud probleemid ja nende lahendused

Sama seirearuanne saab olla aluseks ka Põllumajandusministeeriumi-poolse Leader-meetme seire jaoks.

Vajadust strateegia kaasajastamise järgi hinnatakse iga-aastaselt üldkoosolekul lähtuvalt strateegia seire tulemustest.

Strateegia hindamist korraldab VIKO juhatus, elluviijateks on tegevmeeskond ja/või välishindaja. Alusandmetena kasutatakse seirearuandeid ja ellu viidud projektide tulemusi ning mõjusid (taotlused ja lõpparuanded). Strateegia hindamist viiakse läbi kahel korral strateegia perioodi jooksul (2018. a 2016-2017 projektide kohta ja 2020. a. 2018-2019 projektide kohta). Hindamisaruanne esitatakse VIKO üldkoosolekule. Aruandest lähtuvalt valmistatakse ette põhjalikumad strateegia muudatused (vajadusel).

Vajadust strateegia **uuendamise ja muutmise järgi** hindab VIKO juhatus iga-aastaselt vastavalt seire ja hindamise tulemustele. Vajadusel valmistab juhatus üldkoosolekule ette motiveeritud ettepaneku strateegia muutmiseks.

Kui tegemist on tehniliste täiendustega töö paremaks korraldamiseks, arutatakse muutmist üksnes üldkoosolekul. Põhjalikumad muudatused arutatakse enne üldkoosolekut läbi vastavates töögruppides, mis moodustatakse juhatuse ettepanekul. Olulise sisendina arvestatakse siinkohal strateegia seire ja hindamise tulemusi.

5. Strateegia rahastamiskava

VIKO eelarve täpne maht selgub uue Leader-perioodi käivitamisel. Järgnevalt on välja toodud planeeritava eelarve põhimõtteline jaotus strateegia meetmete kaupa, projektide toetusmäärad ning eelarve planeeritav jaotus aastate lõikes.

Kogueelarve jaguneb järgmiselt:

1. meetmed - 80% eelarve mahust;
2. strateegia rakendamine - 20% eelarve mahust.

Meetmete rahajaotus (80% kogu tegevusgrupile eraldatavatest vahenditest):

- Meede 1: Mikroettevõtlaste arendamine - 30%
- Meede 2: Turismiteenuste ja toodete arendamine – 35%
- Meede 3: Nutikate energialahenduste kasutusele võtmine – 15%
- Meede 4: Piirkonna kompetentside tõstmine – 13%
- Meede 5: Noorte aktiveerimine ja kaasamine – 7%

Projektide toetusmäärad:

- kohaliku tegevusgrupi kui organisatsiooni toimimise ja piirkonna elavdamise kulud – kuni 100% abikõlblikest kuludest
- investeeringud taristusse (kõik taotlejad) - kuni 60% abikõlblikest kuludest
- toetusmäär omavalitsuste ja kolmanda sektori asutuste tegevusprojektidele – 90%
- maksimaalne taotletav summa – vt p 3.2 (meetmed)

Toetuste eelarve (kokku 80%) planeeritav jaotus aastate lõikes on järgmine:

- 2015 - 0%
- 2016 - 30%
- 2017 - 30%
- 2018 - 30%
- 2019 - 10%

Strateegia rakendamise (kokku 20%) planeeritav jaotus aastate lõikes on järgmine:

- 2015 - 2%
- 2016 - 3%
- 2017 - 3%
- 2018 - 3%
- 2019 - 2%
- 2020 - 2%
- 2021 - 2%
- 2022 - 2%
- 2023 - 1%

Strateegia rakendamise eelarvest 16% on kavandatud jooksvate kulude ning 4% elavdamiskulude katmiseks.

6. Sidusus teiste arengudokumentidega

VIKO strateegia on seotud järgmiste strateegiliste arengudokumentidega.

1. Konkurentsivõime kava "Eesti 2020"

Valdkonnas "Konkurentsivõimeline ettevõtluskeskkond" on üheks valitsuse poliitika põhisuunaks ettevõtete pikaajalist rahvusvahelise konkurentsivõime kasvu soodustava poliitika kujundamine.

VIKO tegevuspiirkonna visioonis kajastub püüdlus kujuneda tuntuimaks seikluslikuks puhke- ja turismipiirkonnaks, kus pakutakse uusi ja huvitavaid teenuseid ning tooteid. Kaks strateegilist eesmärki on suunatud uuenduslike kohalikul ressursil põhinevate toodete ja teenuste arendamiseks ning turistide teenindamise võimekuse tõstmiseks. Need eesmärgid suurendavad ettevõtete konkurentsivõimet, panustades seeläbi ka konkurentsivõime kava täitmisesse.

2. Eesti Maaelu Arengukava 2014-2020

Maaelu Arengukava prioriteet nr 6 on:

- ❖ Maamajandus ja maapiirkonna elukeskkond on mitmekesised, pakuvad alternatiivseid tööhõivevõimalusi põllumajandusest vabanevale tööjõule ning tuginevad kohalikul ressursil ja potentsiaalil põhinevatele lahendustele.

Prioriteedil on kaks sihtvaldkonda, millest 6B (maapiirkondade kohaliku arengu soodustamine) puudutab Leader-lähenemist:

- ❖ Kohaliku arengu strateegiatega 100% maaelanikkonna hõlmamine.

VIKO strateegia on suunatud maapiirkonna arendamisele ning on seega sihtvaldkonnaga kooskõlas, toetades maapiirkondade arengu paremat planeerimist. Strateegia on suunatud piirkonnas pakutavate teenuste ja infrastruktuuri arendamisele ning töökohtade loomisele.

3. Leader-meede 2015-2023

Meetme 2015-2023 üldeesmärk on tegevuspiirkondade tasakaalustatud arendamine läbi Leaderi põhielementide rakendamise. Spetsiifilised eesmärgid on järgmised:

- ❖ Ettevõtjate konkurentsivõime tõstmine, eelkõige läbi ühistel tegevustel põhinevate tegevuste rakendamise. *VIKO strateegia rõhutab ettevõtete konkurentsivõime tõstmist ning seda eriti läbi võrgustike arendamise (SüdameTee, Viru Toit jt).*
- ❖ Sotsiaalse kaasatuse edendamine. *VIKO strateegia koostamine oli avatud protsess, selle loomisesse ja elluviimisesse on kaasatud olulised partnerid ning kohalik elanikkond.*
- ❖ Piirkondlike eripärade parem rakendamine. *VIKO piirkond kasutab ära oma eripära ning keskendub nendest tulenevate võimaluste realiseerimisele (nt venekeelsete piirkonna elanike suurem kaasamine, kasutusest väljas olevate kaevandus- ja tööstusalade kasutamine jm).*
- ❖ Uuenduslike lahenduste leidmise ja kasutuselevõtmise soodustamine, sh kogukonnateenuste arendamisel. *VIKO strateegia väärtustab uusi ja nutikaid lahendusi ning ühe teemana on keskendunud VIKO piirkonnas olemasoleva oskusteabe*

arendamisele, energiasäästule ja kasutusest väljas olevate tööstus- ja kaevandusalade taaskasutamisele.

- ❖ Kohaliku tasandi valitsemise parendamine läbi erinevate osapoolte kaasamise. VIKO kui kolme sektori partnereid koondav organisatsioon loob hea võimaluse sektorivahelise suhtluse tekkeks ja toimimiseks.

4. Eesti regionaalarengu strateegia 2014-2020

Regionaalarengu strateegia visioon 2030+ on järgmine:

- ❖ Oma eripäradele tuginedes panustab iga piirkond Eesti kui terviku konkurentsivõime kasvule, saades omakorda osa sellega kaasnevatest hüvedest.
- ❖ Inimestel on igas toimepiirkonnas kättesaadavad head töökohad, kvaliteetsed teenused ning mitmekülgseid tegevusi võimaldav meeldiv elukeskkond.

Strateegia üldeesmärgiks on:

- ❖ Toimepiirkondade parem kasutus majanduskasvuks ja elukvaliteedi tõusuks vajalike hüvede kättesaadavus.

VIKO piirkonnas keskendutakse paikkondliku eripära (kasutusest väljas olevad tööstus- ja kaevandusalad) maksimaalsele rakendamisele. Seega panustab strateegia oma eripärade tuginedes Eesti kui terviku konkurentsivõime kasvule. Muuhulgas toetatakse strateegiaga uute teenuste ja toodete arendamist, mis suurendab nende kättesaadavust kohaliku elanikkonna jaoks.

5. Eesti riiklik turismiarenduskava 2014-2020

Turismiarenduskava visioon:

- ❖ Aastaks 2020 on Eesti turistidele tuntud ja hea mainega Põhjamaade turismisihtkoht, mis pakub meeldejäävat reisielamust ning kust on soovi korral mugav reisida teistesse Läänemere piirkonna riikidesse.

VIKO strateegia on turismiarenduskavaga kooskõlas – strateegiaga arendatakse piirkondlikku eripära rõhutavat turismiettevõtlust.

6. Ühetekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020

VIKO strateegia on kooskõlas järgmiste rakenduskava prioriteetsete suundadega:

- ❖ kasvuvõimeline ettevõtlus ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline teadus- ja arendustegevus;
- ❖ väikese ja keskmise suurusega ettevõtete arendamine ja piirkondade konkurentsivõime tugevdamine.

VIKO strateegia püüdleb uute toodete ja teenuste arendamise poole, panustades sel viisil ka ühetekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava täitmisesse. Uute kohalikul ressursil baseeruvate toodete ja teenuste arendamine suurendab ka piirkonna konkurentsivõimet tervikuna.

7. Üleriigiline planeering Eesti 2030+

Üleriigilise planeeringu esimeseks põhisuunaks on:

- ❖ Tasakaalustatud ja kestlik asustuse areng, sh:

- olemasolevale asustusstruktuurile toetuva mitmekesise ja valikuvõimalusi pakkuva elu- ja majanduskeskkonna kujundamine;
- töökohtade, haridusasutuste ja mitmesuguste teenuste kättesaadavuse tagamine toimepiirkondade sisese ja omavahelise sidustamise kaudu.

VIKO visioonis kajastub püüdlus kujuneda atraktiivseks ning ihaldatud elu- ja ettevõtluskeskkonnaks. Selleks arendatakse ettevõtlust ja turismi, taristut ning elanikkonna kompetentse.

8. Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfond

Fond panustab kolme olulisse suunda:

- ❖ põllumajandus ja metsandus;
- ❖ keskkond ja maapiirkonnad;
- ❖ elukvaliteet ning majandustegevuse juhtimine maapiirkondades.

VIKO strateegia on eelkõige seotud kolmanda valdkonnaga ning keskendub põhiliselt tegevuspiirkonna majanduselu elavdamisele ning elukeskkonna kvaliteedi parandamisele. Seega panustab VIKO strateegia fondi eesmärkide täitmisesse.

9. Ida-Viru maakonna arengukava 2014-2020

Inimarengu valdkonnas on maakonna strateegiliseks arengusuunaks maakonna elukeskkonna kvaliteedi kompleksne parandamine. Seda strateegilist arengusuunda iseloomustab järgmine tegevuskompleks:

- ❖ heakorrainvesteeringud (tänavavalgustus, linna- ja külakeskkond);
- ❖ kergliiklusvõimaluste eelisarendamine;
- ❖ investeeringud spordiobjektidesse, rahvaspordi ja saavutusspordi arendamine;
- ❖ maakonnas pakutava hariduse kvaliteedi kasvatamine, vajalikud investeeringud haridusobjektidesse, ettevõtlikkusõppe arendamine.

VIKO strateegia panustab maakonnas pakutava hariduse arendamisse, suurendades piirkonna elanike ettevõtlikkust ja laiendades silmaringi.

Majandusarengu valdkonnas on maakonna strateegiliseks arengusuunaks maakonna ettevõtluskeskkonna kvaliteedi kompleksne parandamine. Seda strateegilist arengusuunda iseloomustab järgmine tegevuskompleks:

- ❖ tööstusparkide, ettevõtlusalade, ettevõtlusinkubaatorite arendamine ning vastavad turundustegevused;
- ❖ ettevõtluse tugitruktuuride võimekuse arendamine alustavatele ja tegutsevatele ettevõtjatele tugiteenuste pakkumiseks;
- ❖ ettevõtluse vajaduste katmisele suunatud transpordiinfrastruktuuri arendamine – sadamate arendamine, maakondliku lennuvälja rajamine, reisirongiliikluse eelisarendamine Ida-Virumaa linnastu tööjõu mobiilsuse ning turistidevoo suurendamiseks;
- ❖ maakonna majutuskohdade arvu kasvatamine kasvava turistidevoo teenindamiseks.

VIKO strateegia panustab turistide teenindamise võimekuse suurendamisse, mh ka majutuskohdade arvu kasvatamisse.

10. Virumaa Koostöökogu strateegia 2015–2023

Visioon: Virumaa kalanduspiirkond on elujõuline, traditsioone väärtustav, avatud suhtumisega kultuuriliselt lõimitud koostööaldis kalurikülade kogukond.

Seda iseloomustab:

- puhas keskkond
- tugev infrastruktuur nii kalandus- kui turismivaldkonnas
- hästi korraldatud kalandus
- erinevate keelekogukondade lõimitus ühistegevustesse
- turvalisus

VIKO strateegia panustab samuti olulisel määral turismivaldkonna (sh infrastruktuuri) arendamisse, mis on VIKO kõige olulisem prioriteet. Koostöö vastavas valdkonnas ühendab olulisel määral mõlemat tegevusgruppi.

11. Aseri valla arengukava 2008-2018

Aseri valla visioon aastaks 2015 on järgmine:

- ❖ Aastal 2015 on Aseri vald tasakaalustatud ettevõtlusstruktuuriga kõrge elukvaliteediga turvaline elukoht ja hinnatud puhkepiirkond, kus on multikultuurne kohalikku identiteeti ja kultuuripärandit väärtustav teadmishimuline elanikkond.

VIKO strateegia panustab mh elukeskkonna arendamisse. Samuti on olulisel kohal ettevõtluse ja turismi arendamine. Aseri valla visioonis on samad komponendid esindatud, mistõttu on need kaks arengudokumenti heas kooskõlas.

12. Lüganuse valla arengukava 2014-2024

Lüganuse valla visioon:

- ❖ Oma mitmekesise ressursi baasil pakub Lüganuse vald sellise kvaliteediga elukeskkonda, mis rahuldab valla praeguste elanike vajadused ning on piisavalt atraktiivne uute elanike valda asumiseks.
 - Heas looduskeskkonnas, infrastruktuuriga seotud elamualade olemasolu
 - Turismiattraksioonide olemasolu ning nende baasil pakutav teenuste pakett
 - Töökohtade olemasolu vallas eelkõige Püssi tööstusala baasil
 - Kvaliteetne haridus - lasteaiad, koolid, noorsootöö
 - Mitmekesine vaba aja veetmise võimalus – noortekeskused, spordivõimalused, kultuuriobjektid

VIKO strateegiaga püüeldakse samuti atraktiivse elukeskkonna poole. Seega on strateegia Lüganuse valla arengukavaga heas kooskõlas.

13. Rägavere valla arengukava 2012-2017

Rägavere valla arenguvision 2017:

- ❖ Aastal 2017 elab piirkonnas sama arv elanikke kui täna
- ❖ Tööhõive on paranenud
- ❖ Avalike teenuste kvaliteet ja maht suurenenud

- ❖ Põlula Kool töötab täiskoormusel
- ❖ Inimeste tervis on paranenud läbi sportimisvõimaluste arendamise
- ❖ Valda on elama asunud uusi peresid, kes on soovinud kodu rajada puhtasse looduskeskkonda

VIKO strateegiaga soovitakse samuti suurendada tööhõivet läbi uute töökohtade loomise toetamise. Ka on eesmärgiks elanike arvu vähendamise pidurdamine. Seega on strateegia ja Rägavere arengukava heas kooskõlas.

Sonda valla arengukava on uuendamisel, seega antud juhul pole dokumentide kooskõla võimalik analüüsida.

Kasutatud materjalid

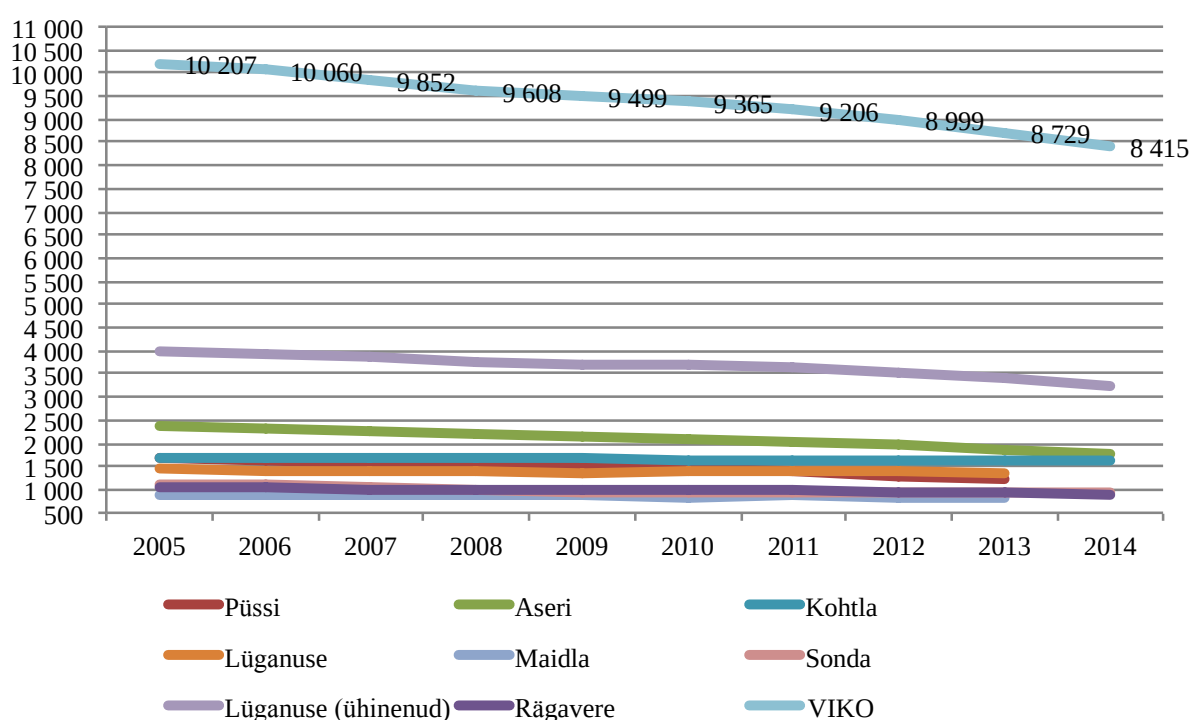
1. “Aseri valla arengukava”, Aseri Vallavalitsus, 2008
2. “Lüganuse valla arengukava 2014-2024”, Lüganuse Vallavalitsus, 2013
3. “MTÜ Virumaa Koostöökogu strateegia 2008-2013”, MTÜ Virumaa Koostöökogu, 2010
4. “Rägavere valla arengukava aastateks 2012-2017”, Rägavere Vallavalitsus, 2012
5. “SüdameTee kontseptsioon”, Ida-Viru Ettevõtluskeskus, 2013
6. “Virumaa Koostöökogu strateegia 2015–2023”, Virumaa Rannakalanduse Ühing, 2015
7. Eesti Hariduse Infosüsteem. Andmed koolide ja lasteaedade kohta (www.ehis.ee)
8. Eesti Maaelu Arengukava 2014-2020, Põllumajandusministerium, 2014
9. Eesti regionaalarengu strateegia 2014-2020, Siseministeerium, 2013
10. Eesti riiklik turismiarengukava 2014-2020, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, 2013
11. Ida-Viru maakonna arengukava 2014-2020, Ida-Viru Maavalitsus, 2012
12. Konkurentsivõime kava “Eesti 2020”, Vabariigi Valitsus, 2013
13. Lääne-Virumaa arengustrateegia 2007-2015, Lääne-Viru Maavalitsus, 2006
14. Püssi linna arengukava 2003-2018, Püssi Linnavalitsus, 2003
15. Rahandusministeeriumi kodulehekülg. Andmed kohalike omavalitsuste eelarvete kohta (<http://www.fin.ee/kov-eelarved-ulevaated>)
16. Statistikaameti kodulehekülg (www.stat.ee)
17. Turismiportaal www.visitestonia.com
18. Tootukassa kodulehekülg. Andmed registreeritud töötute kohta (www.tootukassa.ee)
19. Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014-2020, Vabariigi Valitsus, 2014
20. Üleriigiline planeering “Eesti 2030+”, Siseministeerium, 2012

Lisa 1. Tegevuspiirkonna hetkeolukorra analüüs (koostatud 2014)

1. Elanikkond

VIKO tegevuspiirkonna elanikkond on perioodil 2005-2014 märkimisväärselt vähenenud (vt joonis 1). Aastal 2005 elas piirkonnas Rahvastikuregistri andmetel 10 207 inimest, kümne aasta jooksul on nende hulk kahanenud 1792 inimese võrra (18%). Seisuga 01.01.2014. oli VIKO piirkonna elanike arv 8415.

Ilma Kohtla vallata oli Rahvastikuregistri andmetel tegevuspiirkonna elanike arv 2005. aastal 8526 inimest ja 2014. aastal 6807 (vähenemine 1719 inimese ehk 20,2% võrra). Seega parandas Kohtla valla liitumine 2015. a tegevuspiirkonna rahvastiku näitajaid, kuigi üldine tendents – elanikkonna vähenemine – on jäänud samaks.

Joonis 1. VIKO tegevuspiirkonna elanikkonna dünaamika perioodil 2005-2014²²

VIKO piirkonda kuuluvatest omavalitsustest kahanes eelmisel perioodil kõige kiiremini Püssi linn, mis mõjutab seeläbi ka ühinenud Lügánuse valla näitajaid. Ühinemise eelsel perioodil (2005-2013) vähenes Püssi elanikkond 458 inimese ehk 27,4% võrra. Suurt langustendentsi näitab ka Aseri vald, mis on perioodil 2005-2014 kaotanud 581 inimest ehk 24,7% oma rahvastikust. Ka Sonda ja Rägavere näitajad pole oluliselt paremad (elanike arv on kahanenud enam kui 15%). Maidla ja Lügánuse valdade elanikkonna vähenemine on enne ühinemist jäänud maakonna keskmistest allapoole. Kohtla valla puhul on rahvastiku arvu vähenemine olnud kõige väiksem (vt tabel 1).

Piirkonna tõmbekeskuse Kiviõli linna näitajad pole VIKO piirkonna omast märkimisväärselt paremad. Linn on kümne aastaga kaotanud 1296 elanikku (-18,2%).

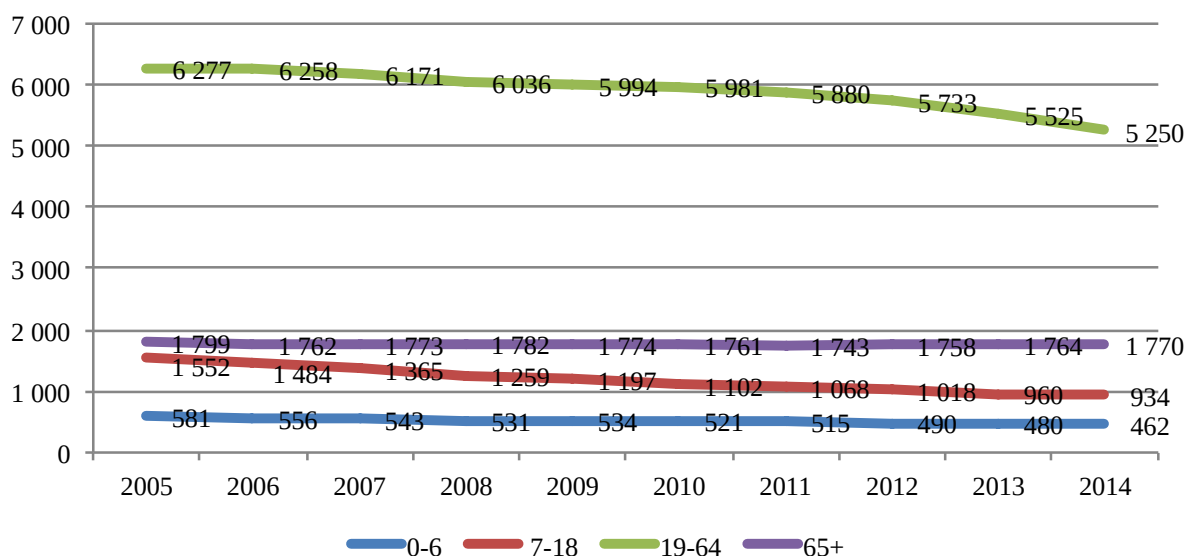
²² Rahvastikuregister, seisuga 1. jaanuar

Seega on VIKO piirkond väheneva elanikkonnaga, kahanemise tempo ületab nii Lääne- ja Ida-Virumaa kui ka Eesti keskmist (vt tabel 1).

Tabel 1. VIKO tegevuspiirkonna omavalitsuste elanikkonna dünaamika perioodil 2005-2014²³

	2005	2014	Muutus
Aseri	2 353	1 772	-581 / -24,7%
Lüganuse ühinenult	3 993	3 232	-761 / -19,1%
sh Lüganuse	1 434		-73 / -5,1% ²⁴
sh Maidla	887		-72 / -8,1%
sh Püssi	1 672		-458 / -27,4%
Rägavere	1 049	890	-159 / -15,2%
Sonda	1 131	913	-218 / -19,3%
Kohtla	1 681	1 608	-73 / -4,3%
VIKO	10 207	8 415	-1792 / -17,6%
Kiviõli	7 110	5 814	-1296 / -18,2%
Ida-Virumaa	176 913	155 936	-20977 / -11,9%
Lääne-Virumaa	68 149	62 088	-6061 / -8,9%
Eesti	1 370 224	1 354 670	-15554 / -1,1%

Kõik neli peamist vanusegruppi VIKO piirkonnas on viimase dekaadi jooksul vähenenud (vt joonis 2 ja lisa 1.1). Kõige kiiremini kahanev vanusegrupp on sarnaselt Eesti keskmisele kooliealised (7-18), kuid ka teiste rühmade, va vanemaealised (65+) puhul on langustendents olnud märkimisväärne.

Joonis 2. VIKO tegevuspiirkonna nelja peamise vanusegrupi dünaamika perioodil 2005-2014²⁵

Vanusegrupiti saab välja tuua järgmised tähelepanekud:

- ❖ **vanusegrupp 0-6** on VIKO piirkonnas viimase kümne aasta jooksul kahanenud 20,5% ehk 119 lapse võrra. Eestis keskmiselt on aga antud grupi suurus märkimisväärselt kasvanud (18,7% ehk 16 580 lapse võrra). Seega erineb VIKO piirkond oluliselt Eesti keskmisest. Laste arv on vähenenud kõikides piirkonna omavalitsustes. Siinkohal on

²³ Rahvastikuregister, seisuga 1. jaanuar

²⁴ Lüganuse, Püssi ja Maidla puhul on arvestatud rahvaarvuga enne ühinemist (seisuga 01.2013)

²⁵ Rahvastikuregister, seisuga 1. jaanuar

oluline välja tuua, et Lügänuise ja Maidla valdades laste arv enne ühinemist suurenes (vastavalt 24 ja 3 lapse võrra), kuid Püssi liitumine (üheksa aasta jooksul vähenes laste arv 67 ehk 62,6% võrra) muutis vastava näitaja 2014. a negatiivseks. Samuti on vanusegrupp kolme lapse võrra suurenenud Kohtla vallas. Arvestades järgnevate sünnitusikka jõudvate põlvkondade vähest arvukust, kiireneb lasteaiaslaste grupi vähenemine, mis vähendab mh nõudlust lasteaiakohtade järele;

- ❖ **vanusegrupp 7-18** on viimase kümne aasta jooksul kahanenud keskmiselt 39,8% ehk 618 lapse ja noore võrra. Ka Eestis keskmiselt on antud grupi suurus kahanenud, kuid seda suhteliselt siiski vähem (26,2%). Eranditult on laste ja noorte arv vähenenud kõikides VIKO piirkonna omavalitsustes. Selline olukord võib tähendada mh vajadust kohaliku koolivõrgu korrastamise järgi, sest üha kahaneva õpilaste arvu juures ei pruugi olla senine struktuur jätkusuutlik;
- ❖ **vanusegrupp 19-64** on viimase kümne aasta jooksul kahanenud keskmiselt 16,4% ehk 1027 inimese võrra. Eesti keskmine näitaja on aga samal perioodil veidi tõusnud (0,6% ehk 4827 inimest). Vanusegrupi suurus on kahanenud kõikides VIKO piirkonna omavalitsustes, enim Aseris (385 inimese ehk 26,8% võrra), kõige vähem ühinenud Maidlas (3 inimese ehk 0,6% võrra). Ka ühinemata Lügänuise ja Kohtla vallas on tööealise vanusegrupi vähenemine olnud keskmisest aeglasem. Kokkuvõtvalt tähendab selline olukord, et maksumaksjate hulk on kahanenud, mis avaldab mõju omavalitsuste tulubaasile;
- ❖ **vanusegrupp 65+** on viimase kümne aasta jooksul erinevalt Eesti keskmisest samuti kahanenud. Samas on kahanemine võrreldes teiste gruppidega olnud oluliselt väiksem (1,6% ehk 29 inimese võrra) ning alates 2012. aastast on vanusegrupi arvukus tõusnud. Eestis on samal ajal antud grupi arvukus tõusnud 7,8% ehk 17 575 inimese võrra. VIKO piirkonna omavalitsustest on vanemaelise grupi suurus kasvanud vaid Rägavere vallas (9 inimese ehk 5,5% võrra). Võttes arvesse üldisi rahvastikuprotsesse, võib eeldada elanikkonna vananemist ja seega ka vanemaelise elanikkonna osakaalu järjepidevat suurenemist piirkonnas. Samas võib eeldada, et vastavate teenuste mahtudele on antud grupi arvukuse muutuse mõju pigem tagasihoidlik, kuna absoluutnumbrites ei ole muutused väga suured.

Sarnaselt VIKO piirkonnale on kõikide vanusegruppide suurus keskmiselt vähenenud ka mõlemas maakonnas, va vanemaelised Lääne-Virumaal.

Võrreldes omavahel VIKO piirkonna elanike sissekirjutust (Rahvastikuregistri andmed) ja tegelikku elukohta (Statistikaameti andmed 2011. a rahvaloenduse alusel, mis arvestas inimeste reaalselt paiknemist), on näha, et summaarselt elab "tegelikkuses" piirkonnas vähem inimesi, kui sinna on sisse kirjutatud (vt tabel 2). Rahvastikuregistri andmetel elab VIKO piirkonnas 8415, Statistikaameti omadel 7852 ehk 563 inimest vähem. Kõikides piirkonna omavalitsustes elab vähem inimesi, kui sinna on registreeritud. Kõige suuremad on vahed Sonda ja Kohtla valdade puhul.

Andmete erinevus tähendab, et nimetatud 563 inimese maksutulu laekub VIKO piirkonna omavalitsustele, kuid nad ise vähemalt aastaringselt seal ei ela ning tõenäoliselt ka teenuseid ei tarbi. Seega tuleb arvestada, et tegelikkuses on kohaliku tööjõu pakkumine mõnevõrra väiksem kui Rahvastikuregistri andmed seda näitavad.

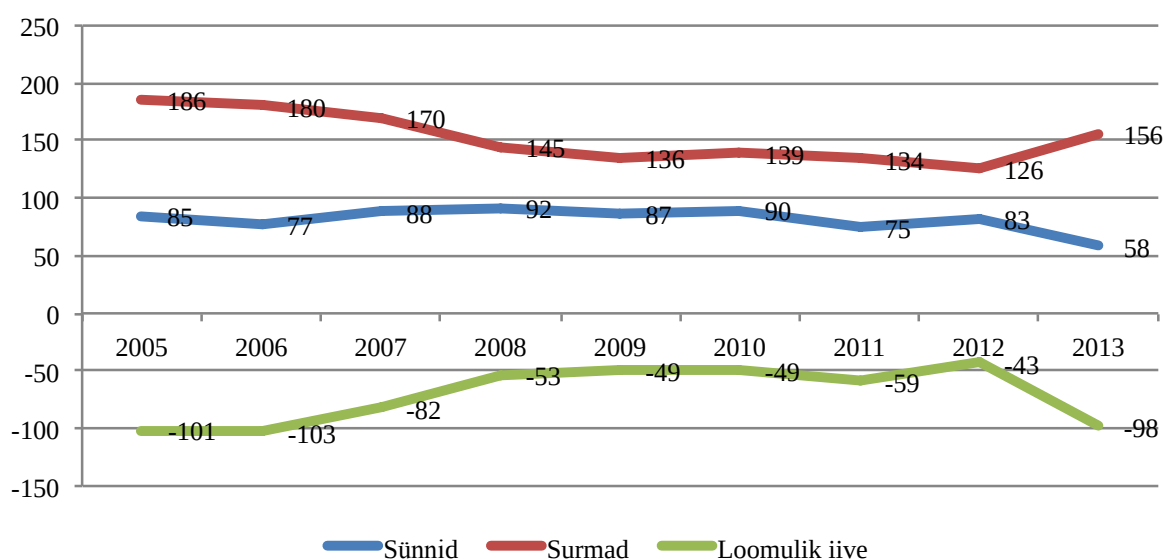
Tabel 2. Rahvastikuregistri ja Statistikaameti andmete erinevus seisuga 1.01.2014²⁶

²⁶ Rahvastikuregister, 2014, Statistikaamet, 2014

	Rahvastikuregister	Statistikaamet	Erinevus
Aseri	1 772	1 707	-65 / -3,7%
Lüganuse ühinenult	3 232	3 028	-204 / -6,3%
Rägavere	890	871	-19 / -2,1%
Sonda	913	811	-102 / -11,2%
Kohtla	1 608	1 435	-173 / -10,8%
VIKO	8 415	7 852	-563 / -6,7%
<i>Kiviõli</i>	<i>5 814</i>	<i>5 635</i>	<i>-179 / -3,1%</i>
Ida-Virumaa	155 936	149 483	-6453 / -4,1%
Lääne-Virumaa	62 088	59 583	-2505 / -4%
Eesti	1 354 670	1 315 819	-38851 / -2,9%

Perioodil 2005-2013 on VIKO piirkonna loomulik iive olnud läbivalt negatiivne (vt joonis 3 ja lisa 1.2). Aastakeskmiselt on elanikkonna arv loomulikust iibest tulenevalt vähenenud 71 inimese võrra. Sündimuse kõrghetkeks võib lugeda aastat 2008, mil sündis 92 last. Samas ei erine see väga oluliselt keskmisest (82 sündi aastas). Kõige enam surmasid registreeriti 2005. aastal (186). Aastakeskmine surmade arv maakonna kohta on vaadeldaval perioodil olnud 152. Seega ületab surmade arv keskmisel sündide oma enam kui kahekordselt.

Keskmiselt on kõige kiiremini kahanenud ühinenud Lüganuse valla elanikkond (-30 inimest aastas, kõige vähem aga Kohtla vallas (üks inimene aastas). Murettekitavaks on aga asjaolu, et viimastel aastatel on sündivus VIKO piirkonnas veelgi langenud.

Joonis 3. VIKO piirkonna sündid, surmad ja loomulik iive perioodil 2005-2013²⁷

Lisaks negatiivsele iibele (10 aastaga -637 elanikku) on VIKO piirkonna rahvaarv vähenenud ka väljarände tõttu. Kokku on rahvaarv perioodil 2005-2014 vähenenud väljarändest tulenevalt ligi 1100 elaniku võrra (keskmiselt u 110 inimest aastas).

Demograafiline töötururindeindeks²⁸ on VIKO piirkonna omavalitsuste hulgas läbivalt vähenenud, jäädes reeglina Eesti keskmisele alla, va Rägavere (vt tabel 3). Viimane eristubki

²⁷ Statistikaamet, 2014

²⁸ Demograafiline töötururindeindeks näitab 5-14-aastaste vanuserühma suhet 55-64-aastaste vanuserühma, kirjeldades tööturule saabujate osatähtsust võrreldes tööturult lahkujatega (näide: kui indeksi väärtus on 1,5, tähendab see, et kolm inimest saabub tööturule ning kaks lahku).

selgelt teistest omavalitsustest, kuna Rägavere puhul on indeksi väärtus 2014. a 0,85, mis viitab mõnevõrra kestlikumale vanusstruktuurile. Siiski ei taga ka selline väärtus piisava hulga tööjõu pealekasvu. Kokkuvõtvalt viitab omavalitsuste töötururindeindeksi väärtus üha suurenevale survele tööelisele elanikkonnale.

Tabel 3. Demograafiline töötururindeindeks perioodil 2005-2014²⁹

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Muutus 2005-2012
Aseri	0,64	0,60	0,59	0,61	0,60	0,56	0,54	0,55	0,54	0,55	-0,09
Lüganuse	0,85	0,80	0,82	0,92	0,91	0,95	0,90	0,78	0,51	0,55 ³⁰	-0,07
Maidla	1,08	1,01	1,00	0,91	0,92	0,79	0,66	0,67	0,64		-0,41
Püssi	0,99	0,82	0,65	0,55	0,54	0,49	0,51	0,45	0,29		-0,54
Rägavere	0,94	0,90	0,94	0,96	0,88	1,00	0,99	0,78	0,83	0,85	-0,16
Sonda	0,63	0,67	0,64	0,55	0,59	0,56	0,56	0,54	0,43	0,58	-0,09
Kohtla	0,96	0,92	0,94	0,83	0,87	0,80	0,77	0,75	0,61	0,66	-0,21
Kiviõli	0,68	0,62	0,60	0,57	0,58	0,59	0,58	0,57	0,51	0,49	-0,12
Ida-Virumaa	0,84	0,79	0,75	0,70	0,65	0,63	0,61	0,60	0,56	0,53	-0,24
Lääne-Virumaa	1,11	1,04	1,00	0,95	0,91	0,86	0,82	0,80	0,76	0,78	-0,32
Eesti	0,96	0,91	0,88	0,84	0,81	0,79	0,77	0,78	0,76	0,72	-0,19

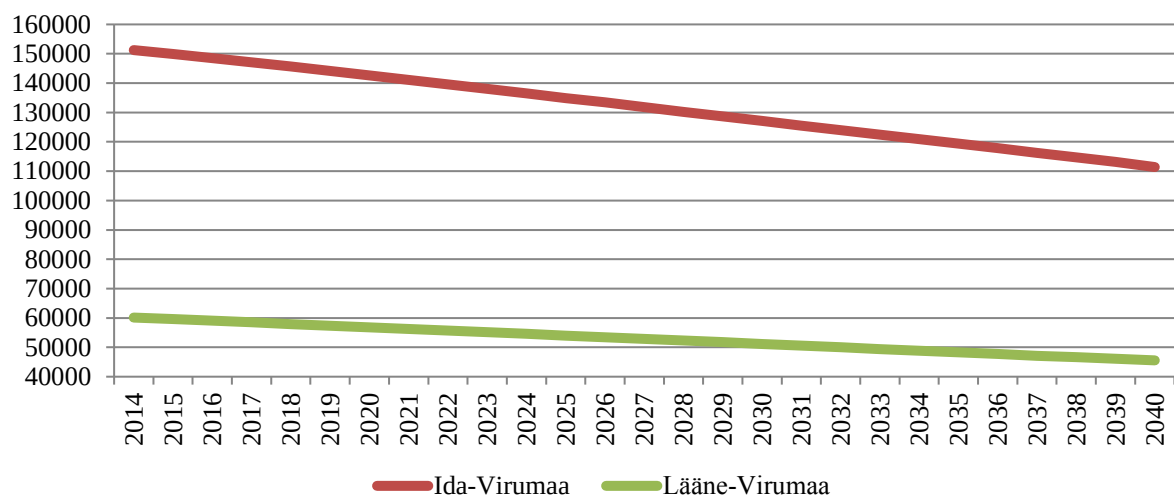
Statistikaameti 2014. a maakondade kohta koostatud rahvastikuproгноosist ilmneb, et nii Ida- kui ka Lääne-Virumaa elanike arv jätkab järgnevatel aastatel eeldatavasti suhteliselt kiiret vähenemist (vt joonis 4). Aastaks 2040 prognoositakse Ida-Virumaa elanike arvuks ligikaudu 111 500 ja Lääne-Virumaa omaks u 45 500 inimest. See tähendab, et maakondade elanike arvud vähenevad tänasega võrreldes ligikaudu 40 000 Ida-Virumaa (enam kui 25%) ning 14 500 inimese jagu Lääne-Virumaa (enam kui 20%) puhul³¹. Arvestades, et VIKO piirkonna puhul kehtib üldiselt sarnane tendents, võib järeldada, et ka sealse elanikkonna arv jätkab vähenemist olulisel määral.

Siit tulenevalt on piirkonna suurimaks väljakutseks ühelt poolt väheneva rahvaarvu tingimustes vajalike teenuste pakkumine ning teiselt atraktiivsete töökohtade loomine, pidurdamaks elanikkonna vähenemist.

²⁹ Ibid.

³⁰ Lüganuse vald ühines 2013. a. lõpus Maida ja Püssiga.

³¹ Arvestuse aluseks on Statistikaameti andmed tänase elanikkonna arvu osas, mis erinevad mõnevõrra Rahvastikuregistri andmetest, nagu ka eelnevalt välja toodud.

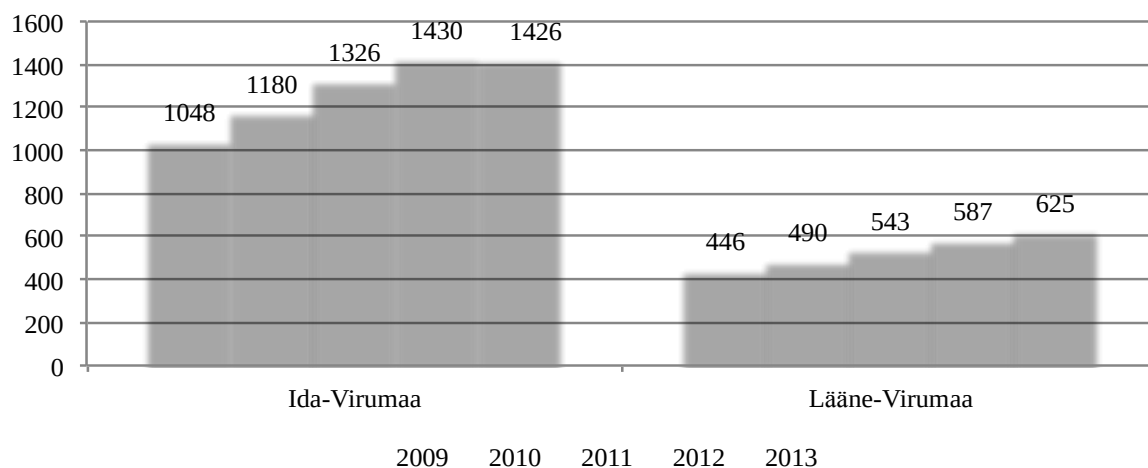
Joonis 4. Ida- ja Lääne-Virumaa rahvastikuproгноos aastani 2040³²

³² Statistikaamet, 2014

2. Majandus

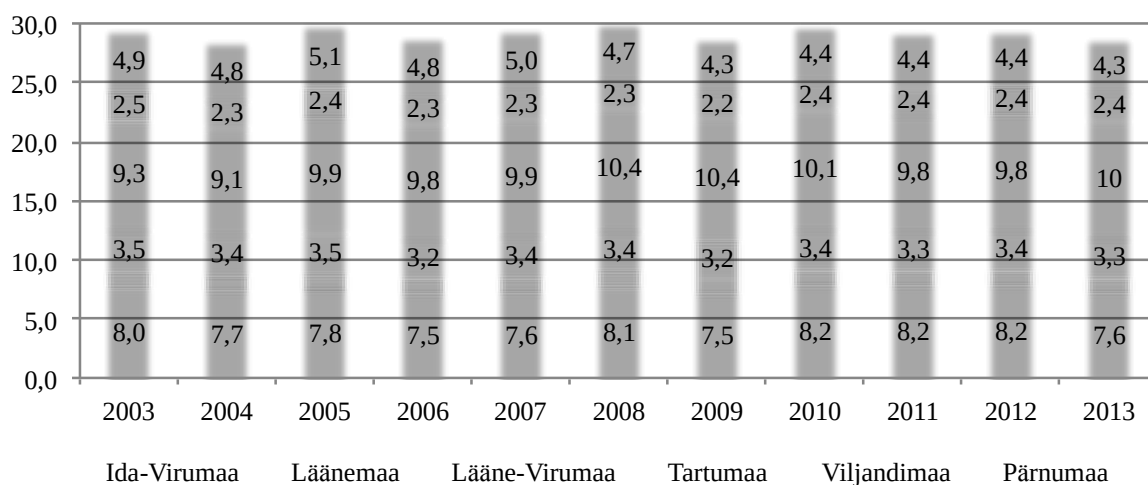
2.1 Majanduse üldiseloostus

Majanduse mahu üldistavaks näitajaks on sisemajanduse kogutoodang (SKT). Ida-Virumaa SKT oli 2013. aastal 1,4 miljardit eurot jooksevhindades, Lääne-Virumaa vastav näitaja oli 625 miljonit (vt joonis 5). SKT vähenes ootuspäraselt 2009. aastal tulenevalt majanduskriisist, hakates seejärel taas kasvama. 2012. aastaks oli kriisieelne tase mõlemas maakonnas ületatud, seejuures on Ida-Virumaal olnud kasv kiirem. Samas on Ida-Viru maakond viimasel aastal langustendentsi ilmutanud.

Joonis 5. Ida- ja Lääne-Virumaa SKT perioodil 2007-2012³³

Ida-Virumaa SKT osatähtsus kogu Eesti riigi omas on perioodil 2004-2013 olnud küllaltki stabiilne (vt joonis 6). Aastal 2013 moodustas see veidi vähem kui 8% riigi SKTst. Maakondade võrdluses positsioneerub Ida-Virumaa Tartu maakonnaga samasse suurusjärku. Lääne-Virumaa osatähtsus riigi SKTs on ligikaudu kahe ja poole korra võrra Ida-Viru maakonna omast väiksem, moodustades 3,3%. Aastal 2013 oli kahe maakonna osatähtsus riigi SKTs seega 10,9%. Arvestades, et VIKO piirkond moodustab mõlemast maakonnast väikese osa, võib eeldada, et viimase osatähtsus riigi SKTs jääb alla poole protsendi.

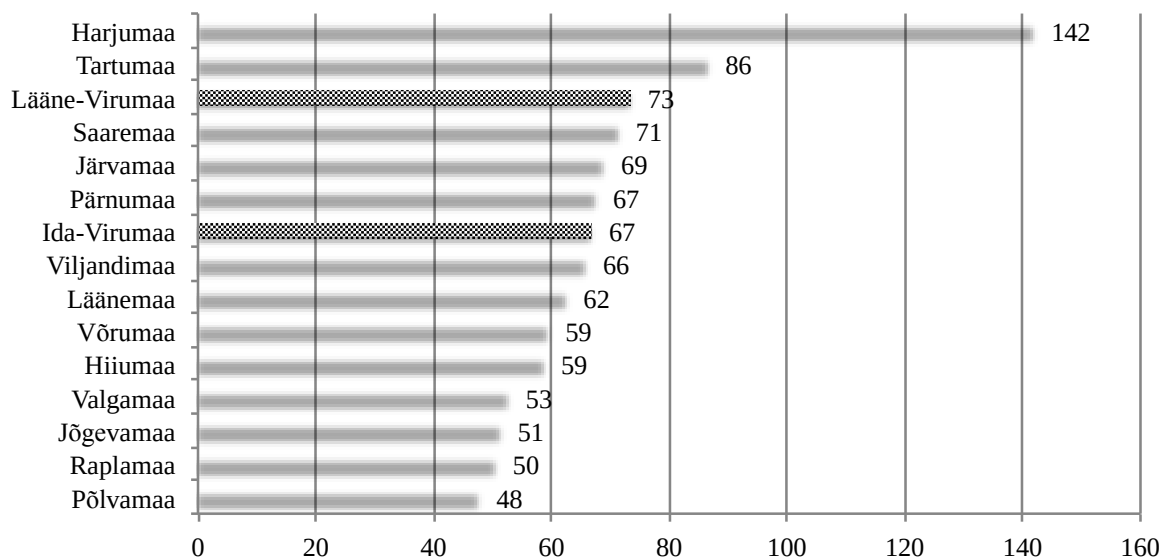

³³ Statistikaamet, 2015. Aastast 2013 hilisemad andmed ei ole kättesaadavad.

Joonis 6. Valitud maakondade osatähtsus (%) riigi SKTs aastal 2013³⁴

Aastal 2013 oli Ida-Virumaal SKT elaniku kohta 9463 ja Lääne-Virumaal 10 411 eurot. Maakondade võrdluses positsioneeruvad Lääne- ja Ida-Virumaa vastavalt kolmandaks ja seitsmendaks (vt joonis 7). Suurima SKTga elaniku kohta oli 2013. a ootuspäraselt Harjumaa – 20 152 eurot. Ida-Virumaa ja Lääne-Virumaa jäävad sellele alla enam kui kaks korda.

Hoolimata asjaolust, et mõlemad Virumaad paiknevad üldises maakondlikus võrdluses küllaltki heal positsioonil, viitab SKT suurus elaniku kohta suhteliselt madalale lisandväärtusele töötaja kohta. Seega on mõlema maakonna, sh VIKO piirkonna majanduses oluliseks väljakutseks kõrgemat lisandväärtust loovate töökohtade loomise toetamine.

Joonis 7. SKT elaniku kohta, % Eesti keskmisest aastal 2013³⁵

VIKO piirkonnas on esindatud peaaegu kõik statistilisse profiili kuuluvad ettevõtted, va mäetööstus (vt tabel 4). Ootuspäraselt tegutseb enim ettevõtteid põllu-, metsamajanduse ja kalapüügi valdkonnas (157 ettevõtet), samuti on rohkem hulgi- ja jaekaubanduse (48) ning töötleva tööstuse (35) firmasid. Ülejäänud valdkondades on ettevõtete arv märkimisväärselt väiksem.

³⁴ Statistikaamet, 2014. Aastast 2013 hilisemad andmed ei ole kättesaadavad.

³⁵ Statistikaamet, 2014. 2013. aastast uuemad andmed ei ole kättesaadavad.

Tabel 4. Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtted aastal 2013³⁶

	Ida- Viru- maa	Lääne- Viru- maa	VIKO	Aseri	Lüga- nuse	Sonda	Räga- vere	Kohtla	<i>Kivi- õli</i>
Tegevusalad kokku	6133	4078	402	66	155	45	59	77	158
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	603	994	157	21	74	19	29	14	16
Mäetööstus	6	7	0	0	0	0	0	0	2
Töötlev tööstus	538	349	35	5	12	4	5	9	16
Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	20	12	3	1	0	0	0	2	1
Veevarustus; kanalisatsioon; jäätme- ja saastekäitlus	32	18	1	0	0	0	0	1	2
Ehitus	609	436	28	6	8	3	1	10	17
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	1530	574	48	12	13	7	4	12	41
Veondus ja laondus	613	302	24	2	9	3	4	6	17
Majutus ja toidlustus	178	121	19	7	5	1	3	3	0
Info ja side	136	81	8	0	1	2	3	2	1
Finants- ja kindlustustegevus	41	16	2	0	1	0	0	1	0
Kinnisvaraalaane tegevus	282	139	9	1	2	2	1	3	7
Kutse-, teadus- ja tehnikaalaane tegevus	454	360	16	3	8	0	4	1	9
Haldus- ja abitegevused	234	164	23	1	9	3	3	7	5
Haridus	93	71	4	0	3	1	0	0	0
Tervishoid ja sotsiaaltoetused	148	93	8	1	5	0	1	1	7
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	110	111	6	4	1	0	0	1	5
Muud teenindavad tegevused	506	230	11	2	4	0	1	4	12

Majanduslikult aktiivsete ettevõtete arv (NB! Erineb statistilisse profiili kuuluvate ettevõtete arvust ligi 3 korda) on perioodil 2004-2012 kasvanud nii Eestis keskmiselt, Ida- ja Lääne-Viru maakondades kui ka VIKO piirkonnas (vt tabel 5). Suurima majanduslikult aktiivsete ettevõtete arvuga oli 2012. a piirkonnas Kohtla vald (43), väikseimaga Maidla (9).

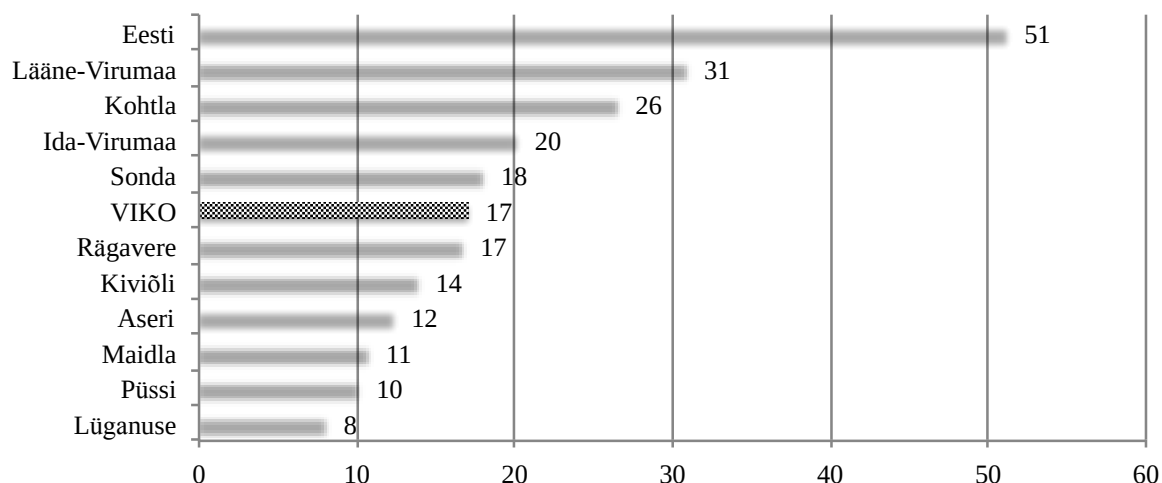
VIKO piirkonna majanduslikult aktiivsete ettevõtete arvu kasv on olnud mõnevõrra aeglasem nii Eesti kui ka Ida- ja Lääne-Virumaa omast (võrreldes baasaastaga 2004 on ettevõtete arv suurenenud umbkaudu 1,4 korda). Samuti on hoolimata kasvust tegutsevate ettevõtete arv VIKO piirkonna omavalitsustes suhteliselt väike. Seega on piirkonna väljakutseks realselt tegutsevate ettevõtete arvu suurendamine.

³⁶ Statistikaamet, 2014

Tabel 5. Majanduslikult aktiivsed ettevõtted³⁷

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Muutus
Aseri	22	25	29	32	33	31	28	23	24	2 / 9,1%
Kohtla	26	25	35	32	37	36	38	41	43	17 / 65,4%
Lüganuse	17	12	16	18	23	28	26	25	28	11 / 64,7%
Maidla	9	8	10	13	9	9	9	9	9	0 / 0%
Püssi	14	12	12	10	15	16	16	14	13	-1 / -7,1%
Rägavere	8	9	11	14	15	20	19	24	16	8 / 100%
Sonda	6	7	11	13	11	11	16	14	17	11 / 183,3%
VIKO	102	98	124	132	143	151	152	150	150	48 / 47,1%
Kiviõli	62	59	63	68	76	79	80	80	85	23 / 37,1%
Ida-Virumaa	2163	2240	2445	2743	2959	2970	2968	3041	3257	1094 / 50,6%
Lääne-Virumaa	1205	1308	1497	1685	1780	1801	1853	1907	1992	787 / 65,3%
Eesti	41467	44840	50705	56139	58895	59677	61863	65032	69733	28266 / 68,2%

Majanduslikult aktiivseid ettevõtteid 1000 elaniku kohta oli 2012. a enim Sonda vallas (vt joonis 8). Oluline on aga täheldada, et kõik VIKO piirkonna omavalitsused jäävad alla nii maakondade kui ka Eesti keskmisele (51 majanduslikult aktiivset ettevõtet 1000 elaniku kohta) näitajale märkimisväärselt alla. Seega on üheks piirkonna väljakutseks üldise ettevõtlusaktiivsuse suurendamine.

Joonis 8. Majanduslikult aktiivsed ettevõtted 1000 elaniku kohta aastal 2012³⁸

Enamasti, nagu ka Eestis üldiselt, on VIKO piirkonnas levinud mikroettevõtted (vähem kui 10 töötajat), suurettevõtteid (töötajaid 250 ja enam) on seal üksainus – AS Repo Vabrikud Püssis, Lüganuse vallas (vt tabel 6). Enim tõuseb esile Lüganuse vald, kus tegutseb pisut rohkem ka suuremaid ettevõtteid. Seega on VIKO piirkonna ettevõtluse alustalaks just mikroettevõtted (mida on ligi 96% kõikidest ettevõtetest), mille edasise arengu ja konkurentsivõime toetamine on olulise tähtsusega.

³⁷ Statistikaamet, 2014

³⁸ Arvutused Statistikaameti ja Rahvastikuregistri andmete põhjal

Tabel 6. Ettevõtete suurus töötajate arvu alusel aastal 2013³⁹

	Kokku	Vähem kui 10	10-49	50-249	250 ja enam
Aseri	66	63	2	1	0
Lüganuse	155	148	4	2	1
Rägavere	59	57	2	0	0
Sonda	45	43	2	0	0
Kohtla	77	70	6	1	0
VIKO	402	381	16	4	1
<i>Kiviõli</i>	<i>158</i>	<i>145</i>	<i>11</i>	<i>0</i>	<i>2</i>
Ida-Virumaa	6133	5723	322	72	16
Lääne-Virumaa	4078	3798	237	35	8

VIKO piirkonna omavalitsuste keskmine brutokuupalk oli aastal 2013 Eesti keskmisest madalam (vt tabel 7). Kõrgeimat palka teenisid 2013. a Sonda (867 eurot) valla elanikud, madalaimat Aseri (733 eurot) omad. Viimase kümne aasta jooksul on keskmine palk reeglina enam kui kahekordistunud. Hoolimata asjaolust, et palgaskv on VIKO piirkonna omavalitsustes olnud Eesti keskmisest kiirem, on jätkuvaks väljakutseks keskmise palgataseme kasvatamine ning ka piirkonnasisene ühtlustamine.

Tabel 7. Keskmine brutokuupalk⁴⁰

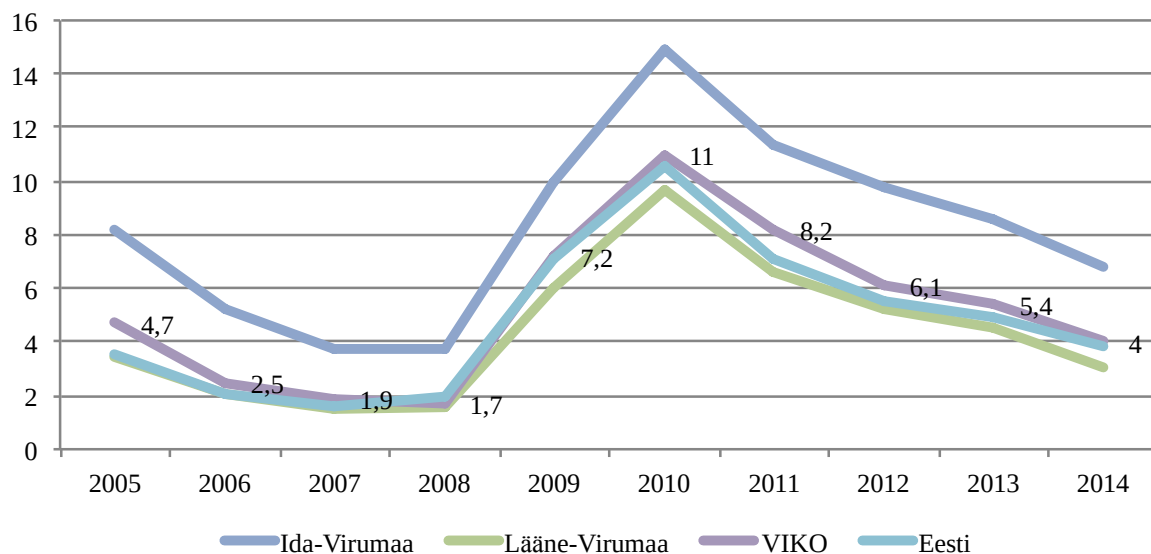
	200 4	200 5	200 6	200 7	200 8	200 9	201 0	201 1	201 2	201 3	Muutus
Aseri	394	437	507	602	690	653	642	656	680	733	+339 / 86,1%
Lüganuse	383	448	530	663	764	712	719	766	793	837	+454 / 118,3%
Maidla	361	403	474	584	680	642	665	734	778	786	+425 / 117,8%
Püssi	365	427	483	604	706	661	662	687	736	778	+413 / 113%
Rägavere	328	385	458	571	662	614	624	705	747	788	+460 / 140,1%
Sonda	403	474	569	661	741	719	728	759	801	867	+464 / 115%
Kohtla	357	425	490	601	723	700	684	713	763	812	+455 / 127,2%
<i>Kiviõli</i>	<i>337</i>	<i>380</i>	<i>437</i>	<i>546</i>	<i>655</i>	<i>628</i>	<i>637</i>	<i>664</i>	<i>700</i>	<i>734</i>	+397 / 117,9%
Ida-Virumaa	330	377	431	536	640	626	642	675	716	766	+436 / 132,2%
Lääne-Virumaa	388	447	525	639	728	690	692	722	760	807	+418 / 107,7%
Eesti	443	502	582	705	806	771	767	798	844	900	+457 / 103,1%

Hinnates VIKO piirkonna majandusolukorda töötute osakaalu põhjal, on täheldatav sarnane muster omavalitsuste ja Eesti lõikes (vt joonis 9 ja lisa 1.3). Alates 2009. aastast suurenes töötute osakaal tööealise elanikkonna hulgas märgatavalt, saavutades tipu 2010. aastal, alustades seejärel järk-järgulist vähenemist. Kõige enam tabas tööpuudus Aseri valda (2010. a oli 15,9% tööealisest elanikkonnast töötud), kõige vähem Sondat (7,5%). Keskmiselt on piirkonna töötute osakaal ületanud Eesti ja Lääne-Virumaa näitajaid, kuid olnud parem Ida-Virumaa vastavast näitajast.

Absoluutnumbrites oli piirkonnas 2014. a alguses kokku 209 töötut (4% tööealisest elanikkonnast). Seega võib üldistatult väita, et vaba kohapealset tööjõudu on vähe, võttes mh arvesse ka asjaolu, et tegelikkuses elab piirkonnas vähem inimesi, kui on sinna registreeritud.

³⁹ Statistikaamet, 2014

⁴⁰ Statistikaamet, 2014

Joonis 9. Töötute osakaal tööjõust perioodil 2005-2014⁴¹

2.2 Ettevõtlus omavalitsustes⁴²

Aseri vald

Enim ettevõtteid on Aseri vallas määratlenud oma põhitegevusalaks põllu- ja metsamajanduse ning kalapüügi (21 ettevõtet aastal 2013). Teisteks suuremateks gruppideks on hulgi- ja jaekaubandus ning mootorsõidukite remont (12 ettevõtet). Üldse on vallas kokku registreeritud 66 statistilisse profiili kuuluvat ettevõtet.

Aseri valla suurimaks tööandjaks on AS Wienerberger, kes tegeleb telliste, katuse- ja käärtelliste tootmisega. Tootmisvõimsuseks on 50 miljonit tellist aastas. 2007. a rajati Aserisse moderne tehas. Teiseks suuremaks ettevõtteks on GK Ehitus, mis tegeleb ehitustööde, ehitusjärelvalve, Acokivide müügi ja montaažiga.

2011. a valmis vallas Aseriaru tuulepark, mille koguvõimsus on 24 MW. Tuulepargi omanikuks on AS 4 Energia.

Veel mõni aasta tagasi tegutses küllaltki suure tööandjana luksushotell Kalwi mõis, kuid praeguseks hetkeks on see suletud ning pole teada, millised on omanike edasised plaanid.

Kohtla vald

Enim ettevõtteid on Kohtla vallas määratlenud oma põhitegevusalana põllu- ja metsamajanduse (14 ettevõtet). Sellele järgnevad hulgi- ja jaekaubandus (12) ning ehitus (10). Kokku on vallas registreeritud 77 statistilisse profiili kuuluvat ettevõtet.

⁴¹ Töötukassa (andmed on toodud aprilli lõpu seisuga), Rahvastikuregister, 2014

⁴² Info pärineb Statistikaameti avalikest andmekogudest, kohalike omavalitsuste arengukavadest, kui need on olnud kättesaadavad, ja kodulehtedelt.

Olulisemate ettevõtetenä saab välja tuua Uikala Prügila (jäätmekäitus), Inest Market (mööblitootmine), Järve Tootjate OÜ (põllumajandus), Kemasi Ehituse OÜ (ehitus), Saka Mõis (turism).

*Lüganuse vald*⁴³

Lüganuse vallas tegutses 2013. a kokku 155 statistilisse profiili kuuluvat ettevõtet. Suurem osa neist oli oma põhitegevusalaks märkinud põllu- ja metsamajanduse ning kalapüügi (74 ettevõtet). Ootuspäraselt moodustas teise suurema grupi jae- ja hulgikaubandus (13 ettevõtet). Küllaltki palju (12) on ka töötleva tööstuse ettevõtteid.

Valla tähtsamateks ettevõteteks on OÜ Sigwar (teravilja- ja seakasvatus ning lihatööstus), Skano Fibreboard OÜ (mööbel ja puitkiudplaadid), AS Repo Vabrikud (puitlaastplaadid), Bendis AB OÜ (rõivaste tootmine) ja Häcke OÜ (sotsiaalhoolekandeteenused).

Püssi linnas asub Püssi tööstusala, millel on potentsiaali meelitada piirkonda uusi investoreid. Tagatud on piisav energiavarustus, samuti on rekonstrueeritud juurdepääsuteed. Püssi tööstusala arendamisega tegeleb SA Ida-Viru Tööstusala Arendus⁴⁴.

Sonda vald

2013. a oli Sonda valda registreeritud 45 statistilisse profiili kuuluvat ettevõtet. Neist suurem osa (19 ettevõtet) olid oma põhitegevusalaks määratlenud põllu- ja metsamajanduse ning kalapüügi. Sellele järgnes jae- ja hulgikaubandus (7). Esindatud on veel töötlev tööstus (4), ehitus (3), veondus ja laondus (3), haldus- ja abitegevused (3) info ja side (2), kinnisvaraala tegevus (2), majutus ja toitlustus (1) ning haridus (1).

VKG ja Kiviõli Keemiatööstus plaanivad aastaks 2020 avada Sondas põlevkivikaevanduse mahuga 4,7 miljonit tonni aastas.

Rägavere vald

Rägavere valda oli 2013. a registreeritud 59 statistilisse profiili kuuluvat ettevõtet. Ootuspäraselt oli suurim osa (29 ettevõtet) märkinud oma põhitegevusalaks põllu- ja metsamajanduse ning kalapüügi. Teise olulise valdkonnana, kuigi oluliselt väiksemana saab välja tuua töötleva tööstuse (5), mille peamiseks haruks on puidutööstus.

2.3 Turism

Ida-Virumaa on mitmekesise looduse, rohkete kultuuritraditsioonide ja vaatamisväärsustega maakond. Kõige paremini saab maakonda iseloomustada sõnaga “kontrastiderohke”. Maakonnas saavad kokku ajalooline tööstuspärand, kaevandused ja ürgloodus.

Ida-Virumaa jaguneb neljaks piirkonnaks:

1. põhjarannik – kitsas ranna-, klindi- ja loopealseala;
2. Tallinn-Narva maantee ja raudtee ümbrusesse koondunud tööstus;
3. kaguossa jäävad suured Alutaguse metsa- ja soomassiivid;

⁴³ Sisaldab infot ka Lüganusega ühinenud Maidla valla ja Püssi linna kohta.

⁴⁴ www.ivia.ee

4. Peipsi põhjarannik pikkade liivarandadega.

Turismi arengutrendid on viimastel aastatel Ida-Viru maakonnas olnud positiivsed. Oluliseks eristavaks momendiks on laialdase tööstuspärandi olemasolu ja selle turistidele eksponeerimine. Turistide arv on kasvanud, eriti kiire on kasv olnud idaturu suunal. Teisalt on turismi infrastruktuur arengut takistavaks teguriks, selgelt on tuvastatav tendents, kus majutus- ja toitlustuskohtade nappus ei võimalda täielikult ära kasutada olemasolevate atraktsioonide ja rajatiste potentsiaali.

Maakonnas on kolm turismi tõmbekeskust, milleks on Narva- ja Narva-Jõesuu, Peipsi järve äärne piirkond ning Toila-Jõhvi-Kohtla.

VIKO piirkonda kuulub ka Rägevere vald Lääne-Virumaalt. Vald paikneb enamjaolt Kirde-Eesti lavamaal, valla lõuna- ja edelaosa iseloomustab Pandivere kõrgustiku äärealale omane looduskeskond. Rägavere vald kuulub territoriaalselt tootmisväärse põlevkivi leiupiirkonda, siin leidub ka fosforiiti, osalt valla territooriumil asuv Sirtsu raba on turbarikas, mille kaitseks on loodud Sirtsu looduskaitseala.

Viimase kümne aasta jooksul on majutatud turistide arv nii Eestis tervikuna kui ka Lääne- ja Ida-Virumaal märkimisväärselt kasvanud (vt tabel 8). Seejuures on majutatute arvu kasv (145% võrra Lääne- ja 136% Ida-Virumaal) olnud Eesti keskmisest (55% võrra) kiirem. Oluline nihe on tekkinud Soome ja Venemaa turistide võrdluses. Kui 2004. aastal olid siseturistide kõrval kõige suuremaks majutujate grupiks soomlased, siis 2013. aastaks selle positsiooni üle võtnud Venemaalt pärit külastajad (kasv Lääne-Virumaa puhul enam kui 23 ja Ida-Virumaa 13 korda). Siiski majutuvad enim siseturistid.

Võrdluses teiste maakondadega on näha, et majutatute arvu kasv on Lääne- ja Ida-Virumaal reeglina suurem, va Viljandimaa (kasv 148%).

2013. aastal moodustasid kõikidest majutatutest (279 879 majutust kahe maakonna peale kokku) suurema osa (u 53%) ööbimised puhkuse eesmärgil (147 224 majutust). Tööga seotud ööbimisi oli 78 679 ja muid 53 976. Seega võib öelda, et nii Lääne- kui ka Ida-Virumaa on esmajoonel puhkusereiside sihtkohad.

Tabel 8. Majutatud perioodil 2004-2013⁴⁵

	2004	2007	2010	2013	Muutus
Eesti	1 922 126	2 343 044	2 401 763	2 980 865	1058739 / 55%
Harjumaa	1 124 314	1 240 812	1 358 068	1 698 306	573992 / 51%
sh Tallinn	1 062 579	1 140 764	1 289 372	1 561 677	499098 / 47%
Ida-Virumaa	70 754	114 533	125 451	166 760	96006 / 136%
sh siseturistid	50 795	87 195	86 631	98 869	48074 / 95%
sh Lätist	1 718	3 023	2 831	3 626	1908 / 111%
sh Saksamaalt	1 411	1 861	1 598	2 831	1420 / 101%
sh Soomest	7 385	9 168	10 514	9 266	1881 / 25%
sh Venemaalt	3 112	5 291	16 863	40 480	37368 / 1201%
Lääne-Virumaa	46 254	66 885	84 215	113 119	66865 / 145%
sh siseturistid	33 816	55 004	60 975	79 450	45634 / 135%
sh Lätist	659	1 228	1 193	2 116	1457 / 221%
sh Saksamaalt	3 683	3 163	3 779	5 279	1596 / 43%

⁴⁵ Statistikaamet, 2014

sh Soomest	4 588	4 088	11 132	11 791	7203 / 157%
sh Venemaalt	298	372	1 817	7 056	6758 / 2268%
Pärnumaa	240 110	268 237	257 719	295 190	55080 / 23%
Tartumaa	115 302	152 097	161 138	218 179	102877 / 89%
Viljandimaa	18 018	39 613	31 712	44 734	26716 / 148%

Turismiportaali www.visitestonia.com andmetel on Ida-Virumaal 2014. a neljanda kvartali seisuga kokku 80 majutus- ja 56 toitlustusteenust pakkuvat asutust, Lääne-Virumaal vastavalt 70 ja 55.

VIKO piirkonna majutus- ja toitlustusasutustest annab ülevaate tabel 9. Majutusasutustest on domineerivad hostelid, suuremaid valdkonna ettevõtteid ei ole, va Saka Mõis Kohtla vallas. Igas omavalitsuses on olemas vähemalt üks majutust ja toitlustust pakkuv ettevõte. Võib aga eeldada, et vastavate teenuste osas on oluliselt arenguruumi.

Tabel 9. VIKO piirkonna majutus- ja toitlustusasutused⁴⁶

KOV	Majutusasutused (kokku 10)	Toitlustusasutused (kokku 8)
Aseri	❖ Veeru puhkemaja ❖ Kõrtsialuse Külustuskeskus ❖ Mereoja kämping ❖ Kalvi küla seltsimaja	❖ Jäägri Grill ❖ Rannu kohvik
Kohtla	❖ Valaste Puhkeküla ❖ Saka Mõis ❖ Ontika Boutique B&B	❖ Valaste kohvik ❖ Ontika Cafe ❖ Saka Mõisa restoran
Lüganuse	❖ Maidla hostel ❖ Allika talu kodumajutus ❖ Lüganuse puhkemaja	❖ Purtse kindluse kohvik ❖ Maidla Mõisa Köögi Kiviõli kohvik ❖ Maidla mõisa kelder
Sonda	❖ Tuhamäe hostel	❖ Sonda kõrts ❖ Pagarikoda
Rägavere	❖ Samblamäe hostel ❖ Mõedaku Spordibaasi hostel	❖ Mõedaku kohvik

Huvipakkuvaid turismiobjekte ja aktiivse puhkuse veetmise võimalusi on VIKO piirkonnas mitmeid (vt tabel 10). Põhirõhk on piirkonnas asetatud erinevate tegevuste pakkumisele.

Tabel 10. VIKO piirkonna peamised vaatamisväärsused ja aktiivse puhkuse teenused

KOV	Vaatamisväärsus	Aktiivse puhkuse teenus
Aseri	❖ Meriküla oja astang ja juga ❖ Kõrkküla vaatekoht ilusa vaatega merele ja Kõrkküla kivist ❖ Rannu-Kestla soo ❖ Rändrahn Kestla külas ❖ Aseri savikarjäär ❖ Mustmetsa liivakarjäär ❖ Kalvi park ja pargimets. Kalvi mõisa peahoone ja Kalvi moonakamajade varemed ❖ Kalvi reeskallas ja ürgmets ❖ Aseri tsemendivabriku varemed	❖ Kõrtsialuse Külustuskeskus – savi töötuba, käsitöötuba, seminariruum ❖ Jäägri Grill – jahiturismi teenused ❖ Kalvi Külaselts – mootorpaadi laenutus, seminariruum ❖ Delfi libedarada ja Aseri Autokeskus
Kohtla	❖ Kivisilla juga ❖ Saka Mõis ❖ Ontika pankrannik – Balti klindi	❖ Saka Klindimõisa matkarada ❖ Ontika maastikukaitseala

⁴⁶ www.visitestonia.com, www.viko.ee, 8.10.2014. Täiendatud 10.03.2015

	❖ kõrgeim osa ❖ Valaste juga ❖ Kukruse Polaarmõis ❖ Ontika mõis	❖ Aktiivsed tegevused Kukruse Polaarmõisas ❖ Viburada Saka Mõisas ❖ Ratsutamine ratsaspordiklubis Rider
Lüganuse	❖ Lüganuse kirik ❖ Purtse kindlus ❖ Vabadussõjas langenute mälestussammas ❖ Purtse Hiiemägi ❖ Aa mõisahooned ❖ Purtse matkarada ❖ Uhaku Karstiaala ❖ Maidla Mõis ❖ Mõisakompleks ja park ❖ Purtse jõgi ❖ Aidu karjäär ❖ Muraka raba ❖ Sirtsu soo ❖ Sirtsu rändrahn – tähistab Virumaa südant ❖ Püssi tuhamägi ❖ Püssi linna park ❖ Püssi Kultuurimaja ❖ Purtse Jõgi	❖ Aidu Veespordikeskus – veematkad, kanuude laenutus, sukeldumine, veemoto ❖ Purtse jõe arenduskeskus – tennis, jõefestivali PurFest korraldamine ❖ Maidla mõis – seminariruumid, ekskursioonid giidiga, spordisaal ❖ Maidla noortekeskus – keraamikatuba, ujuvsaun, seminariruum ❖ Maidla Jahimeeste Selts – jahiturismi teenused ❖ Džiibisafarid Aidu karjääris ❖ Matkad Sirtsu soos
Sonda	❖ Uljaste järv ja oos ❖ Erra Jõgi ❖ Sirtsu looduskaitseala ❖ Uljaste maastikukaitseala ❖ Uhaku maastikukaitseala	❖ Kiviõli Jahimeeste Ühing – jahiturismi teenused ❖ Uljaste matkarada ❖ Uljaste suvine ja talvine triibu – kalastusvõistlus
Rägavere	❖ Sirtsu looduskaitseala ❖ Völumäe-Linnamäe maastikukaitseala ❖ Uljaste oos koos järvega ❖ Põlula park parkmetsaga ❖ Mõdriku-Roela maastikukaitseala ❖ Külmaeski allikad allikajärv ❖ Mädaoja määnd ❖ Põlula Pühamänd ❖ Miila Hiiemägi ❖ Kabala raudteejaama peahoone	❖ Mõedaku Spordibaas – suusatamine, rattasõit, discgolf, loodusretked, seminariruum ❖ Miila Seltsimaja – laste ATVde rent, seminariruum ❖ Ojasaare Golf – golf, tennis ❖ Rägavere valla huviklubi – ATV, UTV rent, retked

Lisaks on piirkonna turismi jaoks olulise tähtsusega Kiviõli Seiklusturismikeskus, mis pakub erinevaid tegevusi igaks aastaajaks – mäesuusatamine talvel, mägiautod ja trosslaskumine suvel, kohvik, saun, seminariruumid ja bagisafari.

Piirkonnas toimuvad mitmed traditsioonilised suurüritused: Aidu Veefestival, Viru Maraton Mõedaku Spordibaasis, lisaks mitmed muud võistlused, Ojasaare golfi- ja tennisevõistlused, jõefestivali PurFest, Uljaste triatlon, Püssi seeriajooks, Aseri savijooks, Lüganuse kirbukas, Kiviõli motokross.

Lisaks mitmesugustele aktiivse puhkuse tegevustele asub piirkonnas mitmeid vaatamisväärsusi. Kõige nimetamisväärsemad on Kohtla vallas asuvad Saka, Kukruse ja Ontika mõisad ning Ontika pankrannik.

Turismivaldkonna arendamisega tegelevad mitmed organisatsioonid. Turismiinfopunktid asuvad Narvas ja Jõhvis. Lisaks on maakonnas SA Ida-Viru Ettevõtluskeskuse eestvedamisel

moodustatud turismiklaster (Elamus Ehedast Energiast), mis ühendab erinevaid turismiettevõtjaid ja omavalitsusi, mille eesmärgiks on tutvustada Ida-Virumaad.

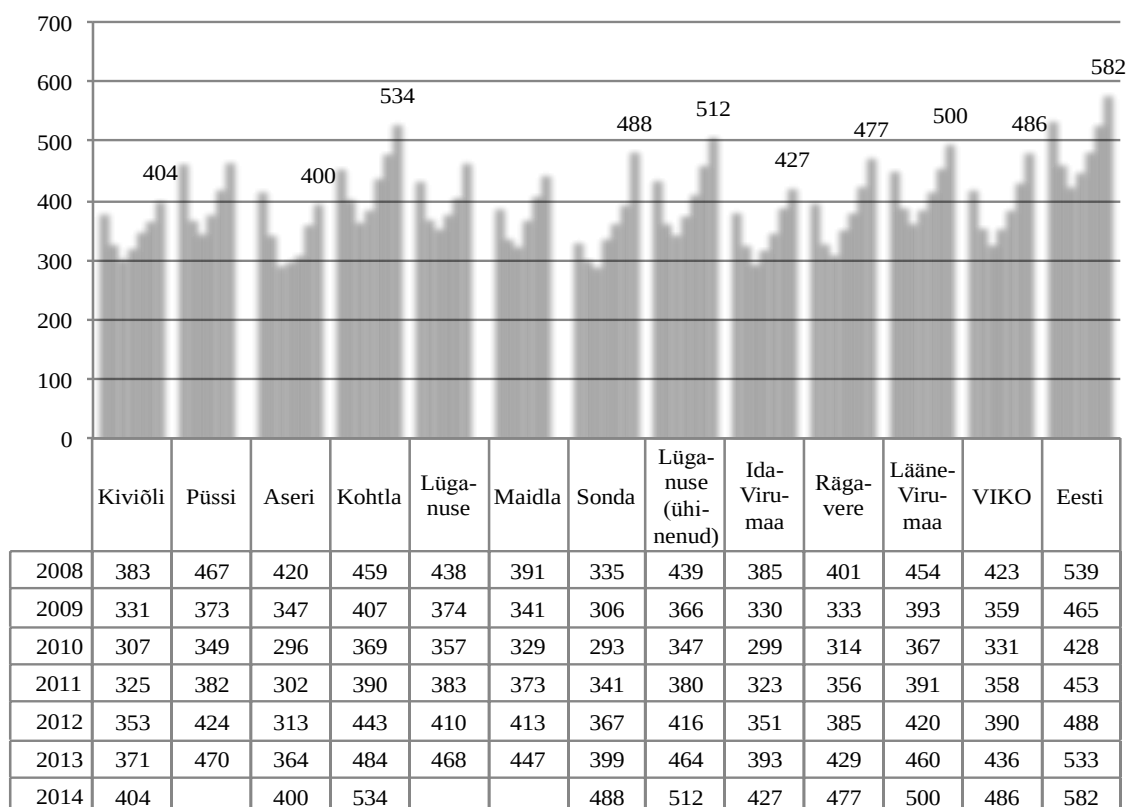
Turismivaldkonna arengusse panustavad veel SüdameTee ja Viru Toit. Esimene neist on turismimarsruut piirkonnas, hõlmates mh kõiki majutus- ja toitlustusettevõtteid. Koostatud on ka vastav arendusdokument – kontseptsioon⁴⁷. Teine on VIKO ja Kirderanniku Koostöökogu (naabruses tegutsev Leader-tegevusgrupp) ühisprojekt kohaliku toidu propageerimiseks⁴⁸.

Lääne-Virumaal arendab turismivaldkonda SA Põhja-Eesti Turism (tegutseb ka Ida-Virumaal), turismiinfopunkt asub Rakveres. Maakonna turismiarendukava on aga aegunud (pärineb aastast 2004). Lääne-Viru Arenduskeskuses turismivaldkonna töötajat ei ole.

2.4 Omavalitsuste finantsid ja võimekus

Tulumaksu laekumine elaniku kohta on VIKO piirkonna omavalitsustes järjepanu kasvanud, va majanduslanguse perioodil aastatel 2009-2010, mil maksulaekumine vähenes märgatavalt (vt joonis). 2014. aastaks oli majanduslanguse eelse perioodi tase enamasti taastunud.

Suurima tulumaksu laekumisega elaniku kohta (534 eurot aastal 2014) oli Kohtla vald (tõstes seega ka tegevuspiirkonna keskmist näitajat), enam-vähem samal tasemel oli ka Lügánuse vald enne ja pärast ühinemist. Kõige väiksem oli laekumine Aseri valla puhul (400 eurot elaniku kohta aastas). VIKO piirkonna omavalitsused küllaltki sarnase tulubaasiga, jäädes aga Eesti keskmisele (582 eurot elaniku kohta aastas) 96 euro euro võrra alla.

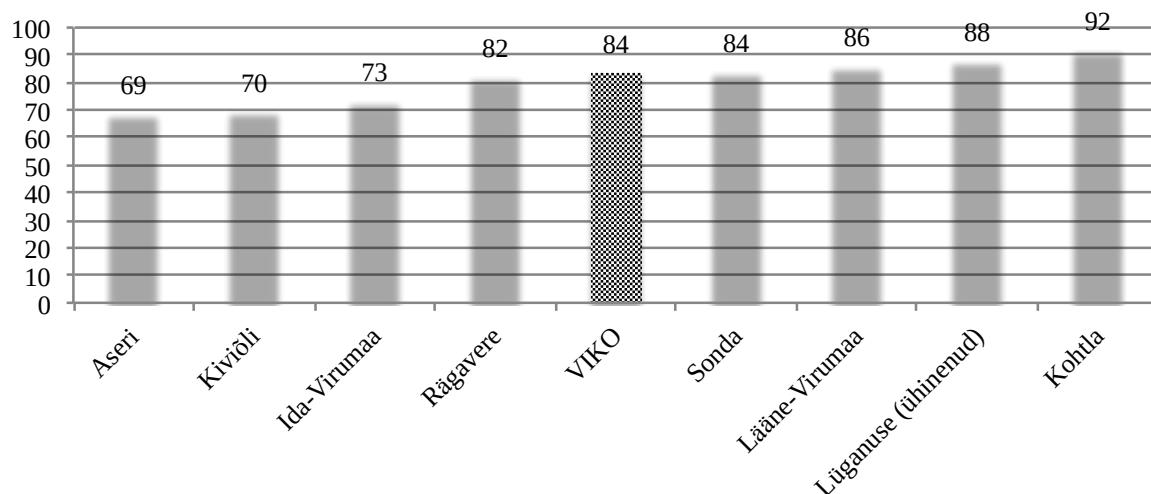
Joonis 10. Tulumaksu laekumine elaniku kohta perioodil 2008-2014⁴⁹

⁴⁷ <http://www.viko.ee/index.php?id=27>

⁴⁸ www.virutoit.ee

⁴⁹ Rahvastikuregister, Rahandusministeerium, 2013. Täiendatud 10.03.2015

Kui võrrelda 2014. a VIKO piirkonna omavalitsuste tulumaksu laekumist elaniku kohta Eesti keskmisega, tuleb tõdeda, et kõik jäävad sellest allapoole (vt joonis 11). Kõige suurem on lõhe Aseri valla (31% võrra Eesti keskmisest allpool), väikseim Kohtla (8% Eesti keskmisest allpool) vahel. Seega võib väita, et võrreldes Eesti keskmisega on VIKO piirkonna omavalitsuste tulumaksu laekumine tagasihoidlikum.

Joonis 11. Tulumaksu laekumine elaniku kohta võrreldes Eesti keskmisega (%) aastal 2014; Eesti keskmine=100%⁵⁰

Omavalitsuste põhitegevuste tulud on perioodil 2007-2013 olnud erinevad – absoluutväärtused suurimate ja väikseimate vahel on suured (vt tabel 11). Võrreldes omavahel aastaid 2007 ja 2013, on näha, et tulud on vähenenud peaaegu kõikides VIKO piirkonna omavalitsustes (keskmiselt -4,1% võrra), va Kohtla vald, kus tulud on 12,4% võrra kasvanud. Veidi parem on olukord Kiviõli põhitegevuste tuludega: need on vastavalt 8,7 võrra kasvanud. Võrreldes 2007. aastaga on enim vähenenud Aseri valla tulud (-12%). Samal ajal on nii mõlema maakonna kui ka Eesti lõikes omavalitsuste põhitegevuse tulud kokkuvõttes kasvanud. Üldjoontes osundab tulude dünaamika seega asjaolule, et omavalitsuste sissetulekud pole oluliselt kasvanud, vaid on pigem vähenenud. Seega tekib küsimus, kuidas korraldada avalike teenuste pakkumist piiratud ressursside tingimustes selliselt, et nende kvaliteet ei kannataks.

Tabel 11. VIKO piirkonna omavalitsuste tulud põhitegevusest 2007-2013⁵¹

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Muutus
Aseri	1 622 456	1 728 427	1 371 297	1 415 781	1 400 175	1 408 815	1 426 969	-195487 / -12%
Lüganuse	3 716 947	3 954 374	3 495 249	3 260 310	3 347 384	3 203 018	3 486 925	-230022 / -6,2%
Rägavere	972 963	1 063 010	951 858	944 178	1 019 999	940 470	912 400	-60563 / -6,2%
Sonda	1 056 790	1 066 670	969 319	971 944	903 568	990 487	1 046 209	-10581 / -1%
Kohtla	1 167 922	1 325 441	1 076 618	1 161 335	1 223 170	1 174 546	1 313 262	145340 / 12,4%
VIKO	8 537 077	9 137 922	7 864 342	7 753 546	7 894 296	7 717 336	8 185 765	-351313 / -4,1%
Kiviõli	4 894 445	5 436 077	5 012 066	4 809 077	5 127 457	5 106 659	5 319 246	424801 / 8,7%
Ida-Virumaa	127 963 616	143 879 811	124 516 054	124 816 939	130 162 846	133 530 487	140 594 143	12630528 / 9,9%

⁵⁰ Rahvastikuregister, Rahandusministeerium, 2013. Täiendatud 10.03.2015

⁵¹ Rahandusministeerium, 2013. Täiendatud 10.03.2015

Lääne-Virumaa	55 227 466	61 493 596	54 094 822	53 706 940	55 215 338	55 536 761	57 675 883	2448417 / 4,4%
Eesti	1 184 384 9 04	1 344 734 4 42	1 194 348 9 18	1 167 254 6 07	1 225 358 6 29	1 258 460 9 17	1 331 988 7 52	1476038 48 / 12,5%

VIKO piirkonna omavalitsuste netovõlakoormus on varieeruv, jäädes aga siiski alla lubatud piirmäära (vt tabel 12). Kõige väiksem oli 2013. a Lüganuse valla võlakoormus (5%), kõrgeim Aseri oma (26%). Seega võib öelda, et VIKO piirkonna omavalitsustel on täiendavate laenude võtmiseks teatud võimekus olemas, kuid see pole reeglina suur, arvestades muuhulgas ka nende keskmisest madalamat tulubaasi.

Tabel 12. VIKO piirkonna omavalitsuste netovõlakoormus 2007-2013⁵²

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Aseri	0%	0%	0%	6%	16%	28%	26%
Lüganuse	0%	0%	0%	0%	0%	19%	5%
Rägavere	0%	0%	0%	2%	17%	16%	23%
Sonda vald	35%	27%	31%	26%	16%	14%	8%
Kiviõli	0%	0%	0%	0%	2%	21%	31%
Kohtla vald	0%	0%	27%	24%	0%	0%	5%
Ida-Virumaa	12%	15%	22%	18%	19%	19%	32%
Lääne-Virumaa	13%	17%	22%	22%	20%	28%	30%

⁵² Rahandusministeerium, 2013. Täiendatud 10.03.2015

3. Avalikud teenused

3.1 Alusharidus

Koolieelsete lasteasutuste ja laste arv peegeldab üldjoontes VIKO piirkonna omavalitsuste elanikkonna proportsioone. Kõige enam on lapsi Lüganuse vallas, kõige vähem Sondas. Aseri vallas eraldi koolieelset lasteasutust ei ole, 01.09.14 ühendati Aseri Keskkool ja Aseri Lasteaed Aseri Kooliks, mille koosseisu kuulub kolm lasteaia rühma. Kohtla vallas koolieelset lasteasutust ei ole, kuid arvestades Ida-Viru maakonna keskuste Jõhvi ja Kohtla-Järve lähedust, võib eeldada, et vajadus teenuse järele on rahuldatud nende baasil.

Tabel 13. Alushariduse kättesaadavus 2014/ 2015 õppeaastal⁵³

	Vanusegrupi 0-6 suurus 1.01.2014	Lapsi munitsipaal- lasteaedades	Lasteaedade arv
Aseri	82	55	3 rühma kooli juures
Lüganuse	163	82	2
Rägavere	54	27	1
Sonda	43	32	1, lisaks liitühm kooli juures
Kohtla	120	-	-
VIKO	462	141	5
Kiviõli	299	194	1

3.2 Üld- ja huviharidus

2014/2015 õppeaastal õpib VIKO piirkonna viies koolis kokku 349 õpilast (vt tabel 14). Võrreldes omavahel vanusegrupi suurus õpilaste arvuga piirkonna koolides, jättes arvestamata õpirände, on näha, et koolikohtadega on kaetud u 37% vanusegrupi suurusest. Seega võib eeldada, et paljud VIKO piirkonna omavalitsuste õpilased käivad mujal koolis, arvestades mh asjaolu, et Kohtla vallas kooli ei ole.

Võrreldes omavahel õpilaste arvusid õppeaastatel 2005/2006 ja 2014/2015, on täheldatav väga suur langus, mis on ka üldist rahvastiku dünaamikat arvesse võttes arusaadav (vanusegrupp 7-18 kahanen 44,5% võrra). Kui õppeaastal 2005/2006 oli piirkonna koolides 734 õpilast, siis õppeaastaks 2014/2015 oli see kahanenud 385 õpilase (52%) võrra.

Piirkonnas on toimunud ka mitmed hariduskorralduses muudatused, mille tulemusena pole gümnaasiumiastet enam Aseri Koolis ja Kiviõli Vene Koolis. Sellele vaatamata on kõik VIKO piirkonna üldhariduskoolid väikeste õpilaste arvudega.

Sellest tulenevalt on piirkonna väljakutseks võimaluste loomine igale õpilasele võimetekohase ja kvaliteetse hariduse omandamiseks, mis võib tingida ka vajaduse koolivõrgu edasiseks ümber korraldamiseks.

⁵³ Eesti Hariduse Infosüsteem, 8.10.2014

Tabel 14. Üldhariduse olukord⁵⁴

KOV	Kool	Vanuse- grupi 7-18 suurus 2014. a	Põhikool		Gümnaasium		Kokku 2005 / 2006	Kokku 2014 / 2015	Õpilaste arvu vähene- mine
			2005 / 2006	2014 / 2015	2005 / 2006	2014 / 2015			
Aseri	Aseri Kool	173	177	113	41	-	218	113	-105
Lüganuse	Maidla Kool	350	100	56	-	-	100	56	-44
	Lüganuse Keskool		208	84	50	31	258	115	-143
Rägavere	Põlula Kool	95	100	42	-	-	100	42	-58
Sonda	Sonda Kool	98	58	23	-	-	58	23	-35
Kohtla	Haridusasutus puudub	218	-	-	-	-	-	-	-
VIKO		934	643	318	91	31	734	349	-385
Kiviõli	Kiviõli Vene Kool	608	383	280	131	-	514	280	-234
	Kiviõli 1. Keskool		281	238	87	105	368	343	-25

Ametlikult registreeritud huvikool on VIKO piirkonnas kaks: muusikakool Aseris (42 õpilast õppeaastal 2013/2014) ja huvikool Maidlas (32 õpilast). Lisaks on piirkonna sisene huvikool Kiviõlis – Kiviõli Kunstide Kool, kus käib 193 õpilast. Võib eeldada, et vastavat teenust kasutavad ka VIKO piirkonna õpilased.

Lisaks on igas omavalitsuses rahvamaja (vt ka ptk 3.4), mille juures tegutsevad mitmed huviringid, kellel on oluline roll koos kohalike kogukondadega piirkonna elanike ja eelkõige noorte mitmekülgse vaba aja sisustamisel.

3.3 Sotsiaalvaldkond

Igas VIKO piirkonna omavalitsuses on olemas noortega tegelev institutsioon. Lüganuse vallas on neid suisa mitu: Lüganuse Noortemaja, Püssi Avatud Noortekeskus ja Maidla Noortekeskus. Viimase juurde on moodustatud ka MTÜ Maidla Noored. Sondas tegutseb noortetuba rahvamaja juures, nii on see ka Rägavere vallas – noortetuba töötab Ulvi Rahvamaja ruumes. Aseris tegutseb Vabaajakeskus. Noortekeskus on olemas ka Kohtla vallas.

Nii Ida- kui ka Lääne-Viru maakonnas tegutsevad noortekogud, mis on maakonna noorteorganisatsioonide “katuseks”.

Kõikides VIKO piirkonna omavalitsustes on palgal üks või mitu sotsiaaltöötajat. Aseris töötab sotsiaalnõunik ja kaks hooldustöötajat. Lüganusel on sotsiaaltöö peaspetsialist, kaks sotsiaaltöö spetsialisti ja ka lastekaitsespetsialist. Rägaveres on samuti olemas sotsiaaltöötaja. Sondas ja Kohtlas on sotsiaalnõunikud.

Tabelis 15 on ära toodud ülevaade peamistest sotsiaal- ja tervishoiu valdkonna asutustest piirkonnas. Nii perearstiteenus kui ka apteek on peaaegu igas omavalitsuses, va Kohtla. Lisaks asub piirkonnas kaks üldhooldekodu – Aseris ja Rägaveres.

Esmatasandi teenused on piirkonnas seega üldjoontes kaetud. Arvestades aga elanikkonna vananemist suureneb edaspidi vajadus erinevate sotsiaalteenuste arendamise järele.

⁵⁴ Ibid.

Tabel 15. Sotsiaal- ja tervishoiuteenuste pakkumine omavalitsustes⁵⁵

Omavalitsus	Sotsiaal- ja tervishoiu valdkonna asutused
Aseri	❖ Aseri Perearstikeskus ❖ Apteek ❖ Lille Turvakodu – vanurite ja puudega inimeste hooldus (60 kohta)
Kohtla	❖ Eakate päevakeskus
Lüganuse	❖ Püssi Päevakeskus ❖ Maidla Päevakeskus ❖ Lüganuse Päevakeskus ❖ Perearstid ❖ Hambaravi ❖ Apteek ❖ SA Kiviõli Tervisekeskus - perearstid
Sonda	❖ Arstipunkt ❖ Apteek ❖ Hambaarst
Rägavere	❖ Ulvi Perearstikeskus ❖ Ulvi Hooldekodu – üldtüüpi ööpäevane hooldeasutus eakatele ja puudega inimestele (renoveeritud)

3.4 Sport ja vaba aeg

Spordiga tegelemiseks on VIKO piirkonnas mitmeid võimalusi (vt tabel 16). Suurimaks valdkonna asutuseks on hiljuti renoveeritud ja laiendatud Aseri Vabaajakeskus, kuid ka teistes omavalitsustes on piisavalt võimalusi. Olulist rolli mängib ka Kiviõli linna külje all paiknev Kiviõli Seiklusturismikeskus, mis lisaks kohalikele meelitab olulisel määral külastajaid ka muudest Eesti piirkondadest. Samuti kasutatakse võimalusi, mida pakutakse Jõhvis, Kohtla-Järvel ja Rakveres, mis on kõik u 30minutilise autosõidu kaugusel.

Igas omavalitsuses on olemas raamatukogu ning seltsi- või rahvamaja, kus tegutsevad mitmed erinevad huviringid. Väljakutseks on vastavate teenuste pakkumine ja hoonete majandamine kahaneva elanikkonna tingimustes.

Tabel 16. VIKO piirkonna kultuuri- ja spordiasutused ning -organisatsioonid⁵⁶

Omavalitsus	Kultuuri- ja spordiasutused ning -organisatsioonid
Aseri	❖ Aseri Raamatukogu ❖ Aseri Rahvamaja – tegutsevad mitmed erinevad ringid ❖ Aseri Vabaajakeskus – suur spordikompleks, kus on võimalik tegeleda lauatenнисe, saaljalgpalli, korv- ja võrkpalli, aeroobika, koroon, sulgpalli ja tennisega ❖ Lisaks tegutsevad spordiklubid: Aseri Spordiklubi, Spordimängudeklubi ASERI ja Spordiklubi Kuldsed Kalakesed
Kohtla	❖ Saka Raamatukogu ❖ Saka rahvamaja
Lüganuse	❖ Lüganuse Raamatukogu ❖ Maidla Raamatukogu ❖ Püssi Raamatukogu ❖ Soonurme Raamatukogu ❖ Varja Raamatukogu ❖ Lüganuse Rahvamaja – tegutsevad mitmed erinevad ringid

⁵⁵ Omavalitsuste kodulehed ja arengukavad. Täiendatud 10.03.2015

⁵⁶ Omavalitsuste kodulehed ja arengukavad. Täiendatud 10.03.2015

	❖ Püssi Kultuurimaja – suure lavaga saal, kus on võimalik korraldada suuremaid üritusi, spordisaal ❖ Maidla Rahvamaja ❖ Mürakaru mängutuba ❖ Püssi Spordiklubi ❖ Maidla Põhikooli Spordihoone ❖ Lüganuse tenniseväljakud
Sonda	❖ Sonda Rahvamaja – tegutsevad erinevad ansamblid ja eakate ühendused ❖ Sonda Raamatukogu
Rägavere	❖ Ulvi Raamatukogu ❖ Viru-Kabala Raamatukogu ❖ Rahvamaja – Ulvi mõisahoones tegutsev klubi, kus tegutsevad mitmed huviringid ❖ Mõedaku Spordibaas

4. Kodanikuliikumine

Kodanikuliikumise aktiivsus on maapiirkondades oluline näitaja mh seoses võimekusega pakkuda kohalikke avalikke teenuseid kolmanda sektori organisatsioonide kaudu.

Ida-Virumaal oli 2013. aastal registreeritud 2565 kolmanda sektori organisatsiooni ja Lääne-Virumaal 1240, neist VIKO piirkonnas kokku 134.

Ida-Virumaa tasandil tegutsevad kolm Leader-tegevusgruppi: Kirderanniku Koostöökogu, Virumaa Koostöökogu ja Peipsi-Alutaguse Koostöökogu. Tegevusgruppid ühendavad ja koordineerivad mitmete kolmanda sektori organisatsioonide tegevusi. Kolmanda sektori arendamisse panustab ka maakondliku arenduskeskusena SA Ida-Viru Ettevõtluskeskus. Lääne-Virumaal tegutseb samuti kolm tegevusgruppi: PAIK, Partnerid ja Arenduskoda. Maakondlikuks arenduskeskuseks on Lääne-Viru Arenduskeskus.

Mittetulundusühingute ja sihtasutuste arv on võrreldes 2004. aastaga nii maakondades kui ka VIKO piirkonnas märkimisväärselt tõusnud (vt tabel 17). Märkimist väärib aga asjaolu, et aastatel 2012 ja 2013 on organisatsioonide arv vähenenud. See kehtib nii kõikide VIKO piirkonna omavalitsuste kui ka Lääne- ja Ida-Viru maakonna kohta. Tõenäoliselt on valitsusväliste organisatsioonide arvu vähenemist mõneti võimalik selgitada erinevate projektide lõppemisega – võib eeldada, et nii mõnigi MTÜ loodi vaid mingi kindla projekti elluviimiseks.

Tabel 17. MTÜde ja SAde arvu dünaamika aastatel 2004-2013⁵⁷

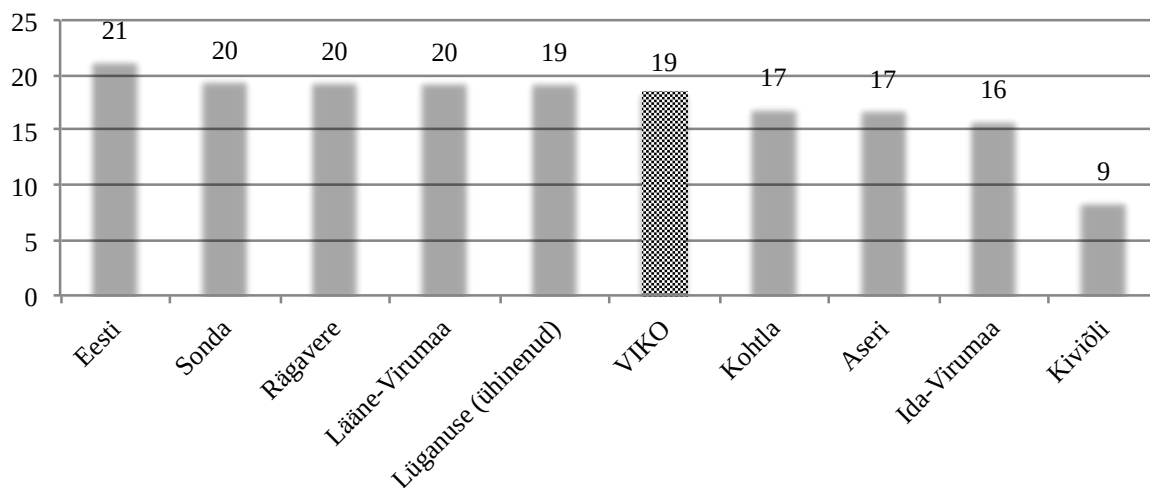
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Muutus
Aseri	32	33	34	34	33	33	35	35	36	32	0 / 0%
Lüganuse (ühinenud)	33	36	41	48	56	59	66	70	74	66	33 / 100%
Lüganuse	11	13	16	21	24	25	30	34	35	66	24 / 218,2%
Maidla	12	12	13	13	13	15	16	20	20	- ⁵⁸	8 / 66,7%
Püssi	10	11	12	14	19	19	20	16	19	-	9 / 90%
Rägavere	8	10	12	14	16	17	19	21	22	18	10 / 125%
Sonda	6	8	9	12	12	15	17	20	20	18	12 / 200%
Kohtla	18	20	22	24	23	25	26	27	29	28	10 / 55,6%
VIKO	97	107	118	132	140	149	163	173	181	162	65 / 67,6%
Kiviõli	53	53	55	55	51	55	61	59	65	52	-1 / - 1,9%
Ida-Virumaa	2268	2367	2426	2582	2470	2587	2684	2772	2853	2565	297 / 13,1%
Lääne- Virumaa	970	970	1022	1090	1160	1221	1271	1324	1358	1240	270 / 27,8%
Eesti	21454	22576	23484	24956	25598	27458	29086	30298	29016	29133	7679 / 35,8%

Võrreldes mittetulundusühingute ja sihtasutuste arvu elanike arvuga, siis on näha, et aktiivseim on Sonda vald, jäädes aga siiski Eesti keskmisele näitajale alla (vt joonis 12). Seega on väljakutseks kodanikuaktiivsuse suurendamine⁵⁹.

⁵⁷ Statistikaamet, 2014

⁵⁸ Püssi, Lüganuse ja ja Maidla puhul on arvestatud muutustega enne ühinemist.

⁵⁹ Organisatsioonide arvu suurendamine ei ole eesmärk omaette, kuna see ei näita otseselt piirkonna aktiivsust: üks aktiivne organisatsioon võib arengus märksa suuremat rolli mängida kui mitu passiivset.

Joonis 12. MTÜde ja SAde koguarv 1000 elaniku kohta aastal 2013⁶⁰

Kõigis piirkonna omavalitsustes on olemas seltsi- ja rahvamajad, samuti tegutsevad neis mitmesugused külaseltsid. Vastavaid hooneid ning nende sisustust on viimase kümne aasta jooksul märkimisväärselt edasi arendatud. Paljud kolmanda sektori asutused on saanud oma tegevusele ka erinevaid toetusi, sh Leader-meetmetest. Samas on elanikkonna vähenemisest tulenevalt suurenenud surve hoonetega seotud püsikulude katmiseks.

SA Ida-Viru Ettevõtluskeskuse andmetel iseloomustavad maakonna kolmanda sektori asutusi järgmised näitajad:

- ❖ keskmiselt on organisatsioonis 10 liiget;
- ❖ enamasti saadakse tulusid kas projektidest või omavalitsuste toetustest;
- ❖ reeglina on organisatsioonide omatulu väike;
- ❖ enamikul vabariiklastest puudub tegevuskava või strateegia.

On tõenäoline eeldada, et sama kehtib ka Lääne-Virumaa valitsusväliste organisatsioonide kohta.

⁶⁰ Statistikaamet, 2014

Lisa 1.1 Elanikkonna dünaamika perioodil 2005-2014 – täiendav tabel

Vanusegrupp 0-6	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Muutus
Kiviõli	374	364	337	335	337	333	336	323	309	299	-75 / -20,1%
Püssi	107	90	75	69	79	69	62	45	40		-67 / -62,6%
Aseri	133	125	118	114	117	106	98	93	87	82	-51 / -38,3%
Kohtla	117	125	125	123	117	116	111	113	124	120	3 / 2,6%
Lüganuse	67	68	72	76	75	78	90	84	91		24 / 35,8%
Maidla	47	52	53	59	61	58	60	57	50		3 / 6,4%
Sonda	49	40	44	34	31	38	36	41	35	43	-6 / -12,2%
Lüganuse ühinenult	221	210	200	204	215	205	212	186	181	163	-58 / -26,2%
Ida-Virumaa	10 434	10 660	10 074	10 044	10 206	10 224	10 091	9 808	9 407	9 217	-1217 / -11,7%
Rägavere	61	56	56	56	54	56	58	57	53	54	-7 / -11,5%
Lääne-Virumaa	4 494	4 549	4 513	4 495	4 578	4 593	4 628	4 573	4 473	4 381	-113 / -2,5%
VIKO	581	556	543	531	534	521	515	490	480	462	-119 / -20,5%
Eesti	88 481	91 915	93 484	96 665	100 610	103 626	106 209	106 977	106 306	105 061	16580 / 18,7%
Vanusegrupp 7-18	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Muutus
Kiviõli	909	844	751	735	685	650	636	606	618	608	-301 / -33,1%
Püssi	270	256	228	207	195	162	153	136	120		-150 / -55,6%
Aseri	298	280	247	228	205	204	198	184	181	173	-125 / -41,9%
Kohtla	261	247	245	240	245	216	214	215	212	218	-43 / -16,5%
Lüganuse	218	213	209	194	179	178	171	167	154		-64 / -29,4%
Maidla	155	154	141	125	122	113	110	104	97		-58 / -37,4%
Sonda	148	143	118	106	102	90	92	96	96	98	-50 / -33,8%
Lüganuse ühinenult	643	623	578	526	496	453	434	407	371	350	-293 / -45,6%
Ida-Virumaa	24 396	22 769	20 702	19 376	18 172	17 543	17 040	16 747	16 721	16 685	-7711 / -31,6%
Rägavere	202	191	177	159	149	139	130	116	100	95	-107 / -53%
Lääne-Virumaa	11 564	11 310	10 574	9 999	9 450	8 920	8 448	8 053	7 745	7 569	-3995 / -34,5%
VIKO	1 552	1 484	1 365	1 259	1 197	1 102	1 068	1 018	960	934	-618 / -39,8%
Eesti	207 928	199 031	187 061	178 080	169 107	161 885	157 147	153 839	152 882	153 392	-54536 / -26,2%
Vanusegrupp 19-64	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Muutus
Kiviõli	4 277	4 187	4 079	4 042	4 067	3 993	3 903	3 793	3 644	3 480	-797 / -18,6%
Püssi	1 072	1 057	1 053	1 021	1 022	1 005	944	886	829		-243 / -22,7%
Aseri	1 436	1 430	1 390	1 350	1 336	1 310	1 280	1 210	1 136	1 051	-385 / -26,8%
Kohtla	1 060	1 057	1 064	1 057	1 059	1 058	1 061	1 045	1 045	1 025	-35 / -3,3%

Lüganuse	868	863	853	831	821	846	852	852	835		-33 / -3,8%
Maidla	521	529	524	516	518	525	538	527	518		-3 / -0,6%
Sonda	697	681	660	639	618	613	596	593	564	551	-146 / -20,9%
Lüganuse ühinenult	2 461	2 449	2 430	2 368	2 361	2 376	2 334	2 265	2 182	2 056	-405 / -16,5%
Ida-Virumaa	110 387	110 079	109 308	108 890	108 739	108 406	107 169	105 474	102 850	99 386	-11001 / -10%
Rägavere	623	641	627	622	620	624	609	620	598	567	-56 / -9%
Lääne-Virumaa	40 840	41 929	41 332	41 231	41 200	41 211	40 894	40 470	39 752	38 435	-2405 / -5,9%
VIKO	6 277	6 258	6 171	6 036	5 994	5 981	5 880	5 733	5 525	5 250	-1027 / -16,4%
Eesti	848 503	852 205	847 835	854 332	861 160	866 693	869 287	867 557	860 021	853 330	4827 / 0,6%
Vanusegrupp 65+	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Muutus
Kiviõli	1 550	1 546	1 565	1 539	1 504	1 484	1 453	1 432	1 430	1 427	-123 / -7,9%
Püssi	223	218	212	207	210	213	214	225	225		2 / 0,9%
Aseri	486	473	485	493	483	473	464	468	471	466	-20 / -4,1%
Kohtla	243	239	244	243	249	246	251	251	250	245	2 / 0,8%
Lüganuse	281	270	267	278	280	278	278	275	281		0 / 0%
Maidla	164	165	162	164	164	156	147	154	150		-14 / -8,5%
Sonda	237	239	238	230	213	214	213	217	218	221	-16 / -6,8%
Lüganuse ühinenult	668	653	641	649	654	647	639	654	656	664	-4 / -0,6%
Ida-Virumaa	31 696	31 898	32 219	31 753	31 019	30 385	29 793	29 968	30 244	30 648	-1048 / -3,3%
Rägavere	165	158	165	167	175	181	176	168	169	174	9 / 5,5%
Lääne-Virumaa	11 251	11 539	11 657	11 692	11 605	11 596	11 495	11 512	11 601	11 703	452 / 4%
VIKO	1 799	1 762	1 773	1 782	1 774	1 761	1 743	1 758	1 764	1 770	-29 / -1,6%
Eesti	225 312	228 282	232 368	234 133	233 388	233 123	232 820	235 628	239 127	242 887	17575 / 7,8%

Lisa 1.2 Sünnid, surmad ja loomulik iive perioodil 2005-2013 – täiendav tabel⁶¹

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Eesti	14350 / 17316 / -2966	14877 / 17316 / -2439	15775 / 17409 / -1634	16028 / 16675 / -647	15763 / 16081 / -318	15825 / 15790 / 35	14679 / 15244 / -565	14056 / 15450 / -1394	13531 / 15244 / -1713
Ida-Virumaa	1639 / 2660 / -1021	1498 / 2549 / -1051	1590 / 2636 / -1046	1490 / 2538 / -1048	1453 / 2496 / -1043	1336 / 2455 / -1119	1263 / 2255 / -992	1259 / 2356 / -1097	1239 / 2206 / -967
Kiviõli	64 / 132 / -68	52 / 132 / -80	45 / 142 / -97	48 / 116 / -68	40 / 115 / -75	50 / 117 / -67	53 / 110 / -57	49 / 116 / -67	42 / 107 / -65
Püssi	11 / 12 / -1	8 / 23 / -15	11 / 21 / -10	12 / 17 / -5	9 / 16 / -7	11 / 21 / -10	7 / 16 / -9	5 / 17 / -12	
Aseri	15 / 44 / -29	19 / 51 / -32	27 / 45 / -18	19 / 44 / -25	15 / 43 / -28	14 / 35 / -21	10 / 37 / -27	13 / 35 / -22	15 / 37 / -22
Kohtla	22 / 28 / -6	17 / 23 / -6	21 / 18 / 3	16 / 14 / 2	20 / 14 / 6	19 / 13 / 6	19 / 24 / -5	29 / 21 / 8	11 / 25 / -14
Lüganuse	12 / 52 / -40	13 / 39 / -26	9 / 32 / -23	12 / 22 / -10	13 / 22 / -9	14 / 20 / -6	11 / 16 / -5	16 / 20 / -4	18 / 66 / -48
Maidla	11 / 9 / 2	9 / 15 / -6	7 / 16 / -9	13 / 11 / 2	8 / 13 / -5	11 / 13 / -2	5 / 13 / -8	10 / 11 / -1	
Lüganuse ühinenult	34 / 73 / -39	30 / 77 / -47	27 / 69 / -42	37 / 50 / -13	30 / 51 / -21	36 / 54 / -18	23 / 45 / -22	31 / 48 / -17	18 / 66 / -48
Sonda	3 / 20 / -17	5 / 15 / -10	3 / 22 / -19	5 / 24 / -19	10 / 17 / -7	7 / 18 / -11	9 / 13 / -4	5 / 12 / -7	5 / 14 / -9
Lääne-Virumaa	631 / 915 / -284	712 / 932 / -220	717 / 912 / -195	699 / 930 / -231	688 / 844 / -156	693 / 829 / -136	647 / 807 / -160	636 / 775 / -139	617 / 814 / -197
Rägavere	11 / 21 / -10	6 / 14 / -8	10 / 16 / -6	15 / 13 / 2	12 / 11 / 1	14 / 19 / -5	14 / 15 / -1	5 / 10 / -5	9 / 14 / -5
VIKO	85 / 186 / -101	77 / 180 / -103	88 / 170 / -82	92 / 145 / -53	87 / 136 / -49	90 / 139 / -49	75 / 134 / -59	83 / 126 / -43	58 / 156 / -98

⁶¹ Esimene number näitab sündide arvu, teine surmasid ja kolmas loomulikku iivet.

Lisa 1.3 Töötus perioodil 2005-2014 – täiendav tabel⁶²

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Kiviõli	326 / 7,6%	216 / 5,2%	192 / 4,7%	216 / 5,3%	417 / 10,3%	599 / 15%	485 / 12,4%	365 / 9,6%	412 / 11,3%	280 / 8%
Püssi	59 / 5,5%	26 / 2,5%	41 / 3,9%	32 / 3,1%	96 / 9,4%	114 / 11,3%	85 / 9%	52 / 5,9%	54 / 6,5%	
Aseri	60 / 4,2%	36 / 2,5%	20 / 1,4%	25 / 1,9%	124 / 9,3%	208 / 15,9%	136 / 10,6%	105 / 8,7%	63 / 5,5%	38 / 3,6%
Kohtla	62 / 5,8%	34 / 3,2%	20 / 1,9%	20 / 1,9%	73 / 6,9%	112 / 10,6%	88 / 8,3%	66 / 6,3%	55 / 5,3%	45 / 4,4%
Lüganuse	44 / 5,1%	16 / 1,9%	6 / 0,7%	5 / 0,6%	35 / 4,3%	67 / 7,9%	47 / 5,5%	31 / 3,6%	32 / 3,8%	
Maidla	18 / 3,5%	14 / 2,6%	8 / 1,5%	7 / 1,4%	25 / 4,8%	45 / 8,6%	47 / 8,7%	28 / 5,3%	34 / 6,6%	
Sonda	34 / 4,9%	19 / 2,8%	11 / 1,7%	12 / 1,9%	40 / 6,5%	46 / 7,5%	34 / 5,7%	37 / 6,2%	39 / 6,9%	22 / 4%
Lüganuse ühinenult	121 / 4,9%	56 / 2,3%	55 / 2,3%	44 / 1,9%	156 / 6,6%	226 / 9,5%	179 / 7,7%	111 / 4,9%	120 / 5,5%	90 / 4,4%
Ida-Virumaa	9077 / 8,2%	5769 / 5,2%	4082 / 3,7%	4075 / 3,7%	10852 / 10%	16130 / 14,9%	12244 / 11,4%	10307 / 9,8%	8875 / 8,6%	6782 / 6,8%
Rägavere	18 / 2,9%	13 / 2%	10 / 1,6%	2 / 0,3%	40 / 6,5%	64 / 10,3%	43 / 7,1%	28 / 4,5%	19 / 3,2%	14 / 2,5%
Lääne-Virumaa	1405 / 3,4%	895 / 2,1%	616 / 1,5%	673 / 1,6%	2456 / 6%	3984 / 9,7%	2691 / 6,6%	2110 / 5,2%	1782 / 4,5%	1201 / 3,1%
VIKO	295 / 4,7%	158 / 2,5%	116 / 1,9%	103 / 1,7%	433 / 7,2%	656 / 11%	480 / 8,2%	347 / 6,1%	296 / 5,4%	209 / 4%
Eesti	29453 / 3,5%	17626 / 2,1%	13690 / 1,6%	17098 / 2%	60712 / 7,1%	91668 / 10,6%	62009 / 7,1%	47315 / 5,5%	41800 / 4,9%	32662 / 3,8%

⁶² Töötute absoluutarvud (esimene number) ja osakaal tööealisest elanikkonnast

Lisa 2. Virumaa LEADER tegevusgruppide koostöökokkulepe

Mittetulundusühing Arenduskoda, juhatuse esimees Alari Kirt isikus,

Mittetulundusühing Kirderanniku Koostöökogu, juhatuse esimees Margus Paalo isikus,

Mittetulundusühing PAIK, juhatuse esimees Toomas Uudebergi isikus,

Mittetulundusühing Partnerid, juhatuse esimees Aivar Aruja isikus,

Mittetulundusühing Peipsi-Alutaguse Koostöökoda, juhatuse esimees Andrus Aamer isikus,

Mittetulundusühing Virumaa Koostöökogu, juhatuse esimees Andrea Eiche isikus,

sõlmisid 14. Aprillil 2015 koostöökokkuleppe:

Virumaa LEADER tegevusgrupid jätkavad koostööd Viru LEADER Koja raames.

1. Tegevused:

- a. Koostööprojektide ettevalmistamine, kooskõlastamine ja teavitamine;
 - b. koolituste, seminaride ja muude ühiste tegevuste korraldamine;
 - c. ettepaneku tegemine Eesti LEADER Liidu juhatuse liikme kandidaadi osas;
 - d. töögruppide moodustamine
 - e. tegevusvaldkonna seadusandluse arutamine;
 - f. LEADER toetuse menetlemise protseduuride osas info ja kogemuste jagamine;
 - g. Eesti LEADER LIIDU ja ELARD teemade arutamine ja ettepanekute tegemine;
 - h. ühtsete seisukohtade kujundamine suhtlemisel Põllumajandusministeeriumi ja PRIAga.
2. Koostöö teemad on kohalik toit, turism, noored, ettevõtlus ja elukeskkond.
 3. Vajadusel tehakse koostööd ka teistel teemadel.
 4. Kulud jaotatakse vastavalt kokkuleppele.
 5. Korraldaja saadab teistele tegevusgruppidele päevakava ja muu informatsiooni. Peale koosolekut saadab korraldav tegevusgrupp kokkuvõtted ja muu informatsiooni. Ürituse või tegevuse korraldaja esitab vajadusel informatsiooni vajalikele asutustele.

Mittetulundusühing Arenduskoda

Roheline tn 19, Tapa 45107

Registrikood: 80015180

Telefon: 325 8690 arenduskoda@arenduskoda.ee

Mittetulundusühing Kirderanniku Koostöökogu

Keskväljak 1 Jõhvi 41594

Registrikood: 80236722

Tel: 332 2215 lag@kirderannik.ee

Mittetulundusühing PAIK

Tehnika 1a Tamsalu 46107

Registrikood: 80236219

Tel.: 322 8448 paik@pandivere.eu

Mittetulundusühing Partnerid

Vallikraavi 8 Rakvere 44306

Registrikood: 80236604

Tel.: 5286307 info@mtupartnerid.eu

Mittetulundusühing Peipsi-Alutaguse Koostöökoda

Tartu mnt 49, Iisaku, 41101

Registrikood: 80236538eipTe

Tel.: 339 3599 pakmtty@pakmtty.ee

Mittetulundusühing Virumaa Koostöökogu

Kõrtsialuse küla, Aseri vald 43406

Registrikood: 80236707

Tel.: 335 7677 info@viko.ee

Lisa 3. Memorandum tegevusgruppide koostööst kalanduse tegevusgrupiga

Kalvi, 07.04.2015

Piirkondlikule arengule suunatud ning Euroopa Merendus ja Kalandusfondi ning Euroopa Põllumajandusfondi Maaelu Arenguks toel tegutsevad tegevusgrupid:

- MTÜ Kirderanniku Koostöökogu (LEADER tegevusgrupp)
- MTÜ Partnerid (LEADER tegevusgrupp)
- MTÜ Virumaa Koostöökogu (LEADER tegevusgrupp)
- MTÜ Virumaa Rannakalurite Ühing (kalanduse tegevusgrupp)

koostasid käesoleva memorandumi tegevusgruppide koostööst.

Memorandumi koostamise ajendid:

- Kalanduse tegevusgrupi Virumaa Rannakalurite Ühendus territoorium kattub arvestatava osaga eeltoodud LEADER tegevusgruppide territooriumitest, mis toob kaasa, et ühe ja sama piirkonna kohalikku arengut suunab üheaegselt kaks tegevusgruppide strateegiat
- Tegevusgruppide teatud tegevusvaldkondasid liitev huvi ning nende tegevuste mõju ületab tegevusgruppide piire.
- Tegevusgruppidel on spetsiifilist kogemust ja oskusteavet, mida on ühiselt otstarbekam ära kasutada
- Arendusressursside efektiivsem haldamine eeldab tõhusat omavahelist kommunikatsiooni ja koostööd.

Koostöömemorandumi sisu

Arvestades eeltoodud koostöövajadusi ning olles arvesse võtnud kõigi tegevusgruppide strateegiates toodud arengusuundi leppisid MTÜ Kirderanniku Koostöökogu; MTÜ Partnerid; MTÜ Virumaa Koostöökogu; MTÜ Virumaa Rannakalurite Ühing kokku perioodiks 2015 – 2020 järgmised koostöötegevuste suunad:

- **Kohaliku toidu valdkonna arendamine läbi kohaliku toidu tootmise (nii põllumajandusliku tootmise, kui kalapüügi), kohapeal toodetud toidu väärindamise ning ühise brändimise ja turundamise.**
- **Turismi valdkonnas uudsete Virumaa rannikut tervikuna hõlmavate turismiteenuste ja –toodete arendamine, ühist sündmuste planeerimise ning turundust toetava käsitluse loomine ning rakendamine.**
- **Piirkonna kompetentside ja ettevõtlikkuse ühine arendamine läbi ühiste noortele suunatud tegevuste ning ühiste koolituste ja õppereiside elluviimise.**
- **Arendusressursside haldamise valdkonnas informatsiooni vahetamine taotlusprotsesside osas eesmärgiga vältida dubleerimist ning leida kohti võimenduseks, samuti ühiste hindamiskompetentside kasvatamine.**

Lisa 4. Koostööprogramm Viru Toit

Koostööprogrammi partnerid:

Mittetulundusühing Kilderanniku Koostöökogu

Keskväljak 1, Jõhvi, 41594, Ida-Virumaa, EESTI
Esindaja juhatuse liige Margus Paalo
Reg nr 80236722

Mittetulundusühing Virumaa Koostöökogu

Kõrtsialuse küla, Aseri vald, 43406, Ida-Virumaa, EESTI
Esindaja juhatuse liige Andrea Eiche
Reg nr 80236707

1. Koostööprogrammi nimetus.

Viru Toidu programmi elluviimine

2. Programmi ajakava.

Tegevusi viiakse ellu perioodil 2014-2020

3. Programmi eesmärgid.

Kohaliku mikroettevõtluse aktiveerimine ja kohaliku toidu tarbimise suurendamine. Uute toodete ja tootjate tekkimine. Viru Toidu brändimärgi tuntuse saavutamine. Võrgustiku laiendamine ja koostöö tugevdamine turismiettevõtjatega.

Lisa 5. Koostööleping Ungari tegevusgrupiga

MTÜ VIRUMAA
KOOSTÖÖKOGU

COOPERATION AGREEMENT

22.05.2015

Rural development and community members to activate launched a cooperation agreement

Atkar Közseg (Hungary)

Leader Group NGO Viru Co-operation Council (Estonia)

The aims of cooperation

Learn from other countries to give a possibility for cooperation between the community entrepreneurs and to raise entrepreneurship among young people.

Areas of activity

- create opportunities for rural entrepreneurs and community members to gain various contacts
- get acquainted with various Leader projects in order to get started and to develop entrepreneurship
- creating opportunities for networking in rural areas for entrepreneurs
- Young people - acting together, own initiative, enterprise-oriented upbringing, the involvement of young people in the village activities
- Local food and tourism
- Community involvement

Activities will be carried out in the program period of 2014-2020

ANDREA EICHE

Chairman of the board

NGO Viru Co-operation Council

www.viko.ee

info@viko.ee

KOCSIS ATTILA

Mayor

Atkar Közseg

www.atkar.hu

ph@atkar.hu

Lisa 6. Koostööleping Soome tegevusgrupiga

LETTER OF INTENT

25.05.2015

Oriented regional development and the European Agricultural Fund for Rural Development with the support of groups operating activities:

Leader Sepra (Finland) and Leader Group NGO Viru Co-operation Council – MTÜ Virumaa Koostöökogu (Estonia)

The aims of cooperation

Learn from other countries, to give a possibility for cooperation between entrepreneurs and to raise entrepreneurship among young people.

Areas of activity

- create opportunities for rural entrepreneurs to gain various contacts abroad
- get acquainted with various Leader projects in order to start and develop bilateral and multilateral cooperation between entrepreneurs
- youth entrepreneurship and networking
- young people - acting together, own initiative, enterprise-oriented upbringing, the involvement of young people in the village activities and possibilities of social enterprises
- local food and products
- experiences and development of water linked activities and tourism

Activities will be carried out in the program period of 2014-2020

ANDREA EICHE

Chairman of the board
NGO Viru Co-operation Council
www.viko.ee
info@viko.ee

MARJO TOLVANEN

Executive Manager
Leader Sepra
www.sepra.fi
marjo.tolvanen@sepra.fi

Lisa 7. Seletuskiri strateegia uuendamisele 2019. aastal

VIKO strateegia 2015-2022 uuendamise protsess viidi läbi perioodil veebruar-mai 2019 ja see sisaldas järgnevaid tegevusi:

- Elektroonilise küsitluse läbiviimine VIKO liikmete hulgas – veebruar 2019
- Strateegia uuendamise seminari läbiviimine VIKO liikmetele muudatusvajaduste täpsustamiseks – 7.03.2019
- Juhatuse koosolek strateegia uuenduste fikseerimiseks – 5.04.2019
- Statistiliste andmete uuendamine – märts-aprill 2019
- Strateegiadokumendi uuendatud versiooni koostamine – aprill 2019
- Uuendatud strateegia avalikustamine – mai 2019
- Uuendatud strateegia vastuvõtmine VIKO üldkoosolekul – xy.05.2019

Protsessi konsulteeris OÜ Cumulus Consulting konsultant Mihkel Laan.

Arutelude ja analüüside tulemusena määratleti strateegia peamised uuendamist vajavad teemad:

1. Väliskeskkonna muutustest tulenevad täpsustused

2017. a. toimus kohalike omavalitsuste reform (haldusreform), mis muutis oluliselt ka VIKO piirkonna haldusjaotust. VIKO strateegia uuendamise raames viidi vastavad muudatused dokumenti sisse, uuendati ka peamisi statistilisi näitajaid (vt ka strateegia p 1.1 ja 1.4). Täiendavalt muudeti strateegiat ka tulenevalt asjaolust, et haldusreformi järgne Toila vald otsustas tegevusgrupist lahkuda (endine Kohtla valla osa).

Käesoleva strateegia elluviimise järgselt jääb üles küsimus, milline on VIKO piirkond peale 2022. aastat – hetkel kuuluvad kõik 3 omavalitsust VIKOsse osaliselt, neist 2 kuuluvad samal ajal ka teise Leader-tegevusgruppi. VIKO juhatuse ja liikmete soov on, et piirkonna keskus Kiviõli linn oleks samuti tegevusgrupi osa.

2. Indikaatorite täpsustamine

Tulenevalt senisest strateegia rakendamise kogemusest täpsustati indikaatoreid – seda meetmetes 3-5 (vt ka p 2.2 ja 3.2). Lisaks täiendati ka meetmete kirjeldusi ning viidi need vastavusse meetmelehtedega.

3. Proaktiivsete tegevuste täpsustamine

Uuendamise raames koostati eraldi täiendav tegevusplan VIKO proaktiivsete tegevuste jaoks. Tegevuste hulgas on meetmelehtede tõlkimine vene keelde, täiendavate VIKOt tutvustavate artiklite koostamine, info levitamine sotsiaalmeedias aga ka nt eraldi noortele suunatud ettevõtlushommiku korraldamine.

Lisaks eeltoodud täiendustele viidi dokumenti sisse ka erinevaid tehnilised täpsustusi, mh uuendati liikmete nimekiri ning korregeeriti strateegia lõppaastat – selleks on uuendatud strateegia kohaselt 2022 (varasemalt 2023).